

dum est ergo actio caloris resoluētis humidū ad cuius diminutionē sequit̄ diminutio caloris i. gradu est duplex. nā aliquid magis pportionabiliter resoluatur humidū quā calor gradualiter minuat̄: sicut exēplū grā in etate iuuetutis et pueritie. aliquid e contra sicut in etate senectutis. hoc autē accidit scdm diuersam dispositionē passivā aliarū rerū actiue cōcurrentiū ad resolutionē humidū et caloris diminutionem naturalē. cū ergo in etate febrilis plus pportionabiliter minuat̄ humidum quā calor gradualiter minuat̄. tunc remanet etbicus febrilis. h. enim calor nimis pportione ad humidū. cū vero est e contra fit trāsitus ad etbica senectutis. Et ex his patet solutio ad duas rōnes suadētes contra rsum. ¶ Ad primā dicit̄ qd licet in vtroq; scz etbico febrili et etbico senectutis diminuat̄ humidum vsq; ad gradū cum quo nō stat vita. stat tamen in vno plus pportionabiliter diminiuit humidū quā calorē in alio e contra. ¶ Ad secundā dicit̄. qd tam in etbico tendēte ad mortē pternaturaliter quā moriente naturaliter calor gradualiter minuat̄. cum quo tamē stat quod in etbico continue crescat pportio caloris ad humidū aut remaneat eadē et sp remaneat febrilis: et in moriente naturaliter decrescat pportio gradualis caloris ad humidū et sic pcontinue infrigidet̄. et sicut etbico senectutis: scz de his satis. ¶ Notandū vltimo p declaratiōe tertie partis qd pueri merito gradus sue humiditatis et vigore nutritiue sunt remotiores a casu in etbica sensilem quā iuuenes: sed merito humidū multū aptū ad euaporandum paratiorē sunt ad etbica quā iuuenes. licet ab ea facillius releuentur.

Signa. Capitulū decimum.

In istis videntur signa adhibul et exiccationis et nō videt̄ in eis incensio et inflāmatio: immo fortasse inueniūtur frigidū tactus. et eoz pulsus nō est sicut pulsus habentiū febres etbicas: immo est paruus tardus et rar⁹ nisi fortis fiat debilitas. qm tunc incipit pulsus fieri frequens et pprie in illis quibus aduenit hoc ex potu aque frigide. Et quādoq; est vrina eozū alba subtilis aquosa. et sunt in dispositionibus suis sicut senes.

Hic ponit signa etbice senectutis cōta tam illi qd est cū frigiditate qd illi qd est cum temperamēto actiuarum et passiuarū. Primū signū. qd in istis apparent signa adhibul. i. cōsumptiōis et exiccationis et tñ nō apparet in eis inflāmatio: immo fortasse. i. aliquid inueniūtur frigidū ad tactū maxie qm etbica est coniuncta frigiditati. Scdm qd pulsus eozū nō est sicut pulsus habentiū feb. etbicas: immo paruus tardus et rarus nisi forte fiat debilitas quoniam tunc pulsus incipit fieri frequens vt recuperet p frequentiam in quo deficit per paruitatē et tarditatē et pprie est pulsus paruus tardus et rarus in quibus accidit etbica ex potu aque frigide. ¶ Et quādoq; est vrina eozū aquosa alba subtilis ppter frigiditatem et siccitatē et impotentia expellēdi superflua cum vrina. Dicit̄ autem quādoq; quia cū expelluntur superflua cum vrina ingrossat̄. Vltimo dicit̄: quod sunt in dispositiōibus suis sicut senes decrepiti quia frigidū et siccū cōtractū.

Curatio etbice senectutis Cap. xi.

Non adhibetur hec cura nisi cum nondū confirmata et speratur qd nō cōformet̄: et cum confirmata est speratur vt postponat̄ perditio parūper. Et canō quidē in curatiōe eoz est calefactio et hūectatio. Et ex hūectatione sunt balnea scdm qd sciuiti: que nō ad ministrētur nisi post digestionē. nā si ipsa ad ministrēt̄ successiōe: comestiōis faciunt cadere virtutē. et clisteria facta ex capitibus et pedibus et cicere cōtrito et ficibus cū melle: et camomilla de quo admistret̄ quātitas medie lib. cum vncijs. ij. olei sisamini et aliquid quantulo olei de been. Et admistret̄ fricatio super cibationē. et lac coctū cum lapidibus est vehemētis iuuamenti eis. et mel est vltimū in iuuamēto eozum. sicut est vltimū in nocumēto habentiū febrē etbica: et ois cibus hūectās facilis penetratiōis velocis descensionis in quo non est viscositas sicut aqua carnis et vitelli ouozum sorbiliū. et vinum subtile odoriferū parue quātitatis est vehemētē cōueniēs eis. Et opzvt obseruet̄ hūectatio predicta in ca. etbice. et miscetur cum ea qd calefaciat ex odoribus et emplastris et vntiōibus fricando et cibus alijs.

In presentē parte omīssis diuisionib⁹ dicit̄: qd cura his etbics nō est adhibēda nisi cū etbica nōdū est cōfirmata. scz per notabilē psumptionē humiditatis glutinose. Et sperat̄ quod nō pfirmet̄ qd dato qd nō esset notabiliter psumpta humiditas glutinosa: imo dato qd esset etbica prime speciei: si nō est spes qd nō cōfirmet̄ non dicit̄ curari. qm em habemus causam euidentē qd debeat cōfirmari dato qd nō sit cōfirmata: vt puta qd esset magna et fixa frigiditas in corde et in mēbris aut magnus defect⁹ virtutis nutritiue nō debemus eā curare. nam morituri sunt solis pnostictis dimittēdi. Et tu medice nota quod nō est bonū aggredi curā egritudinum que nō sunt sanabiles. nō em tibi deficit scādālū dato qd pmissis pnostictū. ppterea Gale. Nolite malarū egritudinū cure onus suscipe ne malū mēdici nomē subeatis. Dicit̄ tñ qd cū cōfirmat̄ speratur quod postponet̄ mors parūper. i. paruū spacium retardādo actionē causarū exiccantiū. ¶ Secundo dicit̄: quod casū. in curatiōe eozū est calefactio et hūectatio: quod verū est scdm plurimū. qd si fuerit cum temperate actiuarū. et tēperies illa pportionalis cōplexioni naturalī etbici. nec minet̄ lapsum in aliquā discrasia dicit̄ cōseruari cū silibus: si vero minet̄ lapsum adhibe contraria. Si hō illa temperies actiuarū nō sit pportionalis cōplexiōi etbice vide ad quā discrasia lapsura est: et illi restite cum cōtrarijs. Si hō ad nullā lapsura sit: reduc versus cōplexiōē sibi naturalē: vt plurimū tñ illa tēperies magis lapsura est ad frigidū qd ad calidū. Ideo Auz. dicit̄ canō in curatiōe eozū est calefactio et hūectatio. ¶ Tertio dicit̄: qd ex rebus hūectantibus sunt balnea scdm qd sciuiti. scda p̄tmi. et in cap. de etbica febrili. qd nō admistrentur nisi post digestionē primā et scdam. nā si ipsa admistrentur post comestiōē nondū celebrata digōne faciunt cadere virtutē: scz digestiua. nāz trabūt spūs qui sunt

qui sunt in stomacho et circa stomachum ad circūferentiam. Quarto dicitur: quod clisteria facta ex decoctione capiti et pedum cum cicere contrito et cum sicum mel et camomilla. de qua decoctione administrat lib. ꝑ. cū. ꝑ. ij. olei sisamini et aliquantulo olei de been. s. ab. ꝑ. v. v. ad. s. supple. cōfert: sed in hac decoctione non ponatur nisi tunc mellis ut ꝑ. vno clisteri sit. ꝑ. s. Si enim de eo multum ponitur non sinit clistere retineri. Apud tamen modernos istud clistere reputatur paruum quum factum clistere. ꝑ. xvij. sed tamen cum sit paruum melius retinet. Quinto dicitur: quod post cibationem: completa. s. prima digestione et secunda fricetur eger ut scilicet trabatur nutrimentum ad membra: sed non fortiter. Sexto dicitur: quod lac coctum cum lapidibus est vehemens suauiter. nam per decoctionem calefit et superfluitas aquosa resoluit et est bonum et multum nutritum: cui si miscetur mel vel zucearum est conueniens. Item mel est vltimum suauiter. nam est aptum in frigido corpore conuerti in bonum sanguinem et calefacere. et ita et bibe febrili. quod calidum et inflammabile valde discouentis. vñ Gal. in de marasmo ad finem. Mel autem in frigidis dispositionibus precuissimum in calidis contrariissimum. Septimo dicitur omnem cibum humectantem facilius digestionem non viscosum vehementer conuenire: quod facile a virtute superat: et facile ad profundum corporis penetrat sicut aqua carnis vitelli ouorum sorbiliu: et vñu subtile odoriferum parue quantitatis est vehementer conueniens: et nimia eius quantitas non bene digerit: immo suffocaret calorem innatum: et dicit esse vñus anni tunc medie vñositatis et bene depuratum. hec enim sunt moderate calida et humectantia qualitatis et substantiæ. Ultimo dicitur: quod seruetur humectatio dicta in capite. et bibe febr. et miscetur cum ea quod calefaciat ex odoribus et emplis et vñctibus fricatio et alijs cibis ꝑ. ter tam dictos. Et nota quod bonum est ut mel cum sit sicum miscetur cum alijs humidis: et forte mel canne esset prelatum quaz mel apud. Nec cura extigit tres intentiones: scilicet calefactionem: humectationem et resumptionem et accidentium correctionem. qualiter debeat ꝑ. plerum ꝑ. ex dictis in hoc ca. et ex ordine cure et bibe febrilis.

Tractatus quartus de febribus pestilentialibus et que sunt eis homogenea variolis et morbillis.

De febre pestilentiali. Cap. s.

Quandoque accidit aeri quod docuimus te in libro vniuersalium. sicut accidit aque de alteratione in qualitate sua ad calorem et frigus. et de alteratione in natura sua ad profundationem et putredinem sicut profundatur aqua et fetet et putrefit.

Actum est in primo tractatu de effimeris. in secundo de humoribus. in tertio de febribus. In hoc quarto autem agit de febribus pestilentialibus et de variolis et morbillis que sunt homogenea febribus pestiferis multiplicatur enim in aere putrido et multotiens antecedunt pestilentiam. licet etiam in hoc tractatu ꝑ. complemento scientie de feb. agat de feb. apostematum et de febribus compositis.

Pro notitia dicendorum nota quod reperitur ista tres termini: scilicet epidemia. endemicia. et pestilentia. Epidemia enim apud Symonem idem significat grece quod superuentem latine. Et est dispositio aeris per quam multiplicatur morbi diuersi in vno tempore et in vna regione. vtpote febres diuersae apostematæ. fluxus ventris. et similes egritudines.

Endemia autem est dispositio per quam multiplicatur

tur in vna regione egritudines vnius generis. vtpote botium in agro tridentino. vena medena in ciuitate sic nominata. durities splenis ferrarie: et multotiens sequuntur dispositiones aque et aeris aut frigus illius regionis. Pestilentia vero est aeris dispositio per quam multiplicatur egritudines vnius generis aut etiam diuersorum vtpote plurimum mortales. et de hac est sermo in presenti: et dicitur pestilentia a pasco scis: quod depascit homines ad mortem.

In tractatu tamen meo de pestilentia aliter sum interpretatus hos terminos: sed de nominibus non est curandum.

Nec pars diuisa in duas partes. in prima agit de febribus pestilentialibus. in secunda agit de variolis. secunda pars incipit in principio sexti capituli. Prima diuisio in tres: in prima ponit causas pestilentie. in secunda signa. in tertia curam secunda ibi. (Nec feb. est quiesca.) tertia ibi. (Summam curationis.) Capitulum primum diuisio in tres partes. in prima parte ponit modum quo aer putrefit. et fit pestilens. in secunda ponit causas putredinis. in tertia parte ostendit quomodo ex aere putredo fiat febris pestifera. secunda ibi. (Et quandoque est illud.) tertia ibi. (Et quandoque fit aer secundum hunc modum.) Prima iterum in duas. nam in prima ponit modum quo putrefit aer et fit pestilens. in secunda declarat. secunda ibi. (Et sicut aq.) In prima parte dicitur: quod quandoque accidit aeri quod docuimus in libro vniuersalium. id est in primo canone. secunda sententia de mutationibus aeris contra naturam sicut accidit aqua in alteratione sua in qualitate ad calorem et ad frigus et tu supple. ad siccitatem et humiditatem de alteratione in natura sua. id est in substantia sua ad profundationem et putredinem sicut profundatur aqua et fetet et putrefit.

Pro quo notandum quod Auicenna volens declarare mutationem aeris contra naturam declarat ipsam per mutationem aque. et hoc ideo quia aqua est nobis magis nota quaz aer: immo antiqui aerem appellabant vacuum. secundo de anima. Intendit ergo quod tam in aere quaz in aqua est duplex mutatio. vna in qualitatibus primis. altera in substantia per quam mollescit et ingrossantur. et de hac secunda dicit quod aer et aqua profundantur et putrescunt et fetent. illa enim profundatio non est nisi ipsorum passio. scilicet secundum suam substantiam quo ad omnes partes tam formales quam materiales que passio est ipsorum putrefactio ad quam sequitur fetor.

Et sicut aqua non putrefit villo modo ꝑ. ppter suam simplicitatem: immo ꝑ. ppter illud quod admiscetur ei de vaporibus malis qui permiscentur. et accidit toti qualitas mala.

In hac parte declaras modum secundum quem aer fit putridus dicit quod sicut aqua non putrefit ꝑ. ppter suam simplicitatem: immo ꝑ. ppter illud quod admiscetur de corporibus terreis malis que scilicet corpora permiscetur ei. s. ad minima ei et accidit toti. id est aggregato ex corporibus illis et aqua qualitas mala que est calor putredinalis. similiter aer non putrefit villo modo ꝑ. ppter suam simplicitatem: immo ꝑ. ppter illud quod admiscetur ei de corporibus malis que scilicet corpora admiscetur ei: scilicet ad minima eius et accidit toti: id est aggregato ex aere et vaporibus qualitas mala. s. putredo.

Pro quo notandum quod per corpora terrea non solus debemus intelligere partes terreas sibi admixtas sed quecumque extranea potentia putrescere aquam.

Dubitatur vtrum aer et aqua possint putrescere. et arguitur quod sic ex quarto. Æ liij

tremarum partium frigiditates biliosas fluxus: sufflationes tenues vñe: alij quod aquosae tenues: alij biliosae alij porro atre que terrificas habent bypostases et sublationes pestilentialis a naribus sanguinis distillationes est in thorace linguæ et exasperate vigilie spasmi violenti. vlcera improba et carbunculata oiaque molesta in peste fuerunt toto corpore ita in facie et faucibus. hinc namque vñtus conperies pulcherrime instituentos ut si tempus bonum. Et si hinc dicitur vñtus aridus dicitur erberber: qui excedentem humiditatem depascat si veter superior fuerit pituitosus vomitibus exinanitendus est: quibus vero sanguis redundat e vena secta de trabendus: bona est que per vñnas purgatio et queuis alia.

Exampertus. Difficillima omnium inter morborum causas habetur pestilentie origo de vniuersali enim dicitur: que regiones et profunditas trepidat metu fatigat. Lucta enim in pestilentia sunt grauissima et nihil occultatur in quouis morbo: multa variaque obueniunt: amertecque multiples et bilis vomitus in tentionesque bypodrioz: et labores et sudores multi et ex

to metheororum omnia putrescunt preter ignem.
 ¶ Amplius. xxv. problematum. problemate. xiiij. querit
 Aristoteles propter quid terra et aqua putrent. aer vero
 non. Solutio quod aer non putrescit. quia est mixtus
 multo igni. ¶ In oppositum est Aviceenna dicens
 quod aer et aqua non putrescunt dum sunt simpli-
 cia sed dum componuntur cum rebus extraneis.

Pro solutione huius dubij dicendum
 quod putrefactio acci-
 pitur dupliciter. Uno modo proprie: et hoc est pas-
 sio mixti et opponitur simplicis generationi mixto-
 rum. Nam sicut mixta ex elementis componuntur
 ita per putrefactionem demiscuntur et separantur
 in elementa: sola itaque mixta putrescunt putrefa-
 ctione proprie sumpta. Secundo modo accipitur
 putrefactio improprie. et hoc modo dicimus ali-
 qua putrescere: quia in eis remanent aliqua accidē-
 tia putrefactionis proprie sumptae: scilicet remol-
 litio fetor: et similia. et hoc modo putrescunt om-
 nia elementa preter ignem. Ignis vero licet non sit
 vere simplex sicut flamma ignis non potest putre-
 scere aliquo modo propter caliditatem fortem ex-
 terminantem eius humidum: et hoc est quod vo-
 luit dicere Aristoteles quarto metheororum: quod
 omnia putrescunt preter ignem putrefactione pro-
 prie sumpta vel improprie. Quod autem dicitur
 vicesimo quinto problematum quod aer non pu-
 trescit. quia est mixtus cum multo igne intelligitur
 de aere existente in extremitate aeris: proxima igni
 non enim potest putrescere cum potius combura-
 tur a caliditate ignis sibi immixti.

¶ Et quandoque est illud causa ventorum
 deferentium ad locum bonum fumos ma-
 los ex locis fetidis in quibus sunt valles pro-
 funde. et corpora exiccata in prelio aut
 occisa non sepulta neque tumulata. et fortas-
 se est causa propinqua loco in quo venit. Et
 quandoque accidunt putredines in interiori-
 bus terre propter causas quarum even-
 tus ignoratur et nocere faciunt aquam et aerem.
 ¶ In parte presentis ponit causas putrefactionis
 aeris. et habet hec pars tres partes. in prima po-
 nit causas magis propinquas. in secunda ostendit
 que febres sequuntur ex mutatione aeris contra na-
 turam. in tertia ponit causas putredinis aeris et
 consequenter pestilentie magis remotas. secunda
 ibi. (Et febres quidem.) tertia. ibi. (Principium
 omnium.) ¶ In prima dicit Aviceenna. Putrefactio
 aeris quandoque est causa ventorum deferentium fu-
 mos malos ex locis fetidis in quibus sunt valles
 profonde plene aqua fetida et ex locis fetidis in quibus
 sunt corpora occisa vel mortua in prelio non combusta
 nec tumulata. ¶ Secundo dicit: quod fortasse causa pu-
 trefactens aerem est propinquitas loci in quo venit
 vel currit: scilicet pestilentia: et declarans dicit: quod
 quandoque accidunt putredines in interioribus ter-
 re: scilicet proxime loco pestilentis propter causas
 quarum euentus ignoratur et nocere faciunt aerem
 et aquam illius loci ipsos putrefaciendo. Ex
 quo textu accipe primo quod per flatum ipsorum
 ventorum deferentium malos vapores aliquis lo-
 cus sanus multum distans a loco infecto potest
 inficari. et per hunc modum anno isto Milleesimo qua-
 dringentesimo quinquagesimo sexto infecta sunt lo-
 ca sita in litore maris adriatici per ventos defe-
 rentes vapores malos a litore opposito: scilicet
 scilicet a pestilentia. Accipe. secundo

loca proxima aliquando posse inficari ex aperture
 aliquorum meatuum vententium ab antris sub-
 terraneis in quibus erant conclusi vapores putri-
 di maligni qui vententes ad aerem illius loci ip-
 sum inficiunt: immo cloaca una diu clausa post-
 ea aperta posset inficere aerem illius loci in quo
 est. Harum autem causarum que faciunt putredin-
 em in interioribus terre euentus ignoratur secun-
 dum plurimum tam a medico quam ab astrologo
 licet forte astrologi quendam generales habeant
 notitiam. ¶ Accipe tertio aquam putridam ma-
 ligna putredine esse interdum causam febrium pe-
 stilentium. Unde Aviceenna secunda primi.
 ¶ Amplius mortalitas corrumpit vegetabilia:
 ideo homines qui eis utuntur corrumpuntur: ideo
 de aqua potata licet magis proprie sequantur ae-
 rem pestilentem cum continue ab eo inspiratur.
 Est autem aer pestilens putridus cum venenositate.

¶ Et febres quidem accidentes causa aeris
 sicci fiunt iterum causa ut eveniant fe-
 bres colericæ. pestilentiales vero fiunt ex ae-
 re turbido et humido. et febres in aere hu-
 mido sunt pluris euentus. sed sunt minoris
 acuitatis et longioris spacij. in estate vero
 sicca pauce pluvie sunt minoris euentus et
 maioris acuitatis et velocioris separatio-
 nis et meliora tempora sunt que servant na-
 turam suam.

¶ In presentis parte declarat quomodo diverse fe-
 bres sequuntur diversam aeris alterationem: et di-
 citur quattuor. Primum quod febres: id est dispositio-
 nes ad febres sequentes aeris siccitatem sup-
 ple cum caliditate sunt cause ut eveniant febres. co-
 lericæ sicut in diebus canicularibus. Secundum
 quod febres pestilentiales sunt ex aere turbido et
 humido cum malitia occulta. Tertium quod plu-
 res febres veniunt in aere humido quam in aere
 sicco. magis enim disponit ad putredinem. attam-
 en sunt minoris acuitatis: id est caliditatis et lon-
 gioris durationis humore putrente existente ma-
 gis grosso. febres enim aeri proportionantur. in
 aere namque humido grosso pendent ab humore hu-
 mido grosso: et in aere subtili et sicco e contra.
 Quarto dicit: quod in estate sicca pauce pluvie pau-
 ciores eveniunt: et sunt maioris acuitatis: id est ca-
 liditatis et citius terminantur. ¶ Sed nota quod
 febres pestilentiales licet ratione aeris humidis
 grossi deberent esse longe cum secundum plurimum
 fiant ab humore grosso: tamen ratione ventosita-
 tis et quia secundum plurimum putrent humiditates
 cordis sunt breves ad interitum. Signum autem
 quod merito aeris et grossitatis debeant esse longe
 est: quia que sunt salubres secundum plurimum sunt
 longe. et etiam a postemata pestifera que fiunt ab
 humore proportionali sunt dura longe termina-
 tionis. et meliora tempora sunt que servant suam
 naturam. ¶ Contra. autumnus humidus est me-
 lior. secunda primi. corrigit enim siccitates estatis pre-
 cedentis. ¶ Dicendum quod autumnus humidus est
 melior sicco. attamen servans suam naturam est me-
 lior sicco et humido reliquis temporibus servan-
 tibus suam naturam. verum siestas precedens non
 servasset suam naturam: immo distemperata fuisset
 notabiliter ad calidum et sicum: autumnus hu-
 midus melior esset quam sicco et quam medius ser-
 vans suam naturam. et hoc voluit Aviceenna secunda primi.
 ¶ Et principium

Quartus

Et principium omnium horum sunt forme et formis celi facientes esse necessariū illud cuius aduentus ignoratur: s; sint quidam qui dixerunt in eo aliquid nō proportionatum ad causam eius: immo oportet ut scias q̄ cā prima longinqua ad illud sunt figure celestes et propinque dispositiones terrestres. et quando faciunt necessario virtutes agentes celestes et virtutes patientes terrestres humectationem vehementē aeri expelluntur vapores et fumi ad ipsum et sparguntur in ipso et putrefaciunt eum cū caliditate debili.

Hic ponit causas longinquas pestilētie dī. q̄d principiu. i. causa prima oīm horum. s. p̄elorum ex quibus remanēt cadauera nō tumulata. Item aquarū putridarū et ventoz deferentū vapores putridos. Item putredinū in interioribus terre ex quib; fit aer pestilēs et egritudines pestifere. Alii ter p̄ncipiū horū oīm. s. aeris pestilētia: et egritudinum pestilētia sunt forme et formis celi. i. alique ex figuris celestibus facientes esse necessariū illud. i. hunc effectū. s. pestilētia: cuius euētus ignorat̄ quātū ad causas suas a medico: licet ab astrologo sciātur cognoscenti coniunctiōes q̄ sunt cause pestilētie v̄puta coniunctiōē martis cū Saturno et similes. **P**ro quo notandū q̄ alii astrologi voluerunt oēs effectus inferiores fieri a causis supercelestibus: et per p̄ns fieri pestilētia per bec media sicut baly ben rachel: quoz op̄ntionē accommodat̄ prima expositio. Alii autem voluerūt aerē fieri pestilētes nō necessariō p̄ bec media s; imēdiate p̄ formas celestes imprimētes aerē malitiā venenosā. videm; em̄ aliquādo aerē optime dispositū quātū ad id q̄d subiacet sensibus nostris esse pestilēte. et aliquādo aerē esse male dispositū quātū ad qualitates nobis manifestas: et tū non esse pestilēte. Scōd̄ dicit: q̄ sunt quidā hominū qui dixerūt in eo. i. in hoc effectū qui est aeris pestilētia aliquid nō proportionatū vel pert̄nens ad causam ei;. Dixerūt em̄ quidam astrologi posse fieri imaginē in aliqua astrozū coniunctiōe corruptiua aeris v̄nus loci de quozū numero forte fuit Conciliator: quā op̄ntionē abiicit Aucēn. tanq̄ falsam: et cōfirmās primā dicit: immo op̄z q̄d scias q̄d causa prima remota sunt figure celestes. et propinqua dispositiōes terrestres. et quādo virtutes agētes celestes et virtutes patientes terrestres vehementer humectāt aerē: expellūt vapores et fumi. i. exalatiōes ad ipsum et spargūtur in ipso ad minima eius: et putrefaciūt eum cum caliditate debili. qua obtusa a multo humido tunc supple fit aer pestilēs. Innuīt ergo q̄ causa prima remota pestilētie q̄ est putredo maligna aeris cū proprietate venenosa sunt forme celestes: causa propinqua sunt exalatiōes et vapores terrestres cum aere ad minima diffusū ipsuz superflue humectantes et putrefaciētes.

Et quando fit aer secundum hunc modum venit ad cor: quare corrumpit cōplexiōem spiritus: qui est in ipso: et putrefit quod circumdat ipsum de humiditate. et accidit caliditas egressa a natura et spargūtur in corpore: tunc per causam suam erit febris pestilentialis.

pestilentia. Fo. clv.

In pte p̄sentī p̄mo ponit q̄s aer pestilēs facit feb. pestilētiales. scōd̄ ostēdit q̄o cōicant multis boib; p̄paratis ad eas. tertio ostēdit q̄ boies sint ad eas p̄parati. scōd̄a ibi. (Et cōicāt) tertia ibi. Et p̄paratio corpoz. **I**n p̄ma dicit: q̄ quando aer fit putridus et pestilēs scōd̄ hūc modū inspiratur ad cor: q̄re corrumpit cōplexiōē spūs qui est in corde et putrefit q̄d circumdat ipm. s. spm̄ de humiditate que est sanguis scōd̄ plurimū eius. et accidit caliditas egressa a natura in corde q̄ est calitas feb. et postea spargitur in corpore: et tūc erit. s. in corpore et in corde feb. pestilentialis per causam suam. i. p̄ aerem pestilētialem qui est causa eius factua et conseruatua.

Hic solet dubitari vtrū feb. pestilētiales sit effimera vel putrida. **P**ro cuius dubij decisiōe tenende sunt iste cōclusiōes. **P**rima feb. pestilētiales aliquādo est effimera. probat̄ ex textu Aucē. dicitis. Et quādoq; fit aer scōd̄ hūc modū. venit ad cor et corrumpit cōplexiōē spūs. aut ergo putrefacit ipm aut inflāmat absq; putredine. Si primū est effimera putrida. si scōd̄ est effimera absq; putredine. et necessarium est effimeram posse esse putridā si spūs potest putrefieri. et certū est ipm posse putrefieri: cū sit mixtum: s; putredo ei; non sit manifesta sicut putredo hūoris p̄ tenuitatē substantie ei;. **S**cōd̄a p̄cto feb. pestilētiales scōd̄ plurimū est putrida. i. p̄dēs ab hūore putrido. p̄bat̄. p̄mo p̄ Aucē. hic dicit. putrefit q̄d circumdat ipm de humiditate. sed humiditas putres in corde facit feb. putridā in cuius aduentu cessat effimera si qua primū fuit: sicut det̄ erminatū fuit in tractatu de effimeris. et p̄ hac ē in t̄tio **S**al. p̄mo de differētijs feb. q; dō pestilētiales sarū meminim; oīm a putredine fieri: et ly oīm more medicoz distribuit vt in pluribus. differunt tamē feb. pestilētiales a febrib; cōiter euentib; nō pestilētiales. **P**rimo. q; in febrib; pestilētiales scōd̄ plurimū putredo ē in corde aut prima cordi. in alijs aut febrib; scōd̄ plm̄ est distās a corde. **S**cōd̄a differētia. q; pestilētiales scōd̄ plm̄ bñt determinatā causā. s. aerē pestilēte q̄ ē malignus maligna putredine et propria venenositate. **S**ed cōtra primā differētia instatur q̄d feb. pestifere deberent scōd̄ plm̄ esse causones aut sinoche cū earum putredo fit in corde et p̄pe cor. Dicit̄ fm̄ plm̄ q̄d sunt sinoche. cū magna quātitas sanguinis in corde aut p̄pe cor repertat̄. et quādoq; sunt causones colā domināte raro stāticē: et rari; melice: melancolia rarissime domināte. et aliquādo imo frequenter mixte putrete frequenter massa humorali.

Et cōmunicat multitudini hominum q̄ iterū habēt in seipsis proprietatē preparationis. agens enim solum cum peruenit: et patienti non est preparatio: non accidunt actio et passio.

In ista pte dicit: q̄ febris pestilētiales fm̄ plm̄ cōmunicat multitudini hoīm qui habēt preparatiōē ad illam. quod p̄bat. quia si solū esset agens et nō esset dispositio passi non fieret actio in passio. oportet itaq; cōcurrere passi dispositiōē.

Dubitatur vtrū febris pestilētiales possit esse in vno solo homine. et arguitur quod non ex Aucenna dicente quod cōmunicat multitudini hominū. idem vult Aristoteles prima problematum problemate octauo. **I**n oppositum est experientia. frequētus em̄ in

Tractatus

vna patria incipit aliq̄s febre pestilentiali quā plures simul. Dicit Gētilis se litigasse cū Di no in ciuitate Senarū. Dicebat em̄ Gētilis vnus esse pestilentē oppositū dicebat Dinus: cū null' esset Senis laborans hac egritudine. ¶ Tenenda est hec conclusio. qd̄ licet scdm̄ plurimū febris pestilentialis cōtinet in paruo tpe multitudinē hoīm: possibile tamē est vnū posse febre pestilentiali vera: quā non antecessit. nec sequet̄ in eadem patria longo tēpore alia feb. pestilentialis. ¶ Prima pars pbat̄. qz̄ cause cōes debēt habere effect' cōes. sed aer pestilens et forme celestes sunt cause cōes. ergo sc̄da pars pbat̄. nam possibile ē ab intrinseco in humoribus cordis fieri malignā putredinē venenositatē contunctā. ergo et pestilentialem putridā aut similem pestilentiali. tenet p̄na. cum posita causa sufficiētī ponat̄ effectus. antecessens est manifestū cum cōtingat ab intrinseco generari colerā prassinā zinartā materiā furiosaz̄ vt dictū est sup̄ius sepe: et h̄mōi putrescere et facere febres. ¶ Preterea arguit̄ ratiōe Gētilis. est em̄ possibile hoīem esse conclusum in aliquo loco in quo sit. cadauer fetidissimū: cuius vapores putridi vententes ad cor putrefaciāt h̄mōi būditates putredine pestilentiali. et certū est qd̄ h̄c nō min' erit pestilens quā si multi laborarent simili febre propter vapores delatos a multitudine cadauerum putrentium: sicut dicit Auz. Rationes autem oppositū suadētes facile ex dictis solui possunt.

¶ Et preparatio corporū ad illud in quo sumus de passione est vt sint plena humoribus malis. nam munda nō forsitan patiūtur ex illo. et corpora debilia iterum patientia sunt ex ea sicut illa que multiplicāt coitum et corpora dilatatorum pororum humida multe balneationis.

¶ In hac parte ostēdit̄ auctor que corpa sint magis ad se. pesti. preparata dī. qd̄ preparatio corporū ad illud de passione in qua sumus. i. ad feb. pestilentialem de qua loquimur ē vt sint plena humoribus malis. nam corpa munda nō forsasse patiūtur ex illo. i. ex aere pestilentiali. 3te corpa debilia sunt patientia ex aere pestilenti sicut illa q̄ multiplicāt coitū. sunt em̄ pauce resistētē. tertio corpa dilatatorū pororū. quarto corpa būda multe balneationis. et appellat ea būda. quia p̄ multam balneationē humectātur quādo balneantur in aqua dulci tepida aut frigida. Cause eorum q̄ dicuntur in presentī note sunt.

Solum superest ^{dubū vtrū corpa dilatatorū pororū} sint parata feb. pestilentialibus. et arguitur qd̄ nō per Gal̄ p̄mo de differētiā feb. dicentē contrariū. ¶ In contrariū est Auz. ¶ Gētilis soluit dupliciter. primo qz̄ hoīes ex duab' causis incurrunt morbus pestilentē. vel ex violētia aeris maligni et h̄c magis incurrūt q̄ plus aeris attrahūt. et h̄c sunt q̄ sunt rari i poris. ingrediē nanc̄ aer pestilēs liberius per poros latos. et hoc voluit Auzē. Alia cā potest esse putrefactio inchoans interius: licet ad hoc suet aer pestilens. et h̄c magis incurrūt corpa densa in poris. et hoc voluit Gal̄. qz̄ ex hoc transpiratio prohibet̄ que est causa putredinis. Secūda solutio est qd̄ dilatatio naturalis sicut virozū quādo opponitur dēsitati naturalī sicut mulierū. et hec dilatatio preparat ad febrem pestilentialē. ppter maiorē aeris pestilentis subingressū.

De signis.

et hoc voluit Auzē. ppter ea aliq̄m videm' viros adolecētes et iuuenes magis perire quā multes res et senes qui sunt magis densi corporis. Si vero consideremus naturalē dilatationē oppositā densitati accidētali ab h̄mōibus sup̄fluis replentibus poros hoc modo densitas corporis magis pparat ad febrem pestilentialē quā dilatatio. significat em̄ corpus nō purū plenū humoribus et hoc voluit Gal̄. Et hic nota pestilentiam diuersificari penes effectum. q̄m em̄ est hoīm interēptiua. q̄m aialituz̄ alterius speciei. et q̄ interēptiua hoīm q̄m magis interimit masculos quā feminas: et iuuenes quā senes: et calidos quā frigidos. q̄m econtra. quā diuersitatez̄ credo prouenire tā ex diuersitate causarū terrestriū quā ex diuersitate influxū celestium. Immo credo aliq̄m influxus celestes eē aeris ifectiuos absq̄ cursu alteri' cāe terrestris sicut ēt aliq̄m cā terrestris ē aeris ifectiua absq̄ celesti: et terrestrevoco q̄ est infra p̄cauū orbis lune. imo certum ē qd̄ sicut aer pestilēs est causa morborum pestilentialium. ita morbi pestilentiales possunt esse causa aeris pestilentis. et credo cadauera hominū magis esse hoīm infectiua. et cadauera equorum: magis equorū et sic de ceteris. quorum oim causa ē satis nota exercitatis in philosophia.

¶ Signa febris pestilentialis. Cap. ij.

Que febris est quieta exterius cōturbans interius secundū plurimum perdens ex qua percipitur caliditas et inflamatio fortis. et est cum ea magnitudo anhelitus et exaltatio. et cōstringitur multum et curtatur multum et frequentatur et vehementia sitis et siccitas lingue. et quandoq; fit cum nausea aut casu appetitus. et non resistitur ei cum comestione violenter interficiet eum. et dolor oris stomachi et magnitudo splenis et angustia vehemens et inquietudo. et fortasse erit tussis sicca et casus virtutis. et peruenitur in ea ad sincoipim et commixtionem rationis: et tenditur quod est sub hypochondrijs. et fiunt euz̄ ea vigilie et mollificatio corporis et tepor. et quandoq; accidit cum ea bothor subalbidus et rubeus. et quandoq; est velocis occultationis et accidunt coja et vlcera: et fit pulsus secundum plurimū frequens: paruus. et fit vehemens secundum plurimū in nocte. Et quandoq; accidit eis dispositio sicut ydropisis et fluxus vētris colere et aliorum. et est egestio eius lenis feda non naturalis. et quandoq; est melancolica. et plurimum eius est spumosum fetidum et est in illa aliquid de genere eius quod liquefit. et est vrina eius aquosa colerica melancolica et multotiens euomunt melancoliam. coleram vero plus illa. et sudāt sudore fetido.

¶ Auzēna intendēs ponere signa primo ponit signa febrū pestilentialiū. sc̄do signa pestilentialia. sc̄da ibi in p̄ncipio sequētis capituli. (De illis) Prīmū cap̄m diuiso in p̄tes duas. i. p̄ma pōt signa febrū pestilentialiū cōtē euentū. sc̄do ponit signa febrū

signa pestilentialiū raro euentiū. scōa sibi. (Et qñq̄ est ex his.) Prīmā diuīdo in tot partes quot sunt signa. partes patebunt discurrendo p̄ tex. P: / mū signū. bec feb. est q̄eta exteri? .i. mītis ad tactū: cō turbās interi? .tū p̄pter nocumētū cordis. tum p̄pter malignā putredinē veneno sitati cōiūctā. fm̄ plurimū perdēs. .i. interficēs: vt declarat experientia. et hoc p̄pter causas duas p̄dictas ex qua percipiē caliditas et inflāmatiō fortis nō tm̄ p̄pter intensiōē gradualē: q̄tm̄ p̄pter multitudinē caliditatis et cordis p̄p̄nquitatē: lz vtrūq̄ cōcurrat: sicut cū putrefit colera p̄pe cor q̄ facit causonem pestilēntialē. Cōtra deberet tūc sentiri caliditas acuta exteri? cui? oppositū dictū est in p̄io signo. Dicēdū in aliqua pestilēntiali sentiri caliditatem acutā exteri? .i. in causone pestilēntiali. Sz qd̄ dicit̄ in p̄io signoveritatē habet vt in plurib? : eo q̄ caliditas feb. pestilēntialis p̄portionat̄ aeris pestilēntis caliditatis: q̄ est remissa et obrusa multo bumido: cū quo tm̄ stat q̄ aliqua pestilēntialis sit in tenfa exteri?. Nota tm̄ q̄ causon pestilēntialis nō est ita intēsa exteri? sicut causon nō pestilēntialis p̄pter tractū caloris interi? ad succurrēdū multo nocumēto cordis et maiorē q̄ in causone nō pestilēnti. et cōtra maior calor debet sentiri interi? in causone pestilēntiali oī paritate supposita. et hoc p̄pter maiorē fugam caloris interi? p̄pter maius nocumētū illatū cordi in pestilēntiali quā in nō pestilēntiali. Et est cū ea magnitudo anbelit? fm̄ omnē dimēsiōē et eius exaltatiō. .i. altitudo q̄ est magnitudo anbelitus solū scōm vnā dimēsiōē scilz p̄funditatem quā expressit. qz maxime sensui subiecta. et hoc significat. magnā caliditatem in corde. Et cōstringit̄ multū. .i. scōm oēm dimēsiōē: cum sit magna necessitas expellendū fumos malignos. Et curta. .i. abbreviat. p̄strigī em̄ significat ipm̄ p̄strigī fm̄ oēs dimēsiōē. sed coartari significat ipm̄ p̄strigī scōm dimēsiōē longitudinis et frequētatur vt satisfiat necessitati nō solus p̄ magnitudinē: sed etiā per velocitatē et frequētā. Et vebemēta sitis maxime p̄pter cauma in spūa libi: qm̄ sit exiccatio bumidi rozidi oris stomachi. Et siccitas lingue vaporibus sibi p̄ cannā cōmunicatis. Et qñq̄ est cū nausea aut casu appetitus humoribus repenti? ad os stomachi. Et si nō violenter comedere cogātur moriūtur p̄pter magnā corruptionē spūum. vnde requiratur cib? cōueniens et sufficiens p̄ eorū restauratiōne. sed de hoc in cura et dolor oris stomachi. ex būoribus. vt supra et magnitudo splenis melācolia cōuerfa in vapores et ventositates per actionē caliditatis q̄ tamen nō est potens ad eorū resolutionē. angustia vebemēs p̄pter magnū nocumētū in spūalibus ad quā seq̄tur inquietudo nō em̄ potest p̄pter angustia quiescere. Et fortasse erit tussis sicca. .i. sine sputo vaporibus acutis pulmonē stimulatibus. Casus virtutis ē dispositio infra sincopim. .i. lipotomia. et puenitur quandoqz vsqz ad sincopim p̄pter magnum nocumētū cordis et cōmixtionem rationis vaporibus capiti cōmunicatis. Et tēditur quod ē sub ypocundrijs. quia defectu caloris naturalis sit ventositatū multiplicatiō et earum retentiō. et sunt vigilie p̄pter vapores acutos caput petentes. Adollificatio est quidam modus paralisis vt non possit membra mouere p̄pter defectum animalis virtutis sequentem nocumētum tam spūs vitalis quā animalis. tepoz. .i. caliditas tepida. Glosa tamen Bernardi dicit: qd̄ est debilitas in qua homo stat ita vt nō loquatur

nec bene sentiat et est casus virtutis subito de quo Aui. fecit capitulum vndecima tertij. Et hic seq̄tur paucitatem. .i. corruptionem spiritus et est dispositio infra sincopim: qñq̄ añs eā: qñq̄ sequens et qñq̄ accidit cum ea botbor. .i. pustula subalbida et rubea secundum diuersitatem humoris que quandoqz est velocis apparitiōis et velocis occultationis et bec pustula vna vel plures velociter apparent natura tēpante expulsionē ad cutim velociter occultatur defectu virtutis non potentis conuenare expulsionē materiei exteri? vnde fit vt illa pauca materia resoluetur aut retrocedat quod est deterius: et quomodo cūqz est malum signum. Et accidunt colla. .i. pustule et vlcera be enim pustule prius fiunt: postea ulcerantur et sequuntur vapores acutos febriles vel vlcera in alijs partibus: qñq̄ sunt maligna p̄pter materiei malignitatē fit pulsus frequens vt satisfiat necessitati: cui p̄ magnitudinem neqz velocitatem potest satisficere cum virtus debilis nō possit magnificare neqz velocitare pulsus. Et fit vebemens scilicet febris vel frequentia pulsuum in nocte quia intus cōcluditur calor et quandoqz accidit eis dispositio sicut ydropis id est qdaz modus cazeffe vel forte conclusio vaporū grossorū sub cute. vel forte inflatio ventris: et fiunt sicut tympanitici vaporib? grossis et vicositatib? reclusis sub syphac. fluxus ventris colere et alioz humorū natura sint bomati ce illos humores expellēte. Et ex his p̄z feb. pestilentes esse diuersas et a diuersis fieri humoribus vt in vno sit colerica. in altero sit flegmatica. in altero melancolica. plurimū tamen ē sanguinea: cū plurimū de sanguine in corde reptatur: et aliquādo in vno fiunt febres diuerse putredine maligna pluribus humoribus cōmunicata. et ē egestio: leuis. .i. liquida quandoqz p̄pter idigestionē: qñq̄ p̄pter liquefactionē: quandoqz p̄pter humorū p̄mixtionē. Alr lenis. .i. equalis in malitia: que equalitas significat dominū caloris p̄ter naturam. vnde vituperatur bec equalitas a Gal. scōo p̄no: sticozum. cōmen. xij. et scōa. p̄mi. cap. de egestione fetida p̄pter malitā putredinis. fetoz em̄ significat. putredinē p̄io p̄nost. p̄mento vltimo. et tertia quartū cap. de iudicijs saniet nō naturalis. .i. in colore neqz in substantia. Et quandoqz est melancolica. .i. fecalis grossa quaz forte antecessit subtilis virulenta. nam possibile est p̄ euacuationē partū subtilium illud qd̄ remanet magis igrossari: et sic fieri fecem melancolicam grossam. et fortasse incipit grossa nullo alto fluxu p̄cedēte solū per resolutionē partū subtiliū a calitate febrili. Scōo egestio pōt esse melica p̄ fluxū alicui? būoris melācolici: q̄ būor melicus forte p̄erat ante pestilēntiā. vel forte qz malitia fe. būores p̄uersi sunt ad naturā melācolicā. et plm̄ eius est spumosum p̄ ebullitionē vapores em̄ grossi generati a calitate reclusi in spum: et faciūt ampullas et multitudo ampullarū parua p̄rima ē spuma. fetidū p̄ calorē putredinalē et ē in ea. .i. egestione aliqd̄ de genere eius qd̄ liq̄fit. aliqd̄ em̄ pinguedis liq̄facte appēbit in superficie. et ē ei? vrina aquosa qñ p̄det a materia flatuca. colica qñ p̄det a cola. melica qñ p̄det a melia. Ex q̄bus datur intelligi iuxta super? dicta q̄ ab omni humore pōt fieri bec fe. et fm̄ plm̄ a multis būoribus simul. Et propterea in vno febriente apparēt aliquādo bi modū vrinarū et multotiens euomit melācolicā colicā. colam vero possidet meliam q̄ colera nigra appellat̄ post illaz. .i.

Tractatus

melancoliam colericam quae citius euacuatur: quae magis stimulat virtutem expulsiuam quam melancolia naturalis aut genita per adustionem melie naturalis. Item quia haec sunt grossiores non ita faciliter educibiles. Aliter euomit coleram post melancoliam. nam licet ordine naturali prius deberet euomere coleram ex causis superscriptis. quandoque tamen accidit prius euomit melancoliam natura preter modum stimulata sicut bomatice operante. aut forte quae melia erit magis propinqua viis vomitus quam colera. sudat sudore fetido. quae quicquid erit ab eis est fetidum quarto Almansoris cuius causa est calor multus putredinalis.

Et haec quidem febris incipit cum accidentibus predictis cum fortitudine sua et venit res eius ad syncopim et frigus extremitatum et spasimum et alucem.

Hic complens signa febris pestilentialis cōter euenientis dicitur: quae haec febris incipit cum accidentibus predictis fortibus: et non minus. est enim egritudo pacuta secundum plurimum perdes. unde statim ab initio incipiunt apparere accidentia fortia. deinde peruenit parum post ad accidentia mortalia. scilicet ad syncopim. cuius causa est vehemens cordis lesio. frigus extremitatum calore reuocato inter? propter magnam nocuentum intrinsicum. et spasimus qui potest esse de inanitione de repletione: et non proportionatas ad materiam secundum diuersitatem corporum et diuersum modum lesionis. et alucem. scilicet tetanum.

Et quandoque est de his febribus pestilentialibus in qua non percipit eger neque tangens propinquus multitudinem caloris et non alteratur pulsus et aqua magna alteratione. et cum hoc ipsa est interficiens velociter et hesitant medici in esse eius.

In parte presentis ponit modum cuiusdam pestilentialis raro euenientis. secundo ponit pronosticum. scilicet ab initio. Et plurimum. In prima parte dicitur: quod est aliquid de his febribus pestilentialibus in qua non percipit eger neque tangens calorem multum. et non alteratur pulsus et vix magna alteratione et cum hoc est interficiens velociter. Secundo dicitur quod medici hesitant in causam eius cum non prouiderint mortem. mirantur enim quod tam festina secuta est mors cum accidentibus ita leuibus.

Primo dubitatur quod oppositum primum dicitur dicitur Autem. superius quod scilicet in febre pestilentiali percipitur calitas et inflammatio fortis. Preterea materia putret prope cor et materia taliter facit causam. **Secundo** dubitatur. quia videtur quod pulsus debeat alterari: quia sit ex putredine humiditatum cordis. **Amplius** haec febris velociter interficit ergo oportet in corde esse maximum nocuentum. et consequenter in pulsu. **Tertio** dubitatur. quod dicitur: quod vix non permittitur magna alteratione quod etiam dicitur fenestra buis capituli de iudicijs vixine. **Sed** contra. si vixina parum permittitur habebit digestionem. sed in febribus materialibus digestio ostendit velocitatem crisis. et fiducia sanctorum primo de crisi. **Amplius** deficienti virtute cordis oportet quod deficiat virtus epatis cum epas digerat in virtute cordis et si vixina rursus est? ut vult Auer. secundo colliget. nam epas non digerit nisi cum auxilio caloris vixalis ut etiam sentit medicus: quomodo ergo spiritus cordis ita malignato ut cito eueniat mors potest esse vixina laudabilis. **Ad** primum dicens quod febris pestilentialis de qua hic est sermo est raro eueniens. et habet accidentia hic ab

De signis.

Autem descripta. habet enim dispositionem proformam aeri pestilenti quae non excedit in calore sed habeat putredinem malignam venenositati coniunctam. et forte perdet a materia flegmatica: cuius calor putredinalis est remissus licet malignitas sit intensa. et haec est febris maligna letha de qua loquitur Galenus. **Et** ex his ad primam rationem ante oppositum est responsio. **Ad** secundam dicitur. quod non omnis materia putrens prope cor facit causam sed solum quoniam illa materia fuerit naturaliter calida. Item possibile est eadem materiam putrere calore intenso et remisso sed cum putreat calore remissiori sit possibile eam putrere putredine maligniori imprimunt enim in passum dispositiones secundum exigentiam agentis. Aer itaque in calore remissus habens malignam putredinem potest esse dispositiones inducere. et si esset in calore intenso in tentione calore induceret ut videmus in estate pestilentialis magis intensas quam in hyeme. **Ad** secundum dubium de pulsu dicitur cōter quod pulsus non alteratur magna alteratione quantum ad differentias pulsus quae sequuntur caliditatem magnitudinem in eo non sit magnus velox et frequens frequentia. scilicet sequente excessum caloris: sed alteratur magna alteratione quantum ad differentias quae sequuntur defectum virtutis: ideo sit pulsus debilis inordinatus. et si erit frequens: erit frequens: quia paruus. haec tamen solutio non est ad mentem Auer. semper enim Auer. diceret pulsus debile diuersum et inordinatum esse alteratum alteratione magna a dispositione naturali et multo magis quam si esset velox et frequens et magnus. **Preterea** non est proformis his quae accidunt cum aliquid in febre pestilentiali videamus pulsus nullo modo notabiliter permittitur a dispositione naturali quae tamen velociter interficit. Est ergo ad hoc dubium aliter dicens. Pro quo primum primum quod velox inter? principiter sequitur venenositatem materiam cum non videamus in qualitatibus manifestis notabilem permutationem. **Primitivum** secundo hanc formam venenosam siue subito inducat in materiam siue successiue aliquid induci antequam materia putreat: aliquid cum incipit putrere aliquid postquam incipit putrere. propter diuersam dispositionem tam agentis quam passivi. si primum: tunc sunt febris pestilentialis cum accidunt? fortibus vix ab initio et haec cōter eueniunt. si secundum. scilicet incipit induci eque cito sicut putrere incipit et non accipit subito sed successiue. accidit a principio non sunt valde maligna. sed postea continue malignitas intendit valde saltim vix ad statum. si vero formam venenosam subito a principio inducit accidit sunt maligna a principio et malignando procedunt vix ad statum non propter intentionem formam venenose: sed propter calorem putredinalem et ex defectu resistit. Si vero post incubationem putredinis formam venenositatis subito inducat velociter interficit: cum antea accidentia fuerint remissa et si successiue non ita velociter. et hoc modo accidunt febris pestilentialis quae processerunt cum accidunt? remissis postea velociter occidunt. Secundus modus: quod potest huiusmodi materia maligna distans a corde in die quarta aut septima aut forte sexta quae est assimilata seu tyrano: aut alio die moueri versus cor et subito interficere sicut interficit materia furiosa. Est enim propter: venenositatis petere cor. **Tertius** modus: quod hic non moritur merito huiusmodi. nec merito materiam suam cuius apparuit digestio: sed merito alteri? materiam venenose quae latebat. et in die crisis agitata mouebit versus cor et interficit. et hoc magis continget in aere pestilenti. scilicet huiusmodi materiam generant: sed et in aere non pestilenti. scilicet colas praesinam et sinariam et furiosam generant in aere pestilenti et non pestilenti. Et propter has permutationes quae medicis sciunt

Quartus

medicis sciri nō possunt multoties ipsi incurrūt infamīā absq; causa cū antea promiserint salutē deinde sequatur festina mors. Ad tertiu dubiu licet ex dictis quodāmodo possit apparere solutio: attamē cōis solutio est q; vrina est supfluitas ep̄is et venarum. in febre aut pestilentiali non est principaliter nocuentū in ep̄e: sed in corde. propterea superfluitas q; ab ep̄e descēdit nō alterat alteratione magna. vnde vrina in talib; febrib; nō est propriū signū: imo pōt esse naturalis i colore et substantia et sedimine. et ille cui est tendit ad mortem. vt scōa huius. et hoc etiā videm; in egritudinibus alijs mortalibus vt in ptisi in qua vrina nō est pmutata a naturali. attamē infirmus ē propinquus mortis. qñ ergo materia non est in locis vrinae: sed in partibus spiritalibus vrina potest esse bona et egritudo mortalis. Contra. virtus vitalis est bonitas dispositionū cordis. et sicut forma est pfectio dispositionū epatis: ergo cū magno lapsu in dispositionibus cordis nō potest stare pfectio dispositionū epatis. p̄na est assumptum est oim medicorū et philosophorū. Et cōfirmatur. quia virtus vitalis pncipaliter cōcurrit ad quācūq; operationē epatis et aliorū mēbrorū. sicut agens vniuersale qd magis pcurrit ad effectū quā particulare. ergo cū magna corruptione spūs vitalis nō potest stare pfectio virtutū naturalium. quare nec vrina bona. tenet p̄na. et assumptum est ab oibus cōcessum. Ad hoc dicendum scōm Gentilem: q; licet pfectio cordis virtutis vitalis et spirituum eius sit sicut forma et pfectio epatis virtutis naturalis et spirituum eius et non posset totaliter deperdi pfectio cordis qñ totaliter deperderet pfectio epatis et sequeret mors ipsius: posset tamen fieri lapsus notabilis in pfectione dispositionū cordis nō facto notabili lapsu in perfectione dispositionū epatis: cum latitudo dispositionis cordis sit alia et multū differens a latitudine dispositionū epatis. Unde non est necessarium qd proportionabiliter sicut pfectio dispositionū cordis deperditur: ita deperdat pfectio dispositionum epatis ad intra latitudinem. Et ex his facilis est solutio ad rationes suadetes contrarium.

Et plurimum quorū anhelitus fetet ex istis et ex primis moriūtur. nam putredo ē iam confirmata in corde.

In pte p̄sentis ponit p̄noticiū certū per qd tollitur dubietas tam in pestilentialibus cōster euentibus quā in his q; raro euentiūt dicēs: q; p̄m plurimū illi quorū fetet anhelitus ex istis et ex primis moriūtur. nam putredo tam est p̄firmata in corde. hoc signū vitatē habet si fetor anhelitus p̄ueniat ex putredie būditatū cordis et nō ex causa alia sicut ex dente putrido et būditatib; putrentibus in pulmone et ex alijs causis. qd tñ nō erit facile distinguere. Signa pestilētie aeris. La. iij.

Illis que significāt pestilētiā de reb; q; currūt cursu causarū est vt multiplicētur royonī et asubub in principijs autūni et in ebull. nā indicant pestilētiā indicatione cause.

Hoc capitulū diuidit in ptes duas. in p̄ma ponit signa pestilētie q; currūt cursu causarū. scōa ponit signa pestilētie q; sunt scōm semitaz societatis cause. scōa ibi. (Signa aut q; sunt.) Prima i q; tuor. in p̄ma ponit signa pestilētie autūnalis. in

Feb. pestilen. Fo. clxvij.

secūda signa pestilētie byemalis. i. tertia signa pestilētie estiuē. in quarta signa pestilētie cōia vernali et ceteris. scōa ibi. (Et qñ multiplicat auster.) tertia ibi. (Pestilētiā aut estiuā.) quarta ibi. (Et similiter qñ videris.) In p̄ma pte dicit: q; signa significātia pestilētiā que currūt cursu causarū. i. q; sunt simul signa et cause. est vt multiplicent royonī. i. ignes moti in suprema aeris regione et asubub. i. ignes stantes in eadē regione et in p̄ncipio autūni. et in ebull. i. in mēse octobris. nā isti ignes indicant pestilētiā indicatione cause. i. sunt cause et signa pestilētie. aliter indicatione cause. i. in dicitur pestilētiā indicando eius causam.

Sed duo cadunt dubia pro declaratione p̄tis pestilētie. Primū vtrū isti ignes sint simul signa et cā pestilētie. Scōm quo tēpore v̄tura sit pestilētiā per hos ignes indicata. Arguit p̄mo q; isti ignes nō sunt signa et cause. quia isti ignes apud Arist. quarto metheororū sunt exalatiōe calida et sicca ascendente apud sup̄mā aeris regionē. bec autē nō ē causa: neq; signū pestilētie: imo remotiōis pestilētie. q; aer pestilēs est būdus cū obtuso calore. Et cōfirmatur. q; Arist. xv. problematū. problemate. xix. querēs qre aer nō putrefit. Respondet q; est igne plenus. Et cōfirmatur. q; ois ignis est corruptiu; pestilētie. p̄pterea Hypo. iussit succendi nemoza vt cessaret pestilētiā. Preterea hi ignes q; sunt i sup̄mā regiōe sunt multū distantes a p̄ma in qua sumus in quā nihil possunt imprimere. non itaq; possunt esse causa.

Pro solutione butus dubij p̄mittēduz triplicē esse aeris regionē. i. primā a terra distantē qñq; aut sex miliaria que regio ē cala p̄pter reflexionē radiorū a terra et ab aqua. cuius signū. q; exstētes in montibus altissimis Italic interdū in estate vident nubes de subtus et audiūt tonitrua. et descendētes vident grādines que cum nubibus deciderunt. in hac em̄ prima regione p̄ antiperistasma fiunt grādines. Secūda autē regio est sup̄a p̄mā et maior prima: q; est frigida notabiliter. multuz em̄ distat ab igne et ē sup̄a spherā reflexiōis radiorū solarū et in hac fiunt pluuie et nives. sup̄ma autem regio aeris est calida quia appropinquat igni et in hac non fiunt pluuie: neq; nives: neq; venti. sed solum apparent in ea ignes facti ab exalatiōibus ascendētib; ad sup̄mā partem eius.

Secundo notanduz b̄mōi ignes esse duplices quosdam motos quosdam quiescentes. moti autem iterum sunt duplices. quidā qui insequuntur motum firmamenti. et isti sunt comete. ignes em̄ illi sequuntur. determinatum astrum vtputa martem scōm plurimuz sequūtur motum eius. et ideo videmus cometarum ortum et occasum. et est v̄risimile qd illi ignes mouentur simul cum aere in quo sunt qui aer simul cum igne mouetur ad motum celi. sunt autē alij ignes moti sicut stelle cadētes: qui mouentur non motu circuli sicut comete. sed quia ignis accēditur in vna extremitate exalatiōis et mouetur ad aliud extremū. sicut ignis accensus in stappa carmiata mouetur ad aliud extremum. Sunt autem alij ignes stantes qui sunt exalatiōibus accensis in aliqua parte aeris determinata. et durat ille ignis tandū quandū noua exalatiō sibi supersugerit. et habet diuersas figuras scilicet columnatam quadratam et similes secundū qd contingit illas exalatiōes figurari: et hi ignes ab Auscē. appellantur asubub

Tractatus

sicut ignes moti vocantur royonf. negen autem est quidam modus ignis a figura aut motu determinato sic nominatus. Tertio premitendum est pestilentiam accipi dupliciter. scilicet proprie pro maligna aeris putredine ex qua egritudines fiunt secundum plurimum mortales. Secundo communiter pro quacumque aeris dispositione multiplicata egritudinum siue mortalium siue non mortalium. et hoc modo supra est epidemia. Quibus ita premissis sit hec prima conclusio. licet ignes existentes in suprema aeris regione sint signa pestilentie tam communiter quam proprie sumpte non tamen sunt cause pestilentie: neque cetera: neque proprie sumpte. prima pars probatur. quia significatur dominium alicuius astri quod est causa pestilentie tam cetera quam proprie sumpte. secundo quia significatur exhalationes eiusdem speciei cum illis ex quibus geniti sunt in prima aeris regione que in ea retentae. vel quia grossiores vel alio modo impeditae ne ascenderint superius. et hec possunt esse causa pestilentie communiter acceptae generando egritudines acutas sicut feb. colericas. Item alias egritudines pendentes a materia adusta. Item quia significant vapores multos aeri prime regionis admixtos ipsum putrefacientes: qui simul cum exhalationibus eleuantur. sed exhalationes suas subtilitate secundum plurimum petunt aeris regionem superiorem remanentibus vaporibus aeri prime regionis mixti cum quibusdam exhalationibus grossioribus que putrefaciendo aerem sunt causa pestilentie proprie sumpte ad quam putrefactionem forte adiuuant exhalationes cum vaporibus mixte si fuerint paucae. quia si multe calefaciendo et excruciendo prohibent putrefactionem. secunda pars probatur. quia propter maximam distantiam non possunt immixturi in aerem regionis inferioris. Secunda conclusio habet ignes cum multiplicantur directe et magis proprie significant pestilentiam cetera sumpta quia significant aeris prime regionis superfluum caliditatem et siccitatem ex qua et maxime in autumno multiplicantur egritudines colericae et pendentes a materia adusta. et similiter exhalationes que sunt retentae in hac inferiori regione per se sunt causa huius pestilentie cetera sumpte cum notabiliter sint per se calefactae et excruciativae huius aeris inferioris. Et ex his patet solutio ad rationes factas in principio suadentes oppositum huius determinationis. Ad secundum dubium respondetur quod accipiendo pestilentiam cetera hoc venit in autumno. sicut namque in autumno egritudines colericae et pendentes a materia adusta. sed accipiendo pestilentiam proprie secundum plurimum inchoabit in autumno et procedet lente in hyeme et vere et in estate notabiliter inualefcer. sed in autumno sequenti preter modum feuet.

Et quando multiplicatur auster et subsolanus in lenis diebus aliquot. et quotiens videris turbiditatem aeris et nebulositatem eius et estimaveris pluuiam et inueneris aerem vacuum siccum et non pluit tunc scias quod copio hyemis est corrupta.

In presenti parte ponit signa pestilentie hyemalis di. quod quando multiplicatur auster qui est ventus meridionalis calidus et humidus. et subsolanus qui est ventus orientalis calidior: austro in lenis. id est mensis diebus aliquot: ut puta quod diebus aliquot nouembriis. et similiter diebus aliquot cuiuslibet mensis aut plurimum ex mensis sequentibus usque per totam hyemem. Et secundo quod tu quotiens. scilicet aliquoties videris turbiditatem aeris et nebulositatem et estimaveris

De cura.

quod debuerit plueri et iuents vacuum. scilicet siccum aerem: quia non pluit. tunc scias quod copio hyemis est corrupta: et supple aer est factus putridus et pestilens. Pro quo notandum quod auster multiplicatus replet aerem vaporibus et facit ipsum calidum et humidum. subsolanus autem addit in calorem. si ergo in hyeme que incipit cetera secundum medicos circa medium nouembriis aut secundum astrologos circa decimum decembris vides hos ventos flare significatur multi vapores aere turbidantes sibi admixti. si ergo pluit per borum descensum et conuersionem in aquam tunc aer non remanet profundus cum vaporibus et secum ad minima eius mixtus: et sic non fiet aer putridus. Sed quia non pluit vapores illi ad minima secum mixti illi putrefaciunt. et possent esse tanta vaporum admixtio ut non solum hyeme sed etiam temporibus sequentibus remaneat aer putridus. et hoc vult problema tertium problema. propter quod auster sunt siccus. scilicet non aquosus. Solutio quod caliditas et vis. extra neam factum in aere. sunt enim humidum et calidum. Et considerandum quod si simul cum austro fiat subsolanus additur caliditas superflua humiditati aeris propter quam citius putrefit et non expectatur calor veris aut estatis sed putrefit in hyeme. subsolanus autem non nocet in principio sed in fine.

Pestilentiam autem estiuam malignam malam significat paucitas pluuiie in vere cum frigore. deinde multiplicatur auster et conturbatur aer aliquot diebus. deinde clarificatur per hebdomadam unam non supra: et accidit frigus in nocte. et in die calor est vehemens et profocatio et conturbatio et caliditas tunc iam venit pestilentia et expectatur febres pestilentie et variolae et his similia. Et similiter quando estas non est vehemens caloris et est vehemens conturbationis habens matutina alterata et iam preterierunt in autumno asulubus et ignes et vehisim. et alia est signum pestilentie et aliorum.

Unde ponit signa pestilentie estiuae dicens: quod paucitas pluuiie in vere cum frigore significat pestilentiam estiuam magnam quia inuadentem multitudines hominum. et mala. quia paucissimi euadunt. significat enim multitudinem vaporum retentorum in aere eo quod non pluit. Adest enim frigus: quia vapores redeunt ad frigiditatem naturalem. deinde multiplicatio auster et subsolanus qui magis replent aerem vaporibus et conturbatur aer in estate aliquot diebus propter multitudinem vaporum. deinde post clarificatur hebdomada una: que clarificatio hebdomade illius significat illorum vaporum subtilitatem et ad minima cum aere permixtionem: non autem ultra hebdomadam clarificatur aer. quia presumetur de vaporum consumptione. et accidit frigus in nocte. scilicet in estate. quia transacta aliqua parte noctis cum sol est a nobis distans. et calore solari in aerem impresso iam incipiente remittit: vapores autem quibus aer est plenus reducunt se versus frigiditatem aque et sic aer infrigidatur. et conturbatio. scilicet aeris vel conturbatio scilicet hominum et profocatio. quia senserunt homines se quodammodo profocari corde non sufficienter per aerem illum euentato neque mundificato. et caliditas. scilicet sensus interior: hoc forte exteriora frigeant: tunc iam venit

tam venit pestilentia. scilicet estualis et febres pestilentes variolae et similia his sicut morbilli antraces. Et nota huiusmodi pfectionem et nocimenta aeris pestilentis plus apparere in nocte quam in die. quod boies sunt in die intenti circa alta negocia et non considerant leuia nocumeta que fiunt in ipsis. Contra in nocte non potentes dormire considerant quecumque sibi accidit sicut accidit. s. philosopho habentis apana in cora in libro de motibus liquidis. Et similiter quando estas non est vehementis caloris. quod calitas ab humiditate supflua vaporum obtunditur. sed est vehementis perturbatis propter eandem causam et habes matutina alterata ad frigus et causa supflua dicta. et tam preterierunt subbut. i. ignes stantes: et ignes. s. moti: et negen sunt ignes descendentes. oes autem hi differunt inter se quere motu aut figura: et significat pestilentias et morbos pestilentes significando dominium alicuius astri maliuoli: quod est horum causa: cuius impressio durat aliquando longo tempore.

Et similiter quando videris aerem alterari vno die multis vicibus et clarificatur aer die aliquo et oritur sol clarus et conturbatur die alio et oritur in velaminibus nebule que est vt puluis: tunc indica quod pestilentia accidet.

Ponit signa pestilente in generali que possunt a comodari veri et cuscum alteri tempore dices: quod quando tu videris alterari aerem in die vna multis vicibus. s. a calitate in frigiditate. et contra: quod est causa debilitatis virtutis. et similiter a turbulencia in claritate. et contra: que duo pueniunt ex multitudine vaporum qui cum ingrossant et tendunt ad naturam aqueam aerem in frigiditate et turbidatur. Cum autem substantur ex actione caloris solis et aeri ad minima permiscetur calefit aer et clarescit. Et clarificatur aer die aliquo. s. integro in quo sol oritur clarus: deinde turbidatur aer die sequenti a mane in quo erit cum nebula que est vt puluis sequens multitudinem vaporum usque ad sero: tunc indica quod pestilentia accidet. s. cito. quod in eodem tempore in quo huiusmodi varietates apparent aut in tempore immediate sequenti secundum multitudinem vaporum aut eorum malitia. hec enim varietates siue sint in vna die multis vicibus siue sint in diuersis diebus significat multitudinem vaporum aeri permiscetur ad eius minima: et sic significat pestilentiam. nam prima problematum proble. xxi. dicit Arist. quod quoniam ex terra multus vapor ascendit fit annus pestilens.

Signa autem que sunt secundum semitam societatis cause sunt. vbi gratia. videas ranas iam multiplicari. et videas reptilia generata ex putredine iam multiplicari. et de eis que significat illud est videas mures et animalia que habitant sub terra fugere ad superficiem terre et exire manifeste. et videas animalia male nature sicut alalalizi et ei similia fugere ex nidis suis et ire ab eis. et fortasse dimittunt oua sua.

Hic ponit signa que sunt secundum semitam societatis cause. i. que associantur pestilenti in causa. nam hec et pestilentia pene dependet ab eadem causa. s. ab humiditate supflua et a putredine in visceribus terre sicut rane genite per putrefactionem: que secunda plurimum sunt parue et caillate: et de his sermo. similiter et reliqua reptilia sicut vermes qui

repunt per terram geniti per putrefactionem quando se multiplicatur preter modum. et de illis que significant illud. s. pestilentia est quando mures et animalia que habitant sub terra sicut talpe fugiunt ad superficiem terre et exeunt in apertum. similiter animalia male nature. i. venenosa sicut alalalizi et eis similia fugiunt et dimittunt oua sua. hec enim fuga significat pestilentiam procedentem ex visceribus terre. et hoc idem aues consueve volare ad terram que nunc alte volant et petunt altissima montium. sicut contra significatur pestilentia a superioribus et corporibus celestibus quando animalia consueve stare in altissimis montium et aues que consueve sunt volare alte petunt ima: et volant prope terram.

Curationes febrium pestilentialium. Cap. liij.

Amma curationis earum est exiccatio et illud cum flebotomia et solutione ventris. Et oportet vt incipiatur in ea ad euacuandum. si autem materia vincens erit sanguinea fiat flebotomia. et si fuerit humores alij euacuetur.

Primo ponit regimen curatiuum febrium pestilentialium. secundo regimen preseruatium. secunda ibi in principio capituli. (Oportet vt extrahatur.) Primum capitulum diuidit in quatuor partes. In prima curat febres pestilenciales per euacuationem. i. secunda per infrigidationem. in tertia ponit regimen determinatam cuiusdam pestilentialis. in quarta ponit regimen per cibos. in quinta rectificat aerem pestilentialem. secunda ibi. (Et oportet vt infrigidet.) tertia ibi. (Quod si res.) quarta ibi. (Et quando cadit.) quinta ibi. (Et rectificatioms autem.) In prima parte dicit quod summa. i. fundamentum febrium pestilentialium curationis est exiccatio. i. mundificatio corporis a superfluitatibus complenda per flebotomiam et solutionem ventris: a qua in mundificatione oportet incipere. si enim materia vincens. i. dominans sit sanguinea fiat flebotomia. si fuerint alij humores euacuetur. Primo notandum quod febres pestilenciales diuersificantur secundum humorum diuersitatem: ita vt quedam sint sanguinee: quedam colericę: quedam flegmaticę: quedam melancolicę secundum plurimum sunt mixte. Diuersificantur secundo penes loca in quibus materię putret. nam quadoque putrent humores in visceribus cordis. aut saltem putredo est in ventris prope cor. et hec est vera pestilentialis quadoque est putredo in visceribus distantibus a corde secundum diuersitatem dispositionum et causarum impimentium. secundum plurimum tamen causa contacta pestilentialium est in visceribus propterea secundum plurimum sunt continue. Secundo notandum quod cum in cura febrium humoralis duplex sit intentio. vna que debetur febri. et est infrigidatio. alia que debetur humoris et est digestio et euacuatio. portio intentio et in primis exequenda est euacuatio que debetur humoris: cum magis ledat sua maligna putredine et venenositate quam noceat febri sua caliditate. et etiam portio et portio est quam digestio cum non possit fieri nisi in longo tempore quod in egritudine ita acuta non potest expectari. et etiam quia humor pestilens est magis appetit malignari. tum propter malam dispositionem suam. tum propter presentiam aeris pestilentis. propterea cum primum occurrat inchoandum est ab euacuatione. aut cum flebotomia sola si solus sanguis peccat. aut cum pharmacia sola si solus alij humores peccent: neque sint

Tractatus

admixti sanguinis: aut cum vtriusque vtriusque peccantibus secundum quod est ut plurimum. et permittenda est plebomonia si sanguis fuerit dominans: etiam si alij humores eque proportionabiliter peccant cum sanguine. Si autem alij humores valde dominantur sanguini a pharmacia est inchoandum. et baurta sanguis in multa aut pauca quantitate. et similiter alij humores euacuentur secundum exigentiam repletiois et virtutis. Ex quibus autem venis facienda est plebomonia videbitur cum ordinabo curam. et videbitur etiam que et qualia deesse aut esse butusmodi solutiva.

Et oportet ut infrigides domos eorum et rectifices aeres ipsarum domorum. aut infrigidatio fit ut vallentur fructibus odoriferis frigidis et extremitatibus arborum frigidarum et linimentis et rozationibus sumptis ex fructibus frigidis odoriferis et ex capphora et aqua rosata et sandalis et rozetur domus eorum omni die aliquoties et proprie cum aqua rosata et de salicibus et nenufars. Et si fuerint in domo manationes et rozationes aque erit melius. aeris vero rectificationem dicam.

In parte presentis ponit modum infrigidandi hos febriles. et habet hec pars duas partes. In parte prima docet infrigidare cum eis que extra occurrunt. in secunda cum eis que sumuntur interioribus. scilicet ibi. (Et administrantur eis.) In prima parte docet infrigidare domos eorum et rectificare aerem ipsorum. Quid autem sit rectificatio aeris statim dicetur. scilicet dicitur quod infrigidatio domus fit vallando. id est circumdando domum fructibus et odoriferis frigidis. ut puta pomis citonijis et similibus: et extremitatibus arborum frigidarum sicut pirozum citoniorum et similiarum: et linimentis quibus parietes domus liniantur. et rozationibus sumptis ex fructibus frigidis odoriferis sicut aqua decoctionis aut distillationis bmodi fructuum frigidorum boni odoris. et capphora. et aqua rosata. et sandalis. et potest aqua rosata. cum aqua supra scripta misceri addendo sandalos et campboram. et potest vnaqueque de se cum sandalis misceri et campphora. et rozetur domus eorum omni die aliquoties et proprie cum aqua rosata et de salicibus et de nenufars. conferunt enim sua frigiditate et suo odore. et si fuerint in domo manationes. id est aque copiose fluentes. et rozationes. id est aque sparse vel fluentes minus copiose erit melius cum multum infrigidet. aeris vero rectificationem dicam. id est in hoc capitulo.

Et administrantur eis trocisci de campphora et robur frigidum et aqua lactis acetosi: et lac acetosum ablato butiro et aqua rosata in qua est dissolutum serum acetosum bonum et acetum cum aqua iterum. et aqua frigida plurima subito est iuuatiua valde. pauca autem consequenter exhibita fortasse excitat caliditatem.

In parte presentis docet sumenda de quibus administrantur trocisci de campphora et robur. id est succi per decoctionem inspissati. frida. id est robur de ribes: robur de agresta et de granatis. et similia que sunt frida et suo odore et proprietate cordis confortatiua et caloris se. extinctiua et fac acetosum ablato butiro. quia vinctuosum et aqua rosata. in qua dissolutum sit serum bonum. id est factum ex bono lacte. infrigidat enim et est pro-

De cura.

primum contra humores adustos. et aqua rosata. secum mixta confortat cor. et iterum acetum et aqua rosata. simul sumpta secundum proportionem que placuit gustui sumentis. et aqua frigida subito. id est in paruo tempore. sumpta est iuuatiua valde. pauca autem frequenter sumpta. alias per paulatim sumpta fortasse excitat caliditatem. et est dictum Joanicij positum. xvj. continetis. Qui dicitur causa est. quod quando febris est pestilentialis fortis in qua secundum causam. generales competet copiosus potus aque frigide si exhibeatur pauca pro vice calefit et in vapores convertitur qui totum corpus magis calefaciunt: sicut aqua frigida pauca sparsa super solo calido inflamat in vapores conversa. Sed si sumatur in magna quantitate in modicissimo tempore infrigidat notabiliter. et hoc est quod dicit Hypocritus. scilicet de regimintis acutorum. quod quandoque convertitur in coleram. **M**otandum quod licet frigida et sicca et acetosa maxime conueniant in febre pestilentiali ut pestilentialis est et ratione qua putrida et maligna putredine. quia prohibet putredinem. et etiam opponit causas suis cum fiat ex calido et humido: tamen debet attendi diuersitas secundum diuersitatem in multitudine caloris et paucitate. Si enim fuerit pestilentialis sanguinea aut colerica magis frigida conueniunt sicut trocisci de campphora. robur de ribes. de agresta de granatis de acetositate citri limonis. aqua acetosa et similia: magis tamen sicca in sanguinea quam in colerica. et in his proprie competit potus aque frigide. Si autem fuerit flegmatica aut melancolica supra scriptis operibus miscere calidas: sicut species dyamisci dyamuscu ipsum. sirupus de buglossa maxime in melancolica. mel rosatum. et oximel simplex et aqua mellisse in flatuca. et hoc voluit Galenus in tegni curis dicit. Et post Galenus et Dioscoridum inueniuntur verbe vltimi iuuamenti et valoris velocis sicut valor capphore in egritudinibus pestilentialibus calidis et muscus in egritudinibus pestilentialibus frigidis et in his que sunt remissi caloris: sed venenose putredinis cedere potest aliquid de tyrsaca. et hoc voluit Galenus in libro de comoditatibus tyrsace. Ad medicina autem cordis iuuamenti ad preseruandum et curandum est. **R**. aque rosate. lib. v. vini subtilis odoriferi. **z**. ij. boli armeni. **z**. ij. misce. et potest exhiberi sola quantitate ij. aut. **z**. et potest autem cum sirupus permisceri in masori aut minori quantitate secundum quod videbitur. et potest aliquid de hac pluribus vicibus die permisceri. et si scripta ret ventrem lenit ipsum et miora dosim aut da rarius. Ad medicina autem solutivas hic non posuit Auicenna. dans intelligere quod in pestilentialibus conueniunt eadem solutiva que in non pestilentialibus penduntibus ab humore proportionali: debemus tamen quantum possumus uti benedictis solutivis euacuationibus humorum que oportet euacuare et dimittere que inimicantur cordi et membris nobilibus. et bene ponentur cum ordinabo curam.

Quod si res prologetur ad hoc ut tendantur hypochondria et infrigidetur extrema. et prolongetur vigilie et permixtio mentis. et vides pectus et quod est super ipsum eleuari et descendere: tunc necesse est administrare regimen trahens caliditatem exterius.

Idem ponit regimen determinatum cuiusdam pestilentialis dicit. quod si res plongetur. id est deueniat ad hoc ut hypochondria redantur vaporibus et ventositatibus subclusis et non potentibus resoluti propter impotentiam caloris inati: et infrigidetur extrema calore naturali tracto interioribus: et plongetur vigilie et permixtio mentis vaporibus multis et malis potentibus

tentibus caput. et vides pectus et quod est super ipsum scilicet panos eleuari multum propter cordis euentationem. et descendere multum ad vaporum expulsionem: tunc necesse est trahere caliditate exteriorum cum friccationibus et euaporationibus extremorum et calidum naturale augmentare cum cordialibus conuenientibus: potius tamen sumptis quam applicatis.

Et quando cadit appetitus restaurentur ad comestione plurimi eorum qui viriliter agunt super illud et comedunt violenter absoluuntur et viuunt: et necesse est restaurare eos super cibum et oportet ut sint cibi eorum ex acetosis et desiccatiuis et sint pauca quantitate.

In parte presentis ponit regimen per alios cibos. d. quod quando cadit appetitus: quod secundum plurimum accidit tum propter comitatem stomachi ad cor. unde spiritus stomachi est infectus non potens suam operationem perficere vel forte propter raptum materiam ad os stomachi restauratur ad comestione: id est cogatur violenter comedere. nam plurimi eorum qui viriliter agunt super illud et comedunt violenter. absoluuntur et viuunt: et necesse est restaurare eos super cibum. i. frequenter cibare exhibendo parum pro vice cum non possint cibum multum vna vice exhibere digerere: et etiam oportet quod sicut frequens est resolutio et spirituum corruptio ita frequens sit cibatio et spirituum noua generatio: et hoc regimen est simile regimen venenatorum qui propter easdem causas debent frequenter cibari parum exhibendo vna vice: et oportet ut sint cibi eorum ex acetosis et desiccatiuis ut resistant maligne putredini et pauca quantitate: cum non possint multum vna vice exhibere digerere: quapropter partiendus est.

Cibi namque eorum sunt iterum mali. quare nocet eorum multitudo in quantum fit additio et nocent in quantum sunt mali.

hic probat quod cibi non debent esse multi et debent esse acetosi. quia multi nocent addendo in materia morbi cum non possint bene digerere. Itaque nocent in quantum sunt mali apti ad augendam putredinem eo quod sunt nati in aere pestifero. iuxta Aui. scda primi. Amplius mortalitas corrumpit vegetabilia et arbores: ideo animalia que eis vescuntur corrumpuntur. quapropter oportet ut sint acetosi ad corrigendum eorum malitiam. propterea dicit Aui. scda primi. Aceto preterea in cibo et potu uti est nocuum et salutarium: scilicet pestilentie securatio. Cibi namque acetosi conuersi in vapores cum spiritibus permixti fouent eos et prohibent eorum putredinem. et conuersi in humores non aptos facile putrescere: postea conuertuntur in spiritus maligne putredini resistentes.

Rectificationis autem pestilentie pars est secundum sanos qui sunt in ea et pars eius est secundum sanos et egros.

In parte presentis Aui. intendens docere modum rectificationis aeris pestilentis. primo ponit quandam diuisionem. secundo exequitur membra diuisionis. secundo ibi. (Illa vero que est.) In prima parte dicit quod rectificationis pestilentie id est aeris pestilentis pars est secundum sanos qui sunt in ea scilicet aere pestilenti ad preseruandum eos a morbis pestilentialibus: et pars eius scilicet rectificationis est secundum sanos et egros: id est ad cuius

randum egros et preseruandum sanos qui seruantur egris pestilentibus in aere pestilenti.

In illa vero que est secundum sanos intentio est ut excutatur aer et fiat boni odoris et prohibeatur eius putredo cum quacumque resit et rectificatur cum xiloleos crudo et ambra et thure et musco et costo dulci et storace et sandaraca et assa et gariofilis et mastice et glutino albotis et laudano et melle teroco et honiz et cipo et iunipero et alusne et lauro et ciperis et squinato et sauia et acoro et gallia et amigdalis amaris et assaro. Et quandoque fiunt ex istis composita et aspergatur domus aceto et assa.

In hac parte prosequitur membra diuisionis. et primo primum modum. scdo secundum. secunda ibi. (Secundum sanos) In prima parte dicit quod in illa: scilicet parte rectificationis aeris que est secundum sanos: id est per quam sani debent preseruari. intentio est ut excutatur aer et fiat boni odoris et prohibeatur eius putredo cum quacumque resit: id est cum omni re que sit conueniens. siue sint ignes siue suffumigata et similia: et rectificatur cum xiloleos: id est ligno aloes puro. Aldeus enim xiloleos apud Aui. est illud quod submergitur in aqua. Matans vero est primum spiritum et vita et est malum. et xiloleos est velle arboris que eradicatur et sepelitur in terra donec eorum lignum et cortex putrescant et remaneat xiloleos purum. calidum est et siccum et est celebrabile cordiale et stomachale. ambra et thure et musco et costo dulci et storace: scilicet sicca et sandaraca. i. verbenice. assa. i. dulci et gariofilis. et mastice. et glutine albotis: id est terebentina. laudano. melle. et croco. et honiz. id est brassilio et cipro. et iunipero. et alusne de quo apud Aui. scdo canone. lauro. et ciperis. squinato et sauia. acoro. gallia. amigdalis amaris. et assaro. et quandoque fiunt ex istis composita: et aspergatur domus cum aceto et assa.

Secundum sanos vero et iterum febricitantes egros est suffumigatio cum sandalis et capphora et corticibus granatorum et mirto et malis et citonijs et hebeno et alsegi et tamarisco et ribes et oportet ut multiplicet suffumigatio.

Docet rectificare aerem secundum febricitantes et egros: scilicet alijs egritudinibus sicut sunt apostemata pestilentialia. et etiam secundum sanos qui seruantur illis egris: et est suffumigatio cum sandalis capphora et similibus et corticibus granatorum. et mirto. et malis. et citonijs. et ebano qui est arbor boni odoris et nigri coloris et alsegi. et est spes fungus in pandetis. Si vero dicitur alcali. est species solatri. et tamarisco et ribes. et oportet ut suffumigatio multiplicetur ut fumus penetret ad minima aeris. Notandum quod Aui. rectificat aerem pro sanis cum calidis et siccis ut melius excutatur eum et remoueat ab eo vapores corruptentes ipsum. rectificat autem aerem pro febricitantibus et sanis seruatis cum frigidis et siccis. tum ut excutatur aerem ut resistat maligne putredini inchoati in egris: et que facile posset inchoare in sanis seruatis egris propter malignos vapores febriles puenientes ab egris ad sanos sibi seruantes.

Preseruatio a pestilentia. Cap. v.

Tractatus

Quod portet ut extrahantur a corpore humiditates superflue et inclinatur regimen eius ad exiccationes ex omni modo et ex minoratiōe cibi nisi exercitio. opus enim ut non administraretur neque balneum neque vina: neque toleret sitis. et rectificetur aer cum eis que diximus et declinetur cibus ad acetosa. et minoretur ex eo: et sit caro que administratur decocta in acetosis: et sumatur de albeluē et alchoris et almosos factis cum aceto et absque aceto cum sumach. et aqua agreste. et aqua limonis. et aqua granatorum. Et condita aceto iuuatiua sunt. et proprie capparis aceto condita. et algeleniabim. ex illis est que conferunt et prohibent ab eis putredinem. Et de illis quibus ex ea sit euasio est administratio tyriace et mitridati ante eam cum reliquo regimine bono et de medicamine facto ex aloē et croco et myrrha sumatur omni die circiter .5. j. quonia est iuuatiuum.

Nunc hic preseruans corpora a morbis pestilentialibus primo iubet superflua euacuari et corpus exiccari. Secundo rectificat aerem et ordinat dietam. Tertio ponit quasdam medicinas. scilicet a ibi (Et rectificetur) tertia ibi (Et algeleniabim). In prima parte dicit oportere extrahi humiditates superfluas a corpore. scilicet flebotomia et ventris solutione. secundum totum regimen tam sex rerum non naturalium quam medicinale esse exiccatiuum ita ut minoretur eis et dentur ea que corpus exiccant secundum omnem modum preterquam exercitio et balneo. et sit. bec enim corpus inflammant et faciunt necessitatem inspirandi multum aerem qui cum sit putridus putrefacit humores. et est causa febris pestilentis. nec dentur vina: et proprie vinosa in multa quantitate. quia inflammant sed supple datur paucifera in modica quantitate et ad acetosum tendit nisi obstat stomachi frigiditas. Et rectificetur. scilicet cum eis aer que diximus in precedenti cap. et cibus declinet ad acetositate et minoretur in quantitate ut corpus exiccetur ab humoribus superfluis. et carnes sint decocte in acetosis. et etiam cum aceto: et alijs acetosis: sicut agresta. vinum granatorum. acetositas citri. limonis et citraguli et similia. et sumantur de albeluē et alcaris et almosos que sunt cibaria acetosa facta aut cum aceto aut sine aceto: sicut cum sumach aut agresta aut succo limonis. scilicet recetis et granatorum. sed condita cum aceto sunt iuuatiua et proprie cappares cum aceto conditi. aceto namque in cibo et potu ut est eius nocumenti securatio. scilicet a primis. et algeleniabim. scilicet conditum de rosis. et est zucarum ro. et est ex eis que conferunt confortando cor. et prohibet putredinem exiccando et infrigidando. et de illis quibus sit euasio in pestilentia est administratio tyriace et mitridati ante eam. scilicet antequam fiant morbi pestilentiales cum reliquo regimine bono. scilicet supra scripto. et de medicamine facto ex aloē parte vna et croco et myrra. ana. tertiam partem versus circa .5. j. quotidie sumatur: quam iuuatiuum est: sed sumatur cum pauco vini odoriferi. Inquit enim Ruffus. nunquam vidi aliquem bibentem hanc medicinam qui non liberaretur et preseruaretur ab epidemia. Nota tamen quod aliqui vino dediti non credunt se posse preseruari a morbis pestilentialibus nisi per copiosum potum vini potentis. et ita preseruatur ab his et doloribus arteticis per copiosum

De Variolis.

mixtum vine turbide grosse. sunt tamen in sensu sicut animalia bruta. sicut xvij. probleumatum scribit Aristoteles de Dyoniso siracusano. Regimen contra pestilentiam et morbos pestilentiales est triplex. Primum prohibet ne aer fiat pestilens et ipsum factum pestilentem rectificat. Secundum preseruatur a morbis pestilentialibus. Tertium curat morbos pestilentiales. Primum completur prohibendo ne quis ventat a loco infecto. nec aliqua inde deferantur ad locum conseruandum. secundum ut cloace et reliquis meatibus deponatur ad expulsiōem superfluitatum teneatur aperit ut loca tam publica quam priuata possint mundari a superfluitatibus. Et loca que debent stare conclusa sint optime obturata et pro conseruatione domus habitatiōis precipue aperiantur fenestre que sunt versus septentrionem et orientem saltem in principio diei que vero sunt versus meridiem et occidentem sint clausae. tertium est ut in locis tam publicis quam priuatis accendantur ignes et fiant suffumigia de quibus Aulicena et fiat aspersiones cum aceto et similibus. Secundum regimen preseruatiuum a morbis pestilentialibus habet tres intentiones. Prima ordinat debitum regimen in sex rebus non naturalibus et annexis. Secunda materias superfluentes educit. Tertia virtutes membrorum principalium et proprie vitalem cordis confortat que intentiones quomodo debeant compleri patet ex textu et ex dictis pro declaratiōe eius. Tertium regimen curatiuum morborum pestilentialium scilicet febrium et apostematum que secundum plurimum continguntur: tripartitur. quoddam enim debet cause antecederet. quoddam cause coniuncte. scilicet facientis apostema. tertium est commune utriusque. Primum habet quatuor intentiones. prima euacuat. secunda alterat discrasiam. tertia digerit materiam. quarta eradicat que qualiter debeant compleri patet ex dictis in expositione textus. Et cum sit euacuatio iuxta primam intentionem fiat frequenter et cum medicinis electis ut benedictis maxime cum pillulis in textu dictis ex inuentione Ruffi. et flebotomatur taliter ut minuatur materia et elongetur a membris principalibus et maxime a corde. Secundum regimen quod debetur apostemati perficitur hoc modo. nam si apostema fuerit de genere carbuncolorum sicut altoim. primo scarificetur locus apostemat. aut sanguisuga applicetur: ut materia ex eodem loco eradicet. secundo cauterizetur cum cauterio actuali aut potenciali. sed melius est actuale et procuretur casus escare. et curetur cura vlcera. si vero non fuerit vlcerosus sicut ea que fiunt in locis emunctorijs similiter scarificetur et vlcerosa aut sanguisuga applicet: et postea maturetur cum emplastro maturate et attrabente: et post maturatiōnem aperiat et curetur cura vlcera. Si vero non obedit maturatiōni cauterizet et procuretur casus escare. et deinceps curetur cura vlcera. Hic breuiter me expedior multa enim in hac materia scripsi in tractatu meo contra pestem. Tertium autem regimen habet duas intentiones. scilicet curatiōnem accidentium. scilicet vigilanti subetb sincopis destructionis appetitus et similitum que complenda est secundum exigentiam ipsorum. secunda est regimen sex rerum quod declinet ad frigidum et siccum. precipue rectificetur aer et volenter comedere cogantur precipiendo cibum. similiter partitendus est somnus ut maior non sit ultra tres horas sit tamen totus sex aut septem horarum.

C De variolis. La. vi. Quandoque accidit in sanguine ebullitio sive semita putredinis cuiusdam de genere ebullitionum que accidunt succis. et talia

Isaac. v. febris La. vartolarus materia est in compositione set?

In vultu existē
 tis: quā in quib
 dā locis na
 tura claudit a
 p̄cipalib⁹ mē
 bris remotis
 vicinātib⁹
 p̄p̄tē ebilitatē
 mēbrorū fet⁹ q̄t
 tate illius ma
 rris nō sustinē
 tum.

succis: et talia quidē accidētia fiūt per eam
 ita vt partes eorum ab inuicē discernātur.

Post scientiā de pestilētia et feb. pestilentia libus
 agit de variolis et morbillis: q̄ sunt homogenei
 morbis pestilētialibus: sicut dicitur fuit superius. et
 habet hec pars duas partes. In p̄ia agit de ipsis
 theorice. in sc̄da p̄actice. sc̄da ibi. (Op̄ in vario
 lis). P̄ima iterū in duas. in p̄ima agit de vario
 lis: et etiā dicta sua possint morbillis accommodari
 In sc̄da parte spectifice agit de morbillis. sc̄da ibi
 (Sc̄las q̄ morbillus). P̄ia iterū in duas. in p̄ia
 ponit modū p̄uentus variolarū cās spēs et indicia.
 In sc̄da signa. sc̄da ibi in p̄incip. sequētis capituli
 (Quādoq̄). P̄imū capitulū diuidō in octo par
 tes. in p̄ia parte ponit modū p̄uentus variolarū
 et morbillorū: in sc̄da cās: in tertia in quibus cor
 poribus accidāt: in quarta in quib⁹ t̄pib⁹ magis
 accidāt. in quinta in quib⁹ locis accidāt. in sexta po
 nit tēpora. in septima spēs. in octaua accidētia. se
 cunda ibi. (Et variolē quidē). tertia ibi. (Et pluri
 mū). quarta ibi. (Et earū euentus) quinta ibi. (Et
 variolē nō accidūt). sexta ibi. (Et quādoq̄ appa
 ret) septima ibi. (Variolis. n. insunt.) octaua ibi.
 (Et virides quidē). P̄ima in duas. nā in p̄ia po
 nit modum generalem ebulitōis horum. sc̄do
 declarat subdiuidens ipsum. sc̄da ibi. (Et de
 hoc est cūsus). In p̄ia parte dicit q̄ quādoq̄ acci
 dit ebulitō in sanguine sc̄dm semitā cuiusdā putre
 dinis q̄ ebulitō est de genere ebulitōnū q̄ accidūt
 succis q̄ fiunt: talia accidētia per eā ebulitōnē q̄
 partes eorū. sc̄z sanguinis et succorū abinuitē sepa
 rantur et discernuntur. P̄io notandū pro declara
 tione huius partis ebulitōnē tam sanguis quam
 succorū esse duplicē. vnā perfectiūā q̄ fit a calore p̄
 p̄io naturaliter agente. adiuto tamē a calore cōti
 nentis: cuius terminus est perfectio eius q̄ ebulit
 per separationē superfluoꝝ q̄ putret et corrupunt
 Ebulitō autē corruptiua que fit a calore p̄p̄io fa
 cto extraneo adiuto a calore continētis cuius ter
 minus est putrefactio eius q̄ ebulit p̄ separatio
 nē humidā a sicco aliq̄n tamē perducēs ad inciner
 rationē et elementorū separationē. Exemplū p̄ime
 ebulitōis est q̄ fit in musto q̄ in vinū depuratum
 cōuertit per actionē caloris naturalis adiuti a ca
 lore p̄tinentis separātis superflua: sc̄z grossum ter
 reum petens fundum et partes aquosas et aereas q̄
 in spumā p̄uertunt et in medio remanet vinū depu
 ratum. Et sc̄dm exemplū eiusdē ebulitōis est que
 fit in massa sanguinea infecta q̄ in massam sangui
 neam depuratā cōuertit per actionē caloris natu
 ralis p̄p̄ij adfutū a calore cōtinentis separātis su
 perflua: sc̄z partes aquosas terreas et aereas. qua
 rum aliquas interdū pellit per secessus et resolutio
 nem insensibilē. plurimū t̄n earū pellit ad mēbra.
 sed maxime ad cutim ex quib⁹ fiunt variolē et mor
 billi. Exemplū sc̄de ebulitōis: sc̄z corruptiue est
 q̄n mustū vel vinū ebulit et putrefit per actionē ca
 loris p̄p̄ij facti extranei adiuti a calore. continē
 tis solūētis cōplexionē et separātis humidā a sic
 co. et quādoq̄ tandē incinerātis et ipm in elemēta
 separātis q̄ incineratio et elementorū separatio est
 terminus vltimus putrefactionis. et sile accidit in
 massa sanguinea. Et ex his facile patere p̄t hoc
 p̄imū dicitur Aufcen. vtrūq̄ ebulitōnē cōuenire: et
 fuisse intentionē Auf. de vtrāq̄ loquū. q̄ etiā manī
 festatur ex partibus sequētibus.

Et de hoc est cui⁹ causa est res quasi na
 turalis faciens ebulitōnē sanguis: quare

putrefit ab eo illud q̄ admisceat ei de reli
 quis nutrimenti sui menstrualis: q̄ est in p̄e
 gnatione. aut ḡnatur in eo post illud ex cibis
 feculentis et malis de illis q̄ rarificāt substā
 tiam eius et faciunt eā ebulire donec fiat ei
 substātia recta fortior p̄ima. et magis ap
 parens: sicut illud q̄ natura efficit in succo
 vve ita quod rectificat ipsum faciendo vinū
 similis substātie et iam putruit spuma aerea
 et fex terrea.

In parte p̄sentis Auf. declarat vtrūq̄ modū ebu
 litionis. et p̄io perfectiūū. sc̄do corruptiūū. sc̄da
 ibi. (Et de hoc). In p̄ima parte dicit q̄ de hoc: id
 est de hac ebulitōe est vna. cuius cā est res. i. calor
 quasi naturalis. q̄ nō est ex toto naturalis: cū ex ce
 dat in gradu faciens ebulitōnes sanguis. i. masse
 sanguinee que naturalē faciēs malitiā sanguinis
 idest faciēs sanguinē malū esse naturalē. et putref
 fit ab eo sc̄z sanguie cū sit naturalis id q̄ et admi
 scetur de reliquis nutrimenti menstrualis q̄ est in
 p̄gnatione. i. putrefit residuū sanguis mensua
 lis ex quo fetus nutrebat in vtero: q̄ residuum re
 māsit in eo post partū. aut generat in eo: idest aut
 putrefit ille sanguis qui generat in eo post illud. i.
 post partū ex cibis feculentis et malis. i. malarū sup
 fluitatū et mali nutrimenti de illis qui rarificāt sub
 stantia eius. i. de illis qui faciūt substantiā mollē
 lassam siue fluidā. et faciūt eum ebulire. i. sunt cau
 se cur ebuliat donec fiat illi substātia recta fortior
 p̄ima: idest donec fiat ei. sc̄z sanguini post ebuli
 tionē modus sube bonus fortior p̄io p̄pter melio
 rē modū mixtionis hūidi cū sicco et separationē sup
 fluorū. et magis apparet: q̄ suba bona latebat in
 superfluis eius. nūc post eorū separationē est facta
 manifestior: sicut illud q̄ natura efficit in succo vve
 idest sile accidit in sanguie ebulite q̄ accidit in
 musto q̄ natura rectificat faciēdo vinū silis sub
 stantie. i. equalis substātie quo ad oēs eius p̄testā
 formales q̄ materiales. et iam putruit spuma aere
 rea. i. ptes aeree et aque ex quib⁹ facta est spuma
 eris in parte superior: et fex terrea petēs fundū: et
 silt a sanguie ebulite separatur supflua: quorum
 pars terrea aliq̄n fluxa expellit et subtiliter insen
 sibiliter resoluit: sicut etiā in vino. plurimū t̄n sup
 fluorū ad cutim expellit: fiunt variolē et morbilli.
 T̄n p̄pando hec admisceat mēbra corporis hūant
 sunt sicut vege. massa sanguinea sicut mustū. p̄p̄
 prius calor in boie siltatur calor p̄p̄io musti. ca
 lor cōtinentis est idē. qui ambo sunt cā ebulitōis.
 supflua separatur in vtroq̄ p̄ ebulitōnem: et pel
 luntur ad extrema. sanguis depuratus et silt vinū
 remanet in medio. P̄io notandū q̄ calor faciēs
 ebulire tam sanguinē quam mustū cum ebulitōe
 perfectiua est partim naturalis cum per ipsum id
 quod ebulit perficiat: et partim preternaturalis cū
 calefiat intensius q̄ p̄ueniat illi q̄ ebulit post eis
 perfectiōnē: est t̄n magis naturalis q̄ p̄ternatura
 lis. cum finis eius sit perfectio et cōplemētus eius
 q̄ ebulit: que quidē perfectio est digestio vtriusq̄
 Nam digestio. i. iij. mēbrorū est perfectio in vno
 quoq̄ hūido a p̄p̄io et naturali calido ex opposi
 tis passiuis. Et si querat an huiusmodi digestio
 debeat dici p̄p̄asis. Respondet q̄ p̄p̄asis. i. iij. mē
 brorū appropriat fructib⁹. id digestio siccorū
 fructuū non p̄p̄ie appellat p̄p̄asis: neq̄ ad ipm
 reducit: eo q̄ sunt partes fructuū: sed digestio san
 guinis neq̄ dicēda est p̄p̄asis neq̄ ad ipm redu
 citur

ditur nisi metaphorice. Et nota qd talis horū trās/
mutatio pprte dicitur ebullitio cū per actiones caloris
pars eorū in vapores trāsmutet penetrātes p eoz
corpa: et ipsa extēdētes et in altū eleuātes. **¶** Scōdo
pncipalr notādū qd sanguis rectificabilis p ebu-
litionē est duplex. vnus cōtractus ab vtero mater-
no: et variolē qd fuit per bimōi ebullitionē sunt apte
cōfari cūlibet hōi et scōz plurimū solū semel. ali-
est sanguis ebullitōi parat' aptus facere variolas
acq'sit' post p'tū p cōfari feculēta et aquosa sicut
lac camellinum et cōnum et pprte sumptū ab in-
con-
suetis et p bimōi sanguis mltipliationē sunt apte
fieri variolē. est em̄ filis sanguini menstruali mulie-
ris hñs ptes fecales grossas et ptes malas aqueas
crudas. vnde ex ebullitōe fiet rectificatio: et ex hoc
sanguine euent' quibusdā hōibus variolē et sunt
apri multoties variolari: vt dicit Auicē.

¶ Et de hoc est cuius causa est res adue-
niens extrinsecus ebullire faciens occulta qd
permiscet humores cum sanguine cōmixtōe
eunte in dispositōe ebullitōis et stationis
sub sole. sicut accidit apud alterationē tem-
poris: et proprie veris ab eo qd pertinet ei
de qualitibus et ordine.

¶ In pte pnti declarat ebullitionē corruptiuā dī. et
de hoc. i. de hac ebullitōe est aliq' cū' cā est res oc-
cultā adueniēs extrinsecus ebullire faciens qd res fa-
ciens ebullire pmisset hūores cū sanguine mixtōe
eunte in dispōne. i. in similitudine statōis sub sole. id
est ebullitōis eoz qd stant sub sole. sicut accidit cum
t'ps alterat' et ppe ver ab eo qd p'tinet. i. cōuenit et
de q'litatib' supple p'mis aut scōis. et in ordine ad
t'pa pcedētia aut subsequētia aut suarū partiū in-
ter se. **¶** Primo notādū qd cā occulta adueniēs ex-
trinsec' pōt eē aliq' occulta dispō aeris pestilētia/
lis: cui' cā multoties est occulta siue p'deat a cau-
sis celestib' siue terrenis sicut dictū fuit in cap. de
pestilētia. Ista em̄ est cā cur ebullāt hūores mal-
igna ebullitōe. et est aliq' cā euent' multitudis va-
riolarū. quarū plurime sunt maligne et ebullitōis
antecedētis eas. variolē nāq' morbilli multoties
antecedūt pestilētia. **¶** An. xix. p'tinetis. cap. de va-
riolis. variolē et blacelle. i. morbilli sunt de morbis
qui dñr nūcij pestilētis et plurimū inducūtur ex cor-
ruptōe aeris inducti a cadauerib'. et ad hāc ebu-
litionē corruptiuā pcurrūt etiā cause manifeste ex-
trinsec': sicut statio sub sole: pmutatio in t'pib' an-
ni: et malitia regimīs in sex rebus. s. pter has cās
extrinsecas cōcurrūt etiā calor p'rius eoz qd ebu-
llunt fact' extrane'. Est em̄. iij. metheoroz putre-
factio corruptio quedā in vnoquoq' hūido pprte
fm naturā caliditatis ab aliena caliditate. hec at
est que ambiētis. ita vt vterq' calor pcurrat extrin-
secus et intrinsecus: sicut etiā in ebullitōe pfecti-
ua. sed placuit Auicē. in ebullitōe corruptiuā face-
re mentionem de cā extrinseca magis qd de cā intri-
seca: cū hec magis extranea et aliena sit quaz calor
p'prius eius qd ebullit. **¶** Secūdo notādū qd licet
in vtraq' ebullitione: scz pfectiua et corruptiua fiat
humorū permixtio cū sanguine. Aut. tñ dicit fieri
hanc permixtionē in corruptiua et nō in pfectiua
ppter sñē. In sine nāq' ebullitōis pfectiue rema-
net sanguis clar' sepat' a supfluitatib' qd tpe ebu-
litionis fuit: ad mima secū permixt'. sed in sine ebu-
litionis corruptiue remanet putrid' et supfluitati-
bus admixt'. et hīc forte. scdm aliquā pte expulsus
extra venas faciet variolas malas violaceas viri-

des aut nigras: licet tandē pcedēte putrefactione
fiat humidū a sicco sepatio et tandē incineratio et
elementorū sepatio sicut in ceteris que vere putre-
fiunt. Hīc em̄ est termin' vltim' putrefactōis. iij.
metheoroz. **¶** Et nota qd nō solū ex supfluitis in q'li
sunt variolē et morbilli: sed etiā cū sanguis super-
fluit in quāto: dato qd sit bonus. expellit em̄ ppter
virtutē: sicut videm' in ceteris expulsōib' a natu-
ra factis hūores expelli nō solū ppter malitiā: sed
etiā ppter multitudinē: cū humores possint ledere
et virtutē stimulare tā sui mltitudine qd sui malitia.
¶ Tertio notādū p declaratiōe explorū Auic. qd
statio sub sole. i. qñ hō diu se et fort' solū expōit ebu-
llit eius sanguis pot' ebullitōe corruptiua quam
perfectiua. Sicut qñ ver est pmutatum suis q'litati-
bus. vt qd est valde calidū aut humidū. aut qd sit p-
mutatū in ordine ad biemē. qd etiā pcessit biemē
calida et hūida. aut qd sit pmutatū in p'tib' suis. vt
qd pncipiū sit calidū et hūidū notabilr: et finis eius
valde remissior in bis qualitibus. Et tu potes exē-
plificare de estate et autūno. exercitio et balneo et si-
milibus pot' ebullire facit' sanguinē ebullitio-
ne corruptiua qd perfectiua. **¶** Ultimo notandum
qd de due ebullitōes siue vt meli' dicaz bonitas et
malitia bimōi ebullitōis pnt p'ungi et vsq' ad cer-
tum terminū simul intēdi qd manifestum est: eo qd
cause sue simul pnt p'ungi et intēdi. verbi grā. sit
puer apt' variolari ex residuo nutriment' menstrual'
cui' calor naturalis sit fortis: et fiat aer in quo est
pestilētialis et incipiat fieri ebullitio. illa em̄ simul
erit perfectiua et corruptiua denotiatio: aut tandē
fiat denotiatio a dispōne: et a cā vincente. qd si cause
sunt eqles et passuz indifferēs simul eqliter vsq' ad
mediū latitudinis intēdūtur sub quo medio con-
traria se cōpatūtur. Sed de hoc dixi quātū est op-
portunū in qōne de p'tarijs. et ibi oñdi quō digōr
putrefactio intēdātur et vsq' ad quē terminū.

Pro declaratione dictorū cadit du-
bitum vtrū ex resi-
duo sanguis menstrualis fiant variolē et morbilli.

¶ Ad partē negatiuā arguit' qd infans in vtero: nō
nutrit neq' gñatur ex sanguine menstruali: immo ex op-
timo sanguine mulieris vt sentit zoar in fine Leyfir
et Gal. in lib. de spmate. cap. viij. **¶** Scōdo. variolē
tardātur scdm plurimū vsq' ad annū quintū sextū
vel septimū. qñq' vsq' ad annū decimūquintū. et
quādoq' vsq' ad sexagesimū vt docet experētia. s. nō
est possibile sanguinē menstrualis vsq' ad illud
tēpus remanere in venis. ergo et. **¶** Et cōfirmatur
qd sanguis menstrualis trāsiit in mēbra. sed mēbra
nō ebullunt: ergo ex illo residuo non fit ebullitio.

¶ Tertio. sequeret' qd infans deberet variolari in
vtero aut per parū tēpus postq' exiit vteruz: sed
pñs est falsum: cū fm plurimū variolēt inter quin-
tū annū et septimū: cū nō appareat sibi acquiri il-
lo tēpo: e dispōne aliquā: quā prius nō habuerit.
¶ Quarto pncipalr. aut variolē fierēt ex toto san-
guine ebullitē aut ex supfluitatib'. nō ex sanguine
ebullitē: qd p'ficiat' et rectificat' et remanet in venis
nō ex supfluitatib'. qd aut ille essent aquositas col-
lerica flegmatica aut melacolica que p'cerāt in ve-
nis: aut que de nouo facte sunt. nō primū. qd sic de
illis absq' ebullitōe sanguis potuissent fieri sicut
quotidie ex illis generantur pustule et apostemata
in cute absq' precedentē ebullitōe. Si secūdu querit'
tur a quo ille supfluitates genite sunt. et an sint il-
le numero que p'cerāt ante ebullitionē: aut eiusdez
speciei: numero tantū differētes a p'existētibus.
Sicut de sanguine querit' an sit ille idem numero qui
p'cerat

preerat ante ebullitionē. Quinto si ex residuo sanguinis menstrualis reseruato in infante fieret variolae: sequeret quod mulieres in quibus retinētur menstrua deberēt variolari. p̄ns manifeste falsum. sed p̄bat cōsequētia: quod posita causa ponit effectus. et nō videtur cur ex simili sanguine mēstruo debeant infantes variolari: et nō mulieres. Sexto querit que est differētia inter infectionē mēstruales que est causa variolarū: et eā que est cā lepre cū apud Arabiū in cap. de lepra p̄ceptus in prima die, mēstruorum efficiat leprosus in duodecimo anno vel ante. cōceptus vero in secūdo fiat leprosus in. xiiij. vsq; ad. xxxij. cōceptus hō in tertia die efficiat leprosus in. xxxv. vsq; ad. xxxvij. cōceptus vero in quarta die efficiatur leprosus a. xxxvij. vsq; ad. xlvij. Septimo ex parte affirmatiua quōntis sequit quod equi et boues et similia animalia que nutriuntur ex sanguine mēstruo in utero deberēt variolari p̄pter eandē causam ex qua boves variolant. Octaua si variolatio fieret ex reliquis sanguinis menstrualis nō eēt necessarium precedere ebullitionē. p̄sequēs cōtra experientiam sed p̄sequentia p̄bat cū superfluitates cutis cuius generis et per quācūq; regionē quotidie expellatur: et etiā ad cutim nulla p̄cedente ebullitōe: sicut videmus in affapbari scabie lepra et similibus.

In oppositū est Aucenna et reliqui autores. **Pro solutione** dubij p̄io p̄mittendus quod variolae sunt pustulae factae in oibus mēbris cōsimilibus et scōz plurimū in cute ex superfluitatibus masse sanguineae scōm plurimū ipsius ebullitōe p̄cedēte per quā fit et depuratio per expulsionē huiusmodi superfluitatū extra venas morbillus aut est variola colerica. Scōdo notandū quod sunt due cause variolatiōis. sub variolatiōe etiā cōprehendēdo morbillatiōe: scōz efficiens et finalis. variolatiō nāq; et sicut variolae cum sint accidētia nō habēt causam formalem neq; materialē ex qua. Cā aut finalis variolatiōis est masse sanguineae depuratio: et p̄sequenter sanitas hoīs. Causa aut efficiēs est duplex. vna est superfluitates que sunt in massa sanguinea aquee aeree et terree stimulatēs virtutē. Cā aut multiplicatiōis huiusmodi in sanguine est residuū sanguinis menstrualis in venis derelictū. Itē infectio mēbrorum fetus a sanguine mēstruo secū in secūdina cōtēto: et eorū ex eodē nutritio et augmētatio ex quibus fit ut omne nutrimentū in massam sanguineā sicut infectū p̄uertatur. Scōda causa est cibi superflui aquosi: sicut lac camellinū et equū p̄portionati ad multiplicandum sanguinē. simile sanguini menstruali: et hī p̄nt esse causa ut boves multoties variolentur. Scōda causa efficiēs est virtus ab huiusmodi superfluis grauaata vtens p̄ instrumēto calore naturali mēbrorū necnō p̄prio calore ipsius masse sanguineae coadituta a caliditate et humiditate et influxu celesti. quā oia sunt causa cur massa sanguinea ebullat: remaneat in venis depurata per expulsionē superfluoꝝ extra venas que superflua faciūt pustulas in oibus mēbris ad que cōtingit huiusmodi superflua pellit. Ex his inferitur cōclusio respōsiua ad quēstus variolae fiunt ex superfluitatibus masse sanguineae infecte p̄pter reliquias sanguinis ab utero p̄tractas aut p̄pter infectionē mēbrorū fetus a sanguine mēstruo se cum in utero cōtēto. aut ex quo nutrita et aucta sunt. aut tertio p̄pter malum sanguinē seculentū ex malis cibis generatum. **De cōclusio.** Itē ex p̄dictis fit manifesta: tamē probat euidētē quo ad primas duas partes. variolae sunt cōmunes oibus boibus et fiunt scōm plurimū vsq; ad septi-

mum annus. ergo opz eas prouenire absq; aliqua causa cōmuni oibus hominibus que faciat eas sibi accidere scōm plurimū hoc tēpo: e. s; nulla est causa cōmunis nisi que ab utero materno cōtracta est aut ex lacte quo nutritus est post exitū ab utero: s; lac nō p̄t esse causa huiusmodi superfluitatū cuius sit nutrimentū cōueniēs: et sibi p̄p̄tū. ergo relinquitur p̄mū. Amplius variolae aliquādo fiunt in fetu existēte in utero. aliquādo parū post exitū ab utero. sed hoc nō potest esse ex lacte. quare et. et asumptū declarat experientia. Scōda pars. cōclusio nis probat: quod cōtingit hominē multoties variolari. Unde Aucē. cap. isto. Et multoties homo variolatur duabus vicibus. sed cū vna vice sanguis depuratur per variolatiōem corrigit infectio ab utero cōtracta. Si ergo variolat post illud. p̄t infectionē nouā sanguis a sanguine genito ex cibis seculentis. p̄pterea hoc est de intētiōe Aucē. in p̄ncipio cap. Sed nunc superest vt respōdeamus ad rōnes factas in p̄ncipio. suadētes oppositū. Ad primā dicit quod fetus aliquādo ex sanguine optimo generat nutritur et augetur. et hīc degit multū sanus sine affapbari cū paucis variolis et sine huiusmodi infectiōibus si bene regat. variolat tamē p̄pter infectionē mēbrorū in utero cū sanguine mēstruo cōtēto: quod declarat zoar per similitudines de fermento in vase vitreato diu cōtēto quod inficit taliter vt post eius lauatiōem et optimā absterfionem si ponatur in eo pasta azima fermentat. Ad scōdam rōnem cōcedit antecedēs et negat cōsequētia. nam quāuis nō remaneat sanguis menstrualis in venis infantis vsq; ad tēpus notabile: tamē remanet infectio in mēbris per quā fit ex cibis sanguis malus generatio quā infectio est acquisita a sanguine mēstruo ex quo nutritus est in utero aut saltē infectus dū sicut cū eo in utero cōtēnebat. quāuis nō esset immediatus ei. Et ex his p̄ solutio ad cōfirmationē. Et dicit Aucē. nec ratiōe: nec autoritate limitata est quātitas tēporis in quo aliquis humor remanet in venis in naturali aut p̄ternaturali dispositiōe. Unde licet Galen in lib. de eubimā aut cachobimā dicat quod malū regimē factum in iuuetute apparet in senectute: hoc p̄t esse propter remanentiā qualitatis absq; remanentiā humoris qui impressit qualitatem illā. Et licet Aucē cenna in cap. de emsrico dicat aut fiat senex post iuuetutē aut acuitatē cōplexiōis. nō tñ apparet quāto tempore defficit iuuetute durate colera quā reperit in prima senectute. extrema omniū harum etatū sunt cōtinētia. nec habet aliqua ratio p̄babilis ad limitandū hoc tēpus. Unde hoc tēpus limitatū aut nō est scibile sicut res scibiles sunt p̄portiones irrationales quinto euclidis cōmento tertio: aut si est scibile nōdum est scitū sicut quadratura circuli est scibilis nōdum scita. Ad tertium cōceditur infantē aliquādo variolari in utero. alij parū tēpus post exitū ab utero. scōm plurimū tamē variolat post p̄mū aut scōm annū vsq; ad septimū: licet quādoq; tarde variolatio vsq; ad decimum quartū vel quinquagesimū et sexagesimū. nec est necessarium sanguinē menstrualē derelinqui vsq; ad illud tēpus. sed sufficit quod in mēbris et in sanguine sola infectio qualificatiua derelinquat que successiue conseruetur. sicut successiue cōseruat in his qui fiunt leprosi in duodecimo anno post p̄ceptiōnem factam in prima die mēstruorū vt dicit post. Ad quartū dicitur quod aliquae variolae possunt fieri ex sanguine depurato cuius superfluit in quāto et cum nimis ebullit. nec est necessarium totū san-

guinem etiam perfectū remanere in venis: sed scōs plurimū fiunt ex superfluitatib⁹. Sed cū instat. qz aut generatur ex superfluitatib⁹ que preerāt. aut q de nouo per ebullitiōē genite sunt. Dicit gentilis q generātur ex superfluitatib⁹ que preerāt solum in potētia in massa sanguinea: nunc vero p ebullitiōnem sunt facte in actu. **C**ōtra suppono q q̄ttuor būores sunt in actu in massa sanguinea. Suppono secūdo q materia variolarū sit aliq̄s. v̄ plures ex humorib⁹. tunc arguit sic: aut materia p̄ia humoris faciētis variolas qui sit flegma p̄fuit aut nō. Nō est dicendū q nō p̄fuit: quia esset de nouo generata qd est impossibile. si aut p̄fuit aut sub forma aliqua aut sine forma. nō scōs: qz impossibile est materiā esse informē. Si p̄fuit sub aliq̄ forma nō nisi būoris: ergo aliq̄s humor p̄fuit corruptus est. aliter aliq̄d esset genitū sine alteri⁹ corruptiōē. aut ergo ille humor est eiusde⁹ speciei cum isto aut nō: nō p̄imū: qz sic vnū indiuidū corrumperet immediate in indiuidū eiusde⁹ speciei. Si differt sp̄. ergo hoc flegma genitū est imediāte ex sanguine colera aut melācolia per solā ebullitiōnem: quod est impossibile. Eredo quod tūt⁹ sit dicere qd ille superfluitates preerāt in massa sanguinea sub formis suis: nō tamē p̄pter ad m̄nima permixtiōē poterant expelli nisi per fortē ebullitiōnem separantē eam ab humoribus laudabilibus: et licet superflua aliquādo expellātur ad cutim et alia mēbra sine ebullitiōē: nō tamē oīa. s. quādo sunt cū humoribus bonis ad m̄nima p̄mixta. Et p̄sequēter dicit q oēs humores siue laudabiles in venis retēt⁹ siue illaudabiles expulsi sunt scōs plurimū idem numero qui p̄imo erāt: sicut etiā in m̄sto vinū laudabile post ebullitiōē est idem numero quod p̄ius erat. et s̄r sue superfluitates sunt ille eedem. cuius signū: qz superfluitates possunt a vino per solā collatiōem sine ebullitiōē separari. **A**d quintā ratiōē respōdetur mulieres non variolare propter sanguinē menstruū retentū et in venis cum residuo sanguinis sui permixtū: qz virtus mulieris nō sustinet ipm tanto tēpore vt posset. digerere et ebullitiōē perficere post separatiōē superfluum: s̄ ille p̄pter defectū virtutū naturalū in muliere aut putrefit aut expellit. **C**ontra similiter deberet fieri in infante cui magis p̄ternaturalis ē q̄ mulieri a qua factus est. Respōdetur q est magis disproportionatus mulieri cū ex ipso nō sit alia: sed ex sanguine meliori in epate eius generato. **C**ontra vero infans ex ipso altus est et sibi paulatim assuefactus. melius ergo sustinet ipm quousqz digerat et perficiat. et virtutes etiam naturales in fantis sunt fortiores: et virtus sensitua magis ebes nō ita irritata a p̄sentia illi⁹ sanguinis. **A**lter fm **B**entilē dicit q sanguis in venis fetus reseruat⁹ nō est ille qui ebullit ebullitiōē perfectua: sed ille q est genitus in epate infantis qualitatiue infectus per longā morā in vtero cū illo sanguine mēstruo. **E**t etiam ille qui est ex malis cibis feculētis genitus. **A**d sextā dicit q infectio cōtracta ex p̄ceptiōne fetus tpe menstruatōis est deterior quā cōtracta ex mora fetus in vtero cū sanguine mēstruo et forte ex aliquāli nutrimento eius: cū deter⁹ sit sanguinē mēstrualē subijci pro materia generatiōis eius quā esse materiā nutrimentū: et similiter est valde deterior quā infectio contracta in vtero cū sanguine mēstruo. et qz sanguis p̄ima die menstruo: nō est deterior et acutior magis accelerat ad leprā. et similiter sanguis secūde die in cōparatiōē ad tertiam. et sanguis tertie in cōparatiōē ad quartā. cum

ergo fetus cōcipit extra tēpus menstruatōis concipitur ex sanguine laudabili: et quia sanguis est magis laudabilis post integrā purgatiōē mēstruoꝝ quā alio tēpore: magis debemus elaborare ad integrā purgatiōē tempore illo: sc̄s perfecte mundificatiōis et eo tēpore cōtū celebrare. **A**d septimā dicitur animalia illa nō variolari. qz superflua illa cedunt in materiā pilorum: non sic in homine. et propter hanc causam illorū femelle nō menstruantur. **A**d octauā dicitur esse necessariū secundū plurimū p̄cedere ebullitiōē: quia superflua que ad m̄nima cum bonis humoribus sunt permixta non possunt aliter separari. et non est ita in asphaltis scabie et similibus. aut quia materiē illaz nō sunt ad m̄nima cum bonis humoribus permixte: aut quia non sit separatio perfectua sicut in lepra. **M**ota tamē quandoqz fieri variolas absqz ebullitiōne precedente aut saltem absqz quod precedat notabilis ebullitiō et cōmuniter ille variolae sunt paucae salubres a pauca materiā pendētes: in infantibus bene dispositis. et aliquādo accidit hoc quia non sit completa separatio superfluum. vnde forte alias variolabitur.

Et variolae quidem et morbillus sunt de summa egritudinū aduenientū et multiplicatur in successione austrinoꝝ quādo multiplicatur eorum perflatio. **E**t corpus quidem variolis preparatū est illud quod est calidum et humidū et cōturbate humiditatis proprie quod parū extrahit de sanguine per flebotomiā. **E**t de cibis sunt cibi qui faciūt cadere in variolas velociter. et proprie quā non sunt consueti et administrantur sup eos medicine et cibi calefaciētes sicut lac: et proprie camelarū et equarū cum multuz repletur ex eis ille qui non est assuetus eis: deinde bibat vinum plurimū aut medicinas calidas: et variolae quidem sunt quasi modus quidā crisis. et plurimū quidē accidunt variolae infantibus: deinde iuuenibus. et minoratur earum euentus in senibus nisi propter causas fortes: et in regionibus vehementis caliditatis et humiditatis: et earū euentus in corporibus humidis est plus q̄ sit ipsarū euentus in corporibus siccis: et earum euentus in vere plus est q̄ ipsarū euentus in hyeme. et post ver in fine autumnū: et proprie quando p̄cedit estas calida et sicca et fuerit ille autūnus calidus et siccus.

Cum Auzenna docuerit modū euentus variolarum: iam pro integra notitia earum ponit multos canones. Habet hec pars quinqz partes. In p̄ia ponit causas earum tam factiuas quam dispositiuas. in secūda loca earum. in tertia tēpora. in quarta species et earum diuersitates. in quinta iudicia earum. sc̄a sibi. (Et variolae). tertia sibi. (Et quandoqz apparent) quarta sibi. (Et plurimū.) quinta sibi. (Et videtur quidē.) p̄ima posset diuidi in tot partes quot sunt canones circa causas earum. partes patebūt legēdo textum. **P**rimus canō. variolae et morbillus sunt de numero egritudinū aduenientium: sc̄s a causis p̄mitiuis et multiplicantur tempore austrino. s. calido et humido et cum flant ventis

venti austruunt. Aliter sunt de summa egritudine aduententium. i. contagiosarum. Secundus calidus non corpus paratum variolis est quod est calidum et humidum humiditatis conturbate. i. infecte et ebullitioni apte. et proprie in quo fit pauca sanguinis exiccatio. Tertius canon. cibi apti multiplicare variolas sunt cibi humidum humiditate superflua. et proprie quando sunt calidi aut secum admiscetur calida aut sequuntur calida. humiditas enim dispositiue concurrat. caliditas vero effectiue et proprie quando dantur inconsumtis sicut lac. et proprie equinum vel camellinum cum multum repletur eis ille qui non est assuetus. deinde bibat vinum plurimum et medicinas calidas. Quartus canon. et variolae sunt quasi quidam modus crisis permutacionis cum febris antecedens variolas terminetur per expulsiorem superfluum ad cutim et ita inter crises numeratur secunda febribus. secundo capitulo. Quintus canon. et plurimum accidunt variolae infantibus: deinde iuuentibus raro accidunt senibus. et non accidunt eis nisi propter fortes causas: scilicet propter complexionem calidam et humidam et reliquas sanguinis menstruum aut propter malitiam aeris in regionibus calidis et humidis. Dicit secundo quod plus eueniunt in corporibus humidis quam in corporibus siccis. Dicit tertio quod plus eueniunt in vere quam in hieme et post verum in fine autumnus. et proprie cum precedit estas calida et sicca: etiam si autumnus fuisset calidus et siccus: quia in fine autumnus dato quod esset calidus et siccus fiet infirigidatio et pororum clausio. unde non transpirantur vaporibus fit humorum ebullitio. Dicit autem et proprie quando precedit estas calida et sicca: quia si precessisset estas calida et humida fuissent facte variolae in illa et non tardassent usque ad autumnum. horum autem omnium causa est. quia caliditas et humiditas magis causant variolas quam qualitates contrarie. Opinatur tamen bene tili quod huiusmodi constitutiones: scilicet estas calida et sicca autumnus calidus et siccus sint comformiores generationi morbillorum quam variolarum. et causa est nota. Rasis vero decimo octavo continentis vult quod iste variolae stant in fine hiemis. Dicit enim cum vides autumnum vehementis caliditatis et siccitatis hieme siue vere humidum expecta variolas in fine hiemis.

Et variolae non accidunt in cute solum et in eo quod sequitur illud quod appare: immo accidunt in omnibus membris similibus partium apparentibus et occultis ita quae lamibus et nervis.

Hic ponit loca variolarum dicens quod non accidunt in cute solum et in eo quod sequitur cutim immediate: immo accidunt in omnibus membris consimilibus apparentibus et occultis ita quod in panniculis et nervis. Pro quo nota de intentione Isaac quod licet natura dum est potens elidat materiam a membris nobilibus versus cutim dum vero non est ita potens aut materia non ita obediens non solum cutis: sed etiam multa membra intrinseca variolantur. et quanto materia magis in interioribus remanet tanto sunt periculosiores. Unde non est longinquum quod aliquis possit mori propter variolas inchoantes in corde.

Et quando apparent variolae faciunt incurrere pruritus: deinde apparent res sicut capita acuum similia milio: deinde egrediuntur et implentur sanie. deinde euacuantur et fiunt cruste diversorum colorum deinde cadunt. Et fortasse permutantur variolae ad flegmonem et escare. et ad dubellati que aggregat sanie.

Hic ponit tempora variolarum innuens quod principium est quando apparent facientes pruritus. et quando sunt sicut capita acuum similia granis milii: tunc est principium: deinde egrediuntur. scilicet manifeste: tunc est augmentum. Et quando implentur sanie tunc est status: et quando fiunt cruste diversorum colorum per earum exiccationes. deinde cadunt tunc est declinatio. Apparent autem in fine diversi coloris propter diversitatem temporum in exiccatione. nam magis sicce sunt alterius coloris quam minus sicce propter diversitatem materierum. quarum colores diversi magis apparent post eruptionem quam quando materiae sub cute latebant. et fortasse permutantur variolae ad flegmonem qui est apostema sanguineum. nam una variola est unus parvus flegmon: sed cum multa materia sanguinea expellitur ad unum locum fiet magnus flegmon. aliquando permutatur ad escare que est pustula parva lata pendens a materia subtili vaporosa. nam ebullente sanguine possibile est grossum expelli per fluxum ventris et subtile vaporosum ad cutim et fiet escare: et quandoque permutatur ad dubellati: scilicet calidum quod est exitus aggregans sanie. posset enim fieri adubelet flegmaticum variolis pendetibus a materia flegmatica.

Et plurimum quidem cum apparerent habent colorem flegmonis. verumtamen quando egrediuntur secundum colores diversos cineritiae. et violaceae. et nigrae. variolae enim sunt species et colores. nam de eis sunt albae et de eis sunt citrinae. et de eis sunt rubrae. et de eis sunt virides. et de eis sunt violaceae. et de eis sunt ad nigredinem declivae.

In parte ista ponit species et diversitates dicens quod cum apparent habent colorem flegmonis: scilicet rubrum. Ex quo sequitur quod secundum plurimum sunt sanguineae. verumtamen aliquando egrediuntur secundum colores: scilicet diversos. scilicet cineritiae. et sunt flegmaticae et violaceae aut nigrae aut virides que sunt melancolicae quando sanguis per adustionem aut putredinem transmutatur in malos humores melancolicos. morbilli tamen sunt sicut dicitur colerici. Ex quibus inferitur quod morbilli et variolae pendunt a quocumque humore: sed secundum plurimum a sanguine. et frequenter humores sunt permixti. Nam tertia quarti. capitulo primo. Raro apostemata sunt singularia et plurima eorum sunt composita. Ideo subdit quod variolis insunt species et colores. nam aliquae ex eis sunt albae flegmaticae. aliquae sunt citrinae a colera. aliquae sunt rubrae a sanguine. aliquae sunt virides: scilicet obscure. aliquae violaceae. aliquae ad nigredinem declivae: et tres ultime pendunt a melancolia aut sanguine tendente in melancoliam acquirente colorem magis ad nigredinem tendentes secundum maiorem accessum ad melancoliam: aut per adustionem aut putredinem.

Et virides quidem et violaceae sunt male: et quanto plus addatur declinatio ad nigredinem

Tractatus

gredinem tanto est deterius: et quāto plus sunt decliuiores ad illud tanto plus sunt decliuiores ad malitiam.

In parte ista ponit canones iudiciales. Et habet quattuor partes. In prima ponit canones iudiciales ex colore. in secūda ex modo exitus. in tertia ex ordine. in quarta ex signis et accidentibus. secūda ibi. (Et de speciebus malarum.) tertia ibi. (Et ut sit febris.) quarta ibi. (Et illud quidē.) In prima parte ponit quattuor canones. Primus virides et violacee sunt male: et quanto color fuerit magis decliuus ad nigredinem sunt deteriores. Significatur enim maior adustio cui frequenter coniungitur venenositas. nigre itaq; sunt pessime.

Et albe quidem sunt meliores et proprie quando sunt pauci numeri magne quantitatis facilis exitus pauca angustie debilis febris: et vides febrē minui cum earum apparitione et ipsarum grossitie. et est principium exitus earum in tertio et quod ei appropinat.

Secundus canon albe sunt meliores. significatur enim maturatio. Quod vel pendet a sanguine flegmatico. vel flegmate benigno. Et proprie quando sunt pauci numeri magne quantitatis facilis exitus pauca angustie debilis febris. Et vides febrē minui cum apparitione earum. et multo magis cum egressione earum. Et est principium exitus vel egressione earum in tertio et quod ei appropinat. scilicet in secundo vel quarto. significatur enim benignitas materie paucitas eius et proportio virtutis ad materiam: quanto enim magis tardatur exitus est deterius. et hec computatio debet fieri ab initio febris: et hic obseruantes criticos inter quos melior est dies quarta post ea septima. sexta autem mala. Sed contra. quia ille que sunt pauca quantitatis et pauci numeri sunt meliores. Significatur enim quod materia est paucior. Respondetur quod si illa paruitas earum sequitur paucitatem materie quod illud est melius: sed ubi illud nobis non constat per multa bona signa ab ipso initio debemus iudicare maiores saluosores cum sint pauci numeri. Significatur enim proportio maior virtutis ad materiam per magnas quam per paruas.

Et post istas sunt albe magne pluris numeri pro pinque absq; continuatione. nam ille que continuantur adinuicem ita vt continuantur in frustol magno carnis habentes latera aut rotundam formam sunt male. et similiter iterum duplices magne in vtre vnius quarum. est variola alia.

Tertius canon. et post istas sunt albe magne pluris numeri pro pinque absq; continuatione. Nam ille que continuantur adinuicem in frustol magno carnis habentes latera aut rotunda sunt male. et similiter male duplices in quarum vtre vnius altera variola continetur sunt male. Significatur enim multitudo materie et virtutem nō habere equalem proportionem ad expellendum materiam secundum plurimum prouenit ex diuersitate materie. immo non expellit materiam equaliter secundum omnem partem immo ad vna plus ad aliam minus.

Albe vero parue dure pro pinque diffici-

De variolis

lis exitus licet faciant extimari in principio rei salutem: tamen timetur in eis qd difficilis fiat earum maturatio et fiat cum eis mala dispositio egri et perueniat per eas ad perditionem: quoniam causa in eis est grossitudo materie.

Ubi est quartus canon. et vltimus sumptus a colore in quo dicit quod albe parue pro pinque difficilis exitus: licet faciant extimare salutem in principio cum apparent. tamen timetur in eis scilicet in processu. quia difficulter maturant et fiat in eis mala dispositio egri. et quod proueniat ad mortem. quoniam causa in eis est grossities materie que difficulter expellitur et difficulter maturatur. Pro quo nota quod color albus facit medicum in principio sperare et forte promittere salutem non considerans reliqua signa. Nam si consideraret propinquitatem significantem et multitudinem materie et duriciem cum albedine que significant grossitatem materie flegmatice et difficultatem exitus. quia tarde apparuerunt post eius ebullitionem et tarde procedunt: quod significat paruum proportionem virtutis ad materiam: potius desperasset quam sperasset. propterea non sit facilis ad pronosticandum.

Et de speciebus malarum timorofarum que plerunq; interficiunt sunt ille: quarum diuersificatur egressio. nam quandoq; apparet: et quandoq; occultatur et proprie quando apparet violacee. et similiter tenaces: quarum operatio non cessat a debilitate virtutis et viridificatione membri et nigricatione eius perdunt. Et si viriditas et nigredo quibus succedit resudatio nō faciunt cadere virtutes: immo additur cū eis virtus non sunt mortifere: sed fortasse cadere faciunt in vlcera et que currunt cursu eorum.

In presenti parte ponit canones iudiciales sumptos ex modo exitus: dicens qd de speciebus malarum timorofarum que plerunq; putrefiunt sunt ille quarum diuersificatur egressio. nam quandoq; apparent. quandoq; occultantur: et ex hoc significatur malignitas materie quam virtus non potest regulare: ergo si apparent violacee significatur materie venenositas. Similiter tenaces sic dictum. quia multum tenent membrum secundum latum et profundum. aut quia tenent ipsum intus: et non exeunt: vel quia multa se tenent simul: vel quia materia est tenax viscosa nō obediens virtuti expellentium non cessant debilitare membrum viridificare et nigricare perdunt. si tamen viriditas et nigredo quibus succedit resudatio. scilicet virulentie non faciunt cadere virtutem: immo addatur: cum eis virtus non sunt mortifere. sunt enim criticie. quia tamen materia est maligna et venenosa faciunt vlcera mala et melancholica corrosiua difficilis curationis: et que currunt cursu eorum: et forte sit alticus membri corruptio. et est sermo similis qui scribit secundo pronosticorum. ibi. si leuor.

Et ut sit febris deinde variole saluus est quam vt sint variole precedentes: deinde consequatur eas: et accidat super eas febris.

Ubi ponit

¶ Hic ponit canonem medicinalē ex ordine. d. qd est saluus qd febres precedant variolas quā qd variolae precedant feb.

Contra. quia oppositus butus dicit. scda fen quart. cap. de signis sumptis ex parte pustulaz. vbi sicut scribitur cū acuta feb. prouenit ad apata titilicoz. i. subafellarū et lozoz emūctorioz et extremitatū est deterius quā vt sint primo illa apata. d. et inde sequatur ea feb. causa putredinis: quāuis etiā illud sit malū. ¶ Dicitur qd Auic. scda pmi. loquitur de supuentu apatū ad febze febre remanente. sed hic loquitur de feb. recedēte taliter qd variolae sint laudabilis crisis illius feb. qd quidē melius est quā qd incipiāt variolae: et feb. sequat que pseueret cū illis. illa em̄ se. est ppter aliquas variolas intrinsecas: quarū materia non putruit a principio. sed postea putres facit feb. ¶ Scda responsio qd feb. facies apata titilicozū sit effimera qd pōt esse: qz sequit dolorē apatis: aut sequitur calitates putridi būozis inflāmantē spūs qui recipiētes calefactū esse ponunt calitatē fientē in corde quāuis putridi vapores ad cor nō perueniāt. sed feb. sequens variolas sit putrida: variolae em̄ non fiunt solum in cute: sed in pundo. poterūt ergo aliqūe materie frigidē tarde ad putrendū: diffomes tamen fm partes subtiliores expelli: et facere variolas exterius parte grossiore variolāte interius: q̄ materia postea putrent et faciunt putridā febze: cum ante variolātionē non putruerūt et expulsi fuerit sine ebullitione precedente. hoc em̄ est deterius: quia nescimus ad quid iste terminabitur quā qd habuerit febze que tam recessit per supuentū variolarū. sed qd aliquis habeat febze putridam: et post illam sequatur apata titilicoz et extremitatum quāuis putrida recesserit peius est quā qd habeat apata: ad que sequit feb. effi. illa em̄ debilitas est per putredines recedentem nec talis crisis permutatōis est oīno salua. cū apata facta per viā permutatōis sint mala: et similiter vlcera sequantia ea qm̄ natura expellit ab ea residuū materie q̄tra q̄rti tractatu de vlceribz. ¶ Et hic nota p cōfirmatōe p̄me solonis: et intellectu text⁹ Auic. scda q̄rti. qd i pestilentijs videbts magis saluari illos in quibz incipiūt apata: et postea sequit febze q̄ illos in quibus incipit febze: et postea apata sequuntur eadem die: vel scda. significatur em̄ maior obedientia materie: et maior proportio virtutis ad eā cū prius materia expellat extra q̄ faciat febze. et econtra minor obedientia et minor proportio.

¶ Et illud quidē quod plurimū cōsiderare oportet in esse patiētis variolas est eius anhelitus et ipsius vox: nam ipsa duo cum remanent bona est res salua. Et cū videris anhelitū patientis variolas consequentes: et similiter patientis morbillum: tunc certū ma casum virtutis: aut apostema dyasfragmatis: deinde cum vides sitim vehementes fieri et angustia assiduat: et ea que apparēt infrigidantur: et variola et morbillus virides fiunt: tunc iam percipitur eger mori: et festinat illud si variolae fuerint de genere earum quarū egressio et apparitio tardant.

¶ Hic ponit canones iudiciales ex accidētibus: et habet octo pres sicut octo sunt pres. scda ibi. (Et plurimū eoz.) tertia ibi. (Cū videris violaceos)

quarta ibi. (Et qm̄ festinat.) quinta ibi. (Et flux⁹ vētris.) sexta ibi. (Et albumera.) septia ibi. (Et multoties qdē) octava ibi. (Et colores plūbant.) In prima pte dicit qd illud qd maxime p̄siderari opz in esse patiētis variolas ē ei⁹ anhelit⁹ et ipsi⁹ vox. nā cū illa duo remanēt bona res ē salua. significat em̄ materiā expulsam eē a mēbris nobilibz: et maxime spūalibz q̄b⁹ saluis raro accidit mors ppter variolas. Eset tamē possibile ipm̄ mori ex fluxu vētris sequēte variolas. scdo dicit qd cū videris anhelitū patiētis variolas: aut morbillos cōsequentē. i. valde frequentē estima casum virtutis: aut apā dyasfragmatis. hec em̄ duo sunt maxime apta frequētare anhelitū. tertio dicit qd cum videris sitim vehementē: que sequit fortē inflāmatōne et reclusionē materie interius et angustia assiduat que significat magnū nocumētū in spūalibus vt nō possit in vno situ quiescere: et infrigidatur extrema propter caloris diminutiones et reuocatōne eius interius. et variolae et morbilli virides fiunt: qd significat materiā malignā: tunc manifeste eger tendit ad mortem. et festinat illud scilicet mors: si variolae fuerint de genere earū: q̄rū egressio et apparitio tardatur. significatur enim parua proportio virtutis ad materiā.

¶ Et plurimi eozū qui moriūtur p variolas moriūtur p̄focati ex squinatia: et quandoqz moriūtur p casum virtutis cū rasura intestinorum et fluxu ventris.

¶ Hic est secūdus canon. qd multi qui moriūtur p variolas moriūtur p̄focati ex squinatia. et quandoqz ex casu virtutis cū rasura. i. dissinertia. sit aut dissinertia: aut quia intestina variolant: aut quia materia fluens per intestina ipsa excoctat.

¶ Et cum videris violaceas de variolis et morbillis profundari tunc scias qd supueniet egro sincopis.

¶ Tertius canō. cū videris violaceas de variolis et morbillis profundari: tunc scias qd egro superuenit sincopis. significatur em̄ cōuersio venenose materie versus cor.

¶ Et qm̄ festinat ad mingendū sanguines et succedit ei vrina nigra: tūc est mortiferus precipue quādo est illic casus virtutis.

¶ Quart⁹ canō: qm̄ festinat ad mingendū sanguinem: et succedit vrina nigra post mictū sanguinis tūc est mortiferus: et precipue cū illic est casus virtutis mict⁹ em̄ sanguis in feb. acuta ē mortalis significans replōne sanguineā et acuitatē ebullitionis. significat em̄ ex hoc p̄focatio: vt scribit scdo but⁹ de vrina rubea. cū ergo puenit ad p̄focatiōne mingit vrinam nigram per viam extinctionis caloris et hoc significat casus virtutis. si em̄ esset vrina cretica virtus esset fortis.

¶ Et fluxus vētris viridis sanguine⁹: aut lotius non cum casu virtutis.

¶ Hic ē q̄nt⁹ canō. qd flux⁹ vētris viridis sanguine⁹ aut lotius ab scqz casu virtutis nō est mortalis. nā p ebullitionē cōtingit materias fieri virides in mēbris nutritiuis: et ex eis aliqd expellit per vētrē. sicut aliqd sanguis expellit pp ei⁹ supabūdātā et ebullitionē. Itē pp calozē colliquatū aliqd būdum aquosū liq̄fiert et sanguis p̄mixtū fluere. et primus erit fluxus viridis. secūdus sanguine⁹. tertius lotius: sicut lotura carnis recētis. Si q̄ nō vides casū virtutis non iudices mortem: sed de hac materia in de fluxibus abunde dicitur.

me. d. qd̄ quādo necessaria est flebotomia. s. pp̄ multitudinē et nō sit complete. i. sufficienter scdm̄ exigentiā repletionis timetur sup̄ infirmū corruptio extremitatis. i. alicuius mēbr̄i extrinsec̄i propter fluxum multe materie ad illud. vnde forte fit in eo cancrena et similia. et similiter timetur quādoq; simile illi. i. corruptioni super illū egrū cuius assiduatur extinctio. i. sup̄flue infrigidatur. materia em̄ nō potens exte propter nimīā frigiditatē ingrossantē et cōpingentē eam et poros claudentem retenta interiori corrupit aliquid mēbr̄ū intrinsec̄i: et forte extrinsec̄ū remanēs prope cutim̄ et non extens. et soluitur venter. i. aliquando accidit fluxus vētris. s. ppter̄ omissionē flebotomie cū. s. materia ē plurima: aut ppter̄ nimīā infrigidationem. nam ipsa nō minorata: cū flebotomia neq; exteriori expulsa ppter̄ nimīā infrigidationē conuersa interiori facit fluxum vētris qui frequēter ē mortalis. faciēda itaq; est flebotomia: aut aliquid gerens vicē eius cū repleto est magna neq; superflua fiat infrigidatio. ¶ Notandū pro declaratione partis qd̄ cum in variolis sit ebullitio in sanguine optima est et euacuatio. vnde p̄sentēte virtute et etate fieri debet et copiosa scdm̄ exigentiā repletionis: ita vt Rasis dicat. xvij. cōtinētis eē aliquid quando siōmandum vsq; ad sincopim̄. tum ppter̄ euacuare multitudinē. tum ppter̄ sedare ebullitionem. Ego tamē non auderē facere tantā flebotomiam in hac febre quāuis sit sinocba quātuor i alijs sinocbis que non terminatur per variolas timēs ne b̄mōi crisis p̄ variolas impediret. hec tamen flebotomia debet fieri tēpore ebullitiōis anteq̄ appareant variolę que frequēter apparent in quarta die. Et post earū apparitionē siue sit in quarta siue añ: siue post non debet fieri flebotomia nisi in casu in quo esset magna repleto. nam tūc dato qd̄ apparuerint ē ap̄d̄ Aui. faciēda flebotomia minoratiua. s. a. iij. vsq; ad. vi. nec ppter̄ banc flebotomiam timendū est materiaz cōuertī interiori et crism̄. impediri cū vne in tanta repleto. ppter̄ leuem flebotomiam non inantatur: ita vt trahant materiam intra. imo potius h̄t̄ allucinata erit portio: ad expellendū residuū. Si vero virtus et etas non sufferrent flebotomiam magnarū venarū que sunt in manibus et pedibus: dicit Aui. flebotomia mandū esse venā que est in extremitate nasi. Sed hec cōiter omittit. qz̄ difficulter inuenit: et interdum trahēdo materiaz ad nasum difformat ipm̄: et ē pluris nocuenti quā iuuamētī. vt inuit Aui. in quarta primū de flebotomia. sed p̄uocatio fluxus sanguinis nariū est cōuentēs. Ego autem in his infantibus credo conuenire ventosas cum scarificatione: aut sanguifugarū a p̄pōne. cū hoc em̄ qd̄ minorant materiam trahūt eam exteriori: qd̄ nō ita facit flebotomia. ¶ Sc̄do nota. qd̄ licet tēpore ebullitionis sit infrigidandum: non tamē extreme infrigidandum ppter̄ causas dictas. vnde nō conuenit syrupus de papauere: aut pot̄ aque frigide multe: sicut conuenit in alijs sinocbis: sed infrigidantia applicata exteriori nullo modo cōpetunt: sicut ep̄stibimatha et similia: etiam si ebullitio esset fortis. sed neq; existente ebullitione fortis est multum operiendus p̄ans: aut aliter multum calefaciendus sicut inferius dicetur.

¶ Et oportet vt fiat in eis cibatio in primis cū eis in q̄b̄ est confortatio cū repercussione et extinctione absq; p̄strictione natu

re et inspissatione sanguinis sicut qd̄ fit de iuibis cū tamarindis et cas. fist. et cū eo qd̄ fit ex dactylis imaturis: et ex lentibus preparatis. et isidebegi et lenificatio vehemēs. Et sicut opz̄ vt sint cū istis tamarindi: et que eis pueniūt. Et cib̄ factus ex cucurbita et melo alrachin: imo opz̄ vt sit natura lenis in principio: et sit intētio in eis quibus leuitur tamarindi. Et si non obedit cū eis additur sup̄ eos siracost cū facilitate et cautela et tereniabim: aut infusio prunorū: et confert quandoq; si in potu detur in principio apparitiōis vestigiōrū variolarū p̄odus. 3. iij. de rob. dactylorū siluestriū cū vno de trociscis camphoratis: et syrupus de dactylis imaturis est vehemētis iuuamenti in huius hora.

¶ In hac pte ordinās regimē cibale et medicinale puentēs tpe ebullitiōis: dicit qd̄ d̄z̄ cibari in primis idest tpe ebullitiōis cū eis q̄ p̄fortēt repercussione et tinguant. i. calitatē sup̄flua inspissent sanguinem absq; p̄strictione nature. i. vētris: sicut qd̄ fit de iuibis tamarindis cassia. et hoc mibi vt magis medietna quā cib̄. et pot̄ sic ordiari. R. pulparū iuiu bap. xx. tamarindoz. 3. ij. floriz cassie. 3. ij. misce: et fac electuariū qd̄ ē partis nutritiuū p̄tim̄ stipticū rōne tamarindoz inspissatiū sanguis rōne iuiu barū infrigidatiū et lenitiū rōne boz̄ trū. et est dosis vna. pot̄ tñ ex his fieri decoctio et assumi de bite cala. et cū eo qd̄ fit ex dactylis imaturis q̄ infrigidat stipticat et igrossant: et magis cibale. et ex lentibus pparatis. i. decoctis abiecta p̄ina aq̄. et isidebegi: dicit qd̄ est mica panis cū zucharo. et lenificatio vehemēs. i. cibi in quib̄ est notabilis lenificatio misceatur cū cibis stipticis: ita vt fiat vtrozūq; mutua refractio: vt per boz̄ mixtionem leniat vēter et mēbra intrinseca p̄fortentur ppter̄ qd̄ subdit. sicut opz̄ vt sint cū istis tamarindi: et que pueniūt eis: sicut pruna et cibus fact̄ ex cucurbita et melon alrachin. i. melon palestinus b̄ns colluz lōgū vt cucurbita vocat̄ ap̄d̄ arabes melonidus. Et subdit: imo opz̄ vt sit natura. i. vēter lenis i principio et intētio i eis cū q̄b̄ vēter lenis sit sicut i tamarindis. i. qd̄ lenitio sit facilis. et si non obedit. i. vēter cū eis. i. tamarindis addat̄ sup̄ eos siracost cū facilitate et cautela et tereniabim. et sunt ambo species māne: aut infusio prunoz. q. d. lenitētia dñt esse facilis. semp̄ em̄ in hac passione timendus est fluxus: et confert quādoq; si in potu detur in principio apparitiōis variolarū p̄odus. 3. iij. de rob dactylorū siluestriū cū vno de trociscis de camphora. et syrupus de dactylis imaturis est vehemētis iuuamētī in hac hora: infrigidat em̄ et igrossat. et hec q̄nq; in principio apparitiōis pueniūt. q̄n. i. est vehemēs ebullitio. aliter nō pueniūt: vt statim dicitur. ¶ Et ex his apte p̄p̄red̄is qd̄ regimē cibale quā medicinale d̄z̄ esse frigidū ad sedandū ebullitionē. stipticū ad p̄fortandū mēbra intrinseca nobilia vt repellāt a se materiam. et inspissatiū sanguinis vt equetur ei? suba. est em̄ nimis subtilis i variolis p̄ admixtionē colere. et d̄z̄ eē p̄tim̄ lenitiuum ne vēter nimis p̄stringat: et d̄z̄ eē pauci nutriti. ita vt dieta sit tenuis tpe ebullitionis. Dec b̄mōi ifridatia administrata añ apparitionē variolarū nō tollūt ebullitionē p̄fectiua: sed b̄n̄ remittūt nesupfluat

Quartus

ne superfluat ne sanguinis rectificationes corrumpantur. Sed in principio apparitionis tam regimen cibale quam medicinale debet esse calidum aut temperatum in actibus: nisi forte febris superfluat, sit tamen transitus gradatus de regimine infrigidante ad calefaciens. Et nota quod quavis dictum sit quod regimen tam cibale quam medicinale debet esse lenitium ut educantur superfluitates in intestinis contentis: non tamen debet esse solutivum eligendo. immo nec multum lenitium ne forte sequatur fluxus ventris qui frequenter est mortalis tam in principio quam in processu propterea dixit Aul. Si non obedit cum tamarindis addatur siccum cum facilitate et cautela: quod ponendo parvam quantitatem. Ego autem ubi venter sit nimis stipticus sto contentus clisteribus lenitivis. Si vero assellat semel in die omitto clisteria.

Cum ergo pertransierit egritudo diem secundum: et incipiunt variolae apparere: tunc fortasse erit infrigidatio causa erroris magni: ex eo quod retinet superfluitatem interius et delationem eius super membra principalia: et fortasse non sit eis possibile procedere et apparere: et accidit inquietudo et angustia: et fortasse accidit nausea.

In hac parte ponit curam quando incipiunt apparere. secundo ponit medicinas convenientes tempore ebullitionis. secunda ibi. (Ad dicitur in grossantes.) Prima pars in quatuor. primo ponit canones in his que intus sumuntur et ponit medicinas. secundo in his que extra occurrunt. tertio in flebotomia. quarto ponit quosdam alios casus. speciales. secunda ibi. (Et oportet ut non approximet) tertia ibi. (Et fortasse flebotomia.) quarta ibi. (Et quandoque accidit.) Prima in duas. in prima ponit canones. in secunda medicinas. secunda ibi. (Immo oportet.) Primo dicit quod quando transierit egritudo. scilicet febris diem secundum et incipiunt variolae apparere innuens quod raro apparent nisi post secundum diem: tunc fortasse erit infrigidatio causa erroris magni: eo quod retinet superfluitatem interius et delationem eius super membra principalia. et fortasse non est possibile eas procedere aut apparere. unde accidit inquietudo et angustia: et forte nausea nocumeto ori stomachi communicato. Dixit autem fortasse. nam dato quod apparerent et esset febris magna esset prestantius infrigidare aliquantulum quam calefacere. quia temperando caliditatem superfluum virtus fiet potentior ad expellendum: et sic magis iuuabit hoc modo quam nocere poros claudendo.

Immo oportet ut iuuetur superfluitates in huius dispositione cum eis que faciunt ebullire et aperiant opilationes: sicut feniculum et apium cum zucchero et succus eorum: aut decoctio radicum et seminum et fortasse odoratur aliquid de croco: et aqua ficuum est bona valde: ficus enim sunt vehementis expulsionis ad exteriora: et illud est una de causis euasione a nocumeto earum.

In ista parte describit quosdam medicinas. immo oportet ut iuuetur superfluitas. scilicet ad exeundum in huius dispositione. scilicet in hoc tempore cum eis que faciunt ebullire et aperiant opilationes: sicut feniculum et apium faciendum ea bulire in aqua et in deco-

Morbilorum. Fo. clxxv.

ctione illa aliquid zuchari ponendo. et succus eorum puenit maxime cum zucchero syrupizatus aut decoctio radicum et seminum: aut similia calefacientium et aperientium et fortasse odoratur. scilicet ponit aliquid de croco cum his que dicta sunt. faciunt enim exitum superfluitatis et cor confortant: et forte naribus odoratur ut trahat superfluitates extra in partibus faciei. et aqua ficuum est valde bona. facit enim materias extrinsecas ad cutem. quapropter secundo casu. faciunt pediculos et rectificant colorem corruptum mouendo sanguinem extrinsecus. ficus enim vehementer expellunt materias ad exteriora que est una de causis euasione a nocumeto earum.

Et de illis que conferunt valde in huiusmodi hora est ut sumantur lacce ablute. scilicet. v. lenti excorticatarum. scilicet. vij. dragaganti. scilicet. iij. deinde coquantur cum libris quinq; aque usquequo remaneat quarta lib. vnus et detur in potu.

Et de illis puenientibus in hac hora est hoc. R. lacce ablute que calefacit et aperit et confortat membra naturalia. scilicet. v. lenti excorticatarum. scilicet. vij. dragaganti. scilicet. iij. que duo defendunt pulmonem a nocumeto variolarum: et etiam intestina. bullant in lib. v. aque quousque remaneat quarta lib. vnus. et detur in potu. et certe male poterit bibi nisi misceatur cum aliquo liquore.

Et de illis que sunt vehementis iuuamenti ad faciendum apparere variolas est ut sumantur ficuum citrinarum. scilicet. vij. lenti excorticatarum. scilicet. iij. lacce. scilicet. iij. dragaganti. seminis feniculi ana. scilicet. ij. decoquantur cum lib. v. aque donec remaneat ex ea fere tertia et coletur et detur in potu de ea: expellit enim caliditatem a partibus cordis et prohibet pulsum cordis.

Et de illis que multum iuuant ad faciendum apparere variolas est ut sumantur ficuum siccarum. scilicet. vij. lenti excorticatarum. scilicet. iij. lacce. scilicet. iij. dragaganti. feniculi ana. scilicet. ij. decoquantur in lib. v. aque donec remaneat fere ex ea tertia. coletur et detur in potu de ea. hoc similiter bibi non potest nisi misceatur cum aliquo liquore: expellit enim caliditatem a partibus cordis et prohibet pulsum eius. hoc enim facit mouendo materias extrinsecas.

Et oportet et ut non approximet ei in hac hora oleum aliquod omnino. Et oportet ut resgatur et elogetur ab aere frigido: et proprie hyeme et fiat illo illud quod fit cum sudante: frigus enim opilat poros et redire facit materias retro. Et multitudo potus aque frigide cum niue et introitus in domo venti mala sunt valde: et fortasse flebotomia est mala propterea quod repellit et conuertit illud quod procedit: que caueatur post duos dies aut tres.

Ubi ponit canones in his que extra occurrunt. Et primo dicitur quod nullum oleum approximetur et in hac hora. scilicet quando incipiunt apparere: quia impedit exitum earum claudendo poros sui viscositate. et debent elongari ab aere frigido et proprie in hyeme. frigus enim opilat poros et redire facit materias intus. unde seruetur in eo regimen quod seruetur in sudante: quia cauere debet a vento et aere frigido. nam si sudantes ab extra infrigidantur nauseant. secundo problematum. xix. problema. Tertio dicit quod multitudo potus aque frigide. scilicet. frigiditate cum niue et introitus in domo venti

Tractatus

ti sunt mala valde. est enim mos arabum et sara-
cenorum frequenter uti aqua cum niue infrigida
ta que omnino oportet cauere postquam inceperunt va-
riolari. Nam antequam incipiant apparere concedit-
tur. xvij. et in eis. ad sedandum ebullitionem forte. Is
credam multum potum aque frigide rarissime con-
uenire. quia non nisi in ebullitione fortissima. Et for-
tasse in hac parte dicit flebotomia esse mala:
propterea quia repellit et conuenit intus illud quod
debet procedere extra: quare caueatur post duos
dies: aut tres. s. postquam inceperunt apparere. Sed
de hoc dictum est supra quantum est opportunum.

Et quando accidit ex coopertura et cale-
factione quasi sincopis: aut accidet sincopis:
tunc necessarium est regimen aeris qui
attrahitur et reuertitur ad odores camphore
et sandalorum: et si non fuerit excusatio quoniam
detegatur corpus domui venti: aut aeri fri-
gido paulatim fiat. et similiter quando ad-
iutorium est cum calefactione: aut dimissio-
ne infrigidationis.

Hic ponit quosdam canones. Primus quando
accidit ex coopertura et calefactione quasi sincopis.
s. i. hypotomia: aut accidet sincopis: tunc neces-
sarium est regimen aeris qui attrahitur: qui debet
esse frigidus. est enim conueniens odorare sandalos
et camphoram ut infrigident et cor confortent. Et
si non fuerit excusatio quoniam detegatur corpus ven-
to: aut aeri frigido fiat paulatim. et similiter est
paulatim procedendum de auxilijs frigidis ad
calida quando necessitas exposcit de frigidis ad
calida procedere. Et est hic afforsim? secunde par-
ticule. Omnia secundum multum: aut rumpente ca-
lescere et infrigidare etc.

Et quando incipiunt exire et non inue-
nitur cum exitu earum alleuatio: immo in-
uenitur caliditas inflammata et lingua ad nigredinem
decliuus tunc caue ne calefacias.

Hic est secundus canon. quod quando incipiunt:
et non inuenitur cum exitu earum alleuatio: immo
inuenitur caliditas inflammata et lingua ad nigredinem
decliuus: tunc caue ne calefacias. significatur enim
multitudo materie. cuius licet aliquid
exierit: remanet tamen multa intus continuans
ebullitionem. et forte ebullitio illa est corruptiua et
non perfectiua: quare est infrigidandum.

Et oportet ut tu alienes ab habentibus
variolas et morbillum emplastrationem ven-
tris: in hac enim est timor constrictionis an-
helitus subito. et quod accidat fluxus ventris
malus et mictus sanguinis.

Tertius canon. ventres habentes variolas non
sunt emplastrandis et maxime cum frigidis aut sti-
pulis. in hoc enim timetur constrictionis anhelitus
subito. et quod accidat fluxus ventris malus et mi-
ctus sanguinis materia conuersa intus. Contra
hunc canonem procedunt medici cum variolis
associantur vermes: vomitus: aut fluxus ventris:
applicant enim medicinas exterius pro horum cu-
ratione: sed errant. Alijs enim ingenijs est procedendum
in horum curatione.

Et in fine eius oportet ut conseruetur
natura: et cibetur locis lenticum sicut sunt: len-
tibus elixatis duabus elixationibus cum re-

De preservatione

nouatione aque: et loco lentium almalid
cum tamarindis et lentibus frigidis ace-
tosus et aqua granatorum et sumach et agre-
sta et his similibus.

Quartus canon: in fine eius. s. in processu con-
seruetur natura. i. venter ne fluat. et cibetur locis.
s. id est succo lentium sicut sunt: nihil aliud ultra len-
tes addendo lentibus elixatis duabus elixationibus
cum remotione aque ut virtus nitrosa soluti-
ua existens in superficie lentium remoueatur et lo-
co lentium cibetur almalid. i. cibo facto ex farina
ordei: et lacte extracto butyro cum tamarindis.
Sed ponatur parum de eis: quia leniunt. Aliter
almalid. s. dactylis et lentibus factis acetosis cum
aqua granatorum sumach et agresta: non autem
cum aceto: quia ab adheret intestina.

Medicine autem ingrossantes sanguinem
et infrigidantes eum prohibentes eum
ab ebullitione que in initio precipiunt sunt
sicut rob: ribes: agresta: et aqua fructuum
frigidorum: et sirupus alcozi proprie et siru-
pus altelea: et sirupus de zumar. Et sirupus
quidem alcozi habet descriptiones plures
quas diximus in antidotario. Et dicemus
hic descriptionem fortem mirabilem: et est
illa que fit cum aqua lactis acetosi iterati:
et virtus eius est vehemens valde. **D**e-
scriptio hec est. Sumerob alcozi partes
duas. si autem non fuerit tibi presens. Ac-
cipe alcozi et fac ferrare ipsum et accipe ser-
raturam eius: aut mole ipsum et misce mo-
litum eius cum medietate sui de sandalis
in aceto distillato: aut in aqua agreste pu-
rediebus aliquot. deinde decoquatur in eo
decoctione cum facilitate eius longitudine
donec dissoluatur: deinde exprimat et su-
matur de succo: et quanto acetum: aut aqua
agreste est plus tanto est melius: deinde su-
matur aqua adog abstracto butyro mun-
dificata a sua caseitate adog: aut cum col-
latione vltima que fit dimittendo residere:
aut cum decoctione: sicut est decoctio aque
casei donec separetur aquositas: deinde su-
ma farina ordei et fiat ex ea et aqua lactis
acetosi foca et fiat acetosum illud foca: de-
inde coletur postea sumatur illud foca: et
fit in eo de subtili aqua ordei: et fiat aceto-
sum: et quanto plus iterat tanto est melius
Sumantur ergo de eo partes quinque et su-
matur aqua pirozum de seni et aqua cito-
norum acetosorum plurime aque: et aqua
granatorum acetosorum: et aqua pomor-
um acetosorum plurime aque: et aqua asa-
rur: et aqua limonis: et aqua prunorum ace-
tosorum: et aque dactylorum in primis cum
incipiunt apparere expressorum: et aque
alcozi recentis: et aque mororum de se-
ni que non maturantur integre: et aque
crisomillozum immaturozum et acetoso-
rum: et succo

rum: et succi agreste: et succi ribes: et succi preputiozum vitis: et succi rose psice: et succi nenufaris: et succi violarum. omniuz ana tertiã partis vniuz: et succi acetositatis citri. et succi acetositatis citraguli ana duas tertias partis vniuz: succi coriandri et lactuce et foliozũ papaueris humidu et endiuie: et portulace ana quartaz partis vniuz foliozum salicum: foliozum malozum: et foliozum pirozum. et foliozum asarur: et foliozum rosarum: et foliozum virge pastoris ana quartam partis vniuz: succi herbe hyrci. et rosarum siccarum et nenufaris sicci: et succi berberis sicci: et seminis endiuie: et seminis lactuce: et balaustiarũ: et nenufaris ana medietatem decime partis vniuz: et succi medietate humide sextam partis vniuz: et succi berberozum humidozũ medietate partis: aggregentur medicine et succi et componantur super ignem: et ponantur in eis de lentibus partes quatuor: et de ordeo excorticato partes due: et de sumach partes tres: et de granis granatozum partes tres: et decoquantur omnia ad ignem donec remaneat medietas: deinde dimittatur donec infrigidetur et confricetur fortiter et coletur et sumatur de caphora ad oẽ pondus. ccc. 3. pondus aut. j. et teras caphora et puluerizet super radicem cucurbitae aut lumie et fundat super ea medicina cum facilitate. deinde ligetur caput eius cum re vehementis fortitudinis: deinde ponatur super prunas donec sciatur quod forsitan feruet et concutiat et ponatur in vitreata et stringatur caput eius ut non perdat camphora et lutetur: et dosis eius sit vsq; ad 3. r. Et de hominibus est qui ponit in ea spice et zinziberis et semen feniculi et anisi et ciperi et piperis partes equales secundum quantitatem que ei videtur.

¶ Hic describitur medicina conuenienter in principio tempore ebullitionis et patet. aqua. s. succus frigidorum fructuum: sicut pirozum citronozum et sirupus altelea. i. de piris de zumar. i. de sorbis secundum alios quos: sed zumar est germen: siue pustulatio palme siluestris. scdo canoe. et sirupus. alcori. i. de palmis siluestribus habet multas descriptiones dictas in antidotario tractatu quinto ubi dicitur sirupus allredt vel allredic. R. alcorum. i. siluestrum palmarum. Est autem palma arbor dactylozum siluestrum. et oes partes eius sunt siptice partes duas sicut exempli gratia lib. ij. si autez babueris acori. i. palmas recentes siluestris fac ferrare ipsum siccatum. et accipe ferraturam eius: aut mole ipsum scilicet diuisum in partes paruas cum mols molendini: ut fiat sicut farina. q. dicit in hac descriptione longa per maiori parte nota sunt. Aqua adog. i. lactis acetosi. foca. i. potus factus ex ordeo et alijs rebus. et ceruisia est species eius apud Symonem siue potus: foca est species ceruisie. citrangul. i. arantij et barba byrcina secundum Auicennam. est planta ypo-

quistidos crater est nomen vasis. cirmen nomen alterius vasis. ¶ Descriptio huius sirupi est nota et virtus eius est infrigidatiua ingrossatiua et sedatiua ebullitionis. i. non ponitur in ea zucbarum neque mel: sed ponitur succus mente ad stomachi confortationem: quidam homines addunt quedam calida ad remittendum frigiditatem superflua medicinarum frigidarum porozum apertione et membrorum confortationem.

¶ Et quando egrediuntur variole cum complemento et pertransit septimus et apparet in eo maturatio: tunc necesse est ut rumpatur cum acubus de auro et auferatur humiditas cum coto.

¶ In parte primi curat varicolas in statu: et primo aperiendo eas. secundo saltendo eas ut exiccetur. tertio docet eas quibusdam alijs ingenijs exicare. secunda ibi. (Saltio autem.) tertia ibi. (Et fumigatio) In prima parte dicit. quando egrediuntur variole complete. et pertransit septimus ab initio apparitionis et apparet maturatio completa: tunc necesse. i. vtile est ut rumpatur cum acubus de auro. est enim prestantius quam ferrum ad aperendum et cauterizandum propter bonitatem et proprietatem sue complexionis et sectio facta cum ere facilius curatur quam facta cum ferro. prima problema 34. problema te. et auferatur humiditas cum coto: vtilitas apertionis est. quia non derelinquitur crasse vestigium.

¶ Saltio autem necessaria est: et cum volueris salire: tunc eloga salitionem ab eis quas erupisti de magnis dolorosis ex propinquo illud enim facit dolorem: immo salit illas que sunt propter eas et dimittit claudes cum eo vici orificiozum suozum: donec sugant salem suum: et non saliantur ante completum maturacionis: illud enim fortasse faciet accidere dolorem vehementem et apostema. Et saltio quidem est res que est necessaria postquam maturantur: et illud quidem fit cum aqua salis in qua est virtus croci: et si aqua illa est aqua rosata: tunc est melius et aqua in qua decoquantur tamariscus et lentes et rose: deinde salitur est vltima et proprie si ponuntur iterum in ea caphora et sandali. hec enim saltio maturat et exicat: et facit cadere cum velocitate.

¶ Saltio autem qua tamen hoc tempore non vtilis est ad festinam eorum exiccationem: sed non saltende sunt dolorose: nec que de nouo aperte sunt neque imature. fortasse enim accideret dolor fortis et apostema. Sed pro saltione. R. aque ros. 3. s. salis. 3. s. croci. 3. s. dissolue simul. Vel. R. tamarisci lentium ros. ana. 3. ij. aque lib. s. bullant simul quousque lentes decocte sint: sed rose ponantur ad bullendum in fine: deinde coletur. et pro vnaquaque. 3. ad datur salis. 3. s. aut minus: et hec est vltima. et proprie si ponatur pro vnaquaque. 3. aque camphore gra. s. sandali. 3. s. hec enim saltio exicat et maturat: et proprie per crocum si quid fuerit incomplete maturum: et facit velociter cadere eas. modus autem est ut cotum in huiusmodi aqua tepida infusum variolis applicetur: et aliquanto dimittatur tempore: et hoc aliquotiens fiat: exicat: et facit eas cadere velociter.

Tractatus

Et suffumigatio cum tamarisco e iuuatua valde: et in hyeme oportet vt applicet eger incensionem ex tamarisco. Et quando variolae sunt vel emētis humiditatis: tunc necessaria est suffumigatio cum mirto et folijs eius. Et de regimine bono apud maturitatem variolarum paruarū et magnam voluntatem exiccationis earū est vt dormiat patientis variolas sup farina risi et milij et ordei et fabarū: et magis conueniens est vt ponas ipsam impletionē culcitre que sit rara in qua penetret virtus. Et folia cipressi sunt bona in hoc: et oleum malum est in hac hora: qm̄ prohibet exiccationem.

Uic docet alijs ingenijs exicare. primo suffumigando cū tamarisco et applicando partes variolatas igni ex tamarisco. Item, suffumigatio cū grano mirri lignis et folijs eius. scdo. quando nō essent ex toto mature faciendo egrum dormire super farina risi ordei milij fabarum aut aqua earū aut impleatur culcitra rara bis farinis et laceat super eam et super pāno subtilissimo posito imediate super farinam. et folia cipressi sub linteamine posita conferunt ad hoc. et omne oleum tempore exiccationis est vitandum. nam sua oleaginitate prohibet exiccationem.

Et quando incipiunt variolae exicari: tūc oportet vel liniatur super eas ex medicinis predictis cum virtute croci. Et quando accidunt ex variolis vlcera confert vnguentum album et proprie permixtum cum aliquantulo camphore et rasura radicum canne cum aqua rosata aut rasura venarū arboris salicis aut arboris azarur. Et quādoq; confert vnguentum de cerusa et litar giro. Et quādo sunt in naso cruste confert cerotum factum cum oleo rosato puro cum virtute ceruse et clumie. Et administratio aliquis olei post exiccationē et apud vlcera tionem est bona. apud exiccationem quidē cum eo quod facit cadere cum velocitate et apud vlcera tionem propterea qd̄ ipsum e materia emplastri et vnguenti. vnguentum quidem rubeum bonum e ad vlcera variolarum.

Ponit curam variolarum quando incipiunt exicari. d. qd̄ liniatur super eas ex medicinis predictis scilicet farina risi milij et similibus cū pauco croci miscendo cum aliquo liquore vtputa oleo ros. et similibus. crocus maturat et sedat dolorem. Et quando accidunt vlcera ex variolis pfert vnguentum album camphorizatum. Item rasura radicum canne que vocatur arūdo cum aqua rosata. Itē rasura radicum arboris salicis aut arboris azarur. et est species piri. pro ipsa accipimus radicem arboris sorbe. Et quandoq; confert vnguentum de cerusa et litar giro. Et quando sunt in naso cruste confert vnguentum factum ex oleo ros. puro. s. facto solum ex oleo et rosis cum virtute ceruse et clumie que. s. sint solum infuse in eo et colate. et fit clumia argenti aut plumbi. et administratio aliquis olei quando sunt exiccate. et quando remansit vlt

De preservatione

cus confert remollendo et faciendo cadere crustas ipsarum: sed ratione vlcera confert: quia e materia vnguentorum simul cum cera. et vnguentum rubeum est bonum ad vlcera variolarum. vlt de ipsum. quinto canone. tractatu nono.

De obseruatione membrorum et defensione eorum a nocumento variolarū et morbilli. Cap. xj.

Membra que oportet custodiri a nocumento variolarū sunt sicut guttur et oculus et partes superiores narium et pulmo et intestina. hec enim membra sunt illa que vlceraantur.

In hoc capitulo defendit quedam membra a nocumento variolarum. in sequenti remouet vestigia earum. Hoc primum capitulum habet tres partes. in prima enumerat membra que oportet custodiri. in secunda ponit nocumenta q̄ accidunt vntusq; eorum. in tertia curat. secunda ibi. (Fortasse quidem. tertia ibi. (Conseruatio autem.) In prima parte dicit quod membra custodienda a nocumento variolarum sunt guttur et oculus et partes superiores narium pulmo et intestina. hec cū membra vlceraantur supple et alia nocumenta patiūtur.

Fortasse enim oculus destruitur et fortasse accidit in eo albugo. In gutture vero fortasse accidit p̄focatio. et fortasse accidunt vlcera que prohibēt deglutionem in meri. et fortasse perueniunt ad hoc vt sit illic corrosio perniciofa. In superioribus vero partibus narium fortasse accidunt vlcera que stringunt meatus odorat. In pulmone vero fortasse accidit ex bothoz variolarum et morbilli constrictio anhelitus vebemens. et fortasse faciūt cadere in ptisim cum vlceraantur. In intestinis fortasse accidit excoziatio cui succurrere est difficile.

Uic ponit nocumenta que incurunt hec membra. et habet quinque partes sicut quinque sunt hec membra que nocentur. partes patent. Primum membrum est oculus qui fortasse destruitur et aliquando rumpuntur tunice et vnores egrediūtur. et fortasse accidit in eis albugo. In gutture vero accidit p̄focatio cum variolae sūt in epiglotti. et alio quando sūt variolae et vlcera in meri que prohibent deglutionē. et aliquādo vlcera illa sūt corrosua ducentia ad perniciem malignitate meri. In superioribus partibus narium aliquando accidunt vlcera supple et variolae que stringūt meatus odoratus. In pulmone vero aliquando accidit ex pustulis variolarū et morbillorum constrictio anhelitus vebemens. et aliquando cum vlceraantur faciūt ptisim. In intestinis accidit excoziatio cui difficile est succurrere propter vlcera derelicta ex variolis. et propter materiam acutam fluentē per intestina ipsa excoziantem.

Conseruatio autem oculi melior est vt fiat alcohol oculo cum almuri et aqua coriandri. et aqua rosa. in qua posita sunt sumach et camphora et proprie in primo die. et cum almuri solo. et similiter fiat alcohol cum alcohol nutrito ex aqua coriandri et aq̄ sumach

aqua sumaci posita in ea camphora. et succus pulpe granatorum est bonus iterum in principio. Cum vero apparent tunc facere alcohol cum aqua rosa. et camphora est magis conueniens. Et dictum est quod facere alcohol cum napa alba est bonum in hoc. Et oleum de phisticis est de eis quibus vtuntur mulieres in regione nostra post variolas et euentum nocuenti in oculo: et eradicat caliginem si fuerit et rectificat oculum: et collirium album est bonum valde apud apparitionem botbor. Conseruatio autem oris et gutturis est sicut suctio granatorum et suctio granorum eius in principio et suctio mororum de seni et gargarizatio cum rob eorum: et proprie quando conqueritur de dolore in eis. et tunc oportet vt labatur de rob eorum aliquid post aliquid. Sed superiores partes narium cum epithimiatione ex memite et sandalis et rob agreste et aceto. Et odorare acetum solum est vehementis iuuamenti. In conseruatione vero pulmonis non est quod sit sicut lohoc ex lentibus lene cum semine papaueris. Intestina autem plurimum quidem oportet vt conseruentur post inceptions cum stipticis. Et cum incipit solutio ventris in fine egritudinis curetur cum trociscis de spodio et ribes et trociscis de semine acetose.

¶ Hic succurrit nocuentis horum quinque membrorum dicens quod conseruatio oculi ne incurrat nocuenta variolarum est vt fiat collirium cum almuri. i. de ord. vt. R. almuri de ordeo. S. f. aque coriandri. aque rosa. an. s. ij. in quibus posita sint in infusione sumach. S. f. camphore. gra. ij. misce et propte in primo die ante aduentum variolarum. Item cum almuri solo dissoluto cum aliqua ex eo aliquid vnde aut. scdo can. capitulo pp:to fit ex eo alcohol. in principio variolarum et prohibet botbor ab oculo. Et similiter fiat alcohol. i. cobol. i. collirium. cum alcohol. i. puluere subtilissimo nutrito ex aqua coriandri. Hic aut puluis potest esse ex almuri exiccato. postea nutrito et dissoluto cum aq coriandri. Item aqua sumach posita in ea camphora. et succus pulpe granatorum est bonus. et iterum in principio ante apparitionem. Cum autem apparent: tunc magis conueniens est facere alcohol. i. collirium cum aqua ros. S. f. camphore gra. vi. et non cum valde stipticis. prohibent enim in principio obtalmie et pustularum fortia stiptica. et laudantur stiptica non multum frigida. Sed de hoc in obtalmia dixi quantum est opportunum. et dictum est quod alcohol. i. collirium cum napa alba que est oleum petroleum est bonum valde: sed non in principio immo potest in fine ad remouendum albuginem et similia. Et oleum de phisticis est de illis quibus vtuntur mulieres in regione nostra post variolas ad euentum nocuenti in oculo et eradicant caliginem. i. vestigiū caligans oculum et collirium. i. sief album in oculo collirizatum est bonum cum apparent botbor. Conseruatio autem oris et gutturis fit sugendo succum granatorum expressum ex toto granato. Item succum eorum in principio. Item suctio moro-

rum de seni et gargarizatio cum rob eorum. et proprie cum conqueritur de dolore in eis. et bonus est vt labatur de rob eorum aliquid post aliquid. Sed superiores partes narium conseruentur cum epithimiatione ex memite et sandalis et rob agreste et aceto: quod epithima dicitur potius intus ponit quam exterius. et odorare acetum solum est vehementis iuuamenti. In conseruatione autem pulmonis non est aliquid ita conueniens sicut succus lentium. sed coctarum cum semine papaueris qui potest lambendo sumi. Intestina autem debent conseruari cum stipticis sumptis et clisterizatis. et cum incipit solutio ventris in fine. i. processu egritudinis curetur cum trociscis de spodio de ribes de semine acetose sumptis cum aliquo liquore. sedant enim febres et fluxum fluxum ventris: sed pro completa noticia recurre ad tertiam quintam nonam decimam et decimam sextam tertij.

¶ De eradicatione vestigiōrum variolarum. Cap. xij.

¶ In hoc quidem loquemur vice alia cum loquemur de decoratione: nunc vero dicemus illud quod est magis conueniens et magis pertinens. Et de eis que eradicant vestigia variolarum iterum sunt radices arundinis et sarcocolla et semen melonis et cortices eius exiccati et rizi abluti et aqua ordeo et albumen oui et creta rara vel lutum rarum et litargirum et zucharam taberzet et amilum et amigdale dulces et amigdale amare. Et de oleis oleum de lilio et oleum de fistis et adeps asini cum oleo ro. et que sunt eis similia et aqua que fit in vngula cameli que assatur est vltima. Et de illis que sunt fortiora est spuma maris et lapis piperis et costus et armoniacum et thus et sapo cum baurac. et ossa vetusta adusta semine raphani farina raphani exiccati aristologia lupini. Et de cibis rectificantibus colorem plumbum sunt granata dulcia et cicer et vinum bonum vitelli ouorum sorbillum ius galline et albugi et alduragi impiguati. Et oportet vt assiduet habens ea balneationem. Et de compositis est vt sumas ossium adustorum et stercoris ouini antiqui et ostracorum nouorum et amili et seminis melonis et rizi abluti et ciceris omnium ana partes. et granorum alben et lupulorum et costi et aristologie omnium ana partes quibus radices arundinis sicce partes. et fiat ex eis epithima cum aqua melonis aut cum aq cucumeris siluestris: aut cum aq ordeo aut cum aq fabarum et liniarum cum eo membrum et abluatur in mane cum decoctione violarum. Aliud ostracorum nouorum ossium antiquorum radices arundinis psice amili seminis melonis rizi abluti. granorum granatorum costi partes equales fiat ex eis gamera. Et iterum lupini et cicer nigrum liniatur cum eis.

¶ Primo premitte se locuturus septima butus de

Tractatus

hac materia. scdo ponit quedam cōuenientia. se-
cunda ibi. (Et de eis.) Et bec ps diuidit in qua-
tuor. In prima ponit simplicia. quedā debilita: de-
inde fortia. In scda cibos rectificantes colorē plū-
beum. In tertia regimen per balneum. In quarta
medicinas cōpositas. scda ibi. (De cibis.) tertia
ibi. (Oportet.) quarta ibi. (Et de cōpositis.) Et
que dicit in oibus his partibus nota sunt. Lutus
rarum. i. lapis piperis fm aliquos est lapis inuē-
tus in spongia ad similitudinem piperis: aut in-
tellige lapillum qui diu sterit in pipere. alcobugi
idest pdix. alluragi et auragi idem sunt qd turtur
sed in vno ponitur alqui est articulus apud ara-
bes. gumera est medicina cū qua mulieres fricant
faciem vt se decorēt. ¶ Et nota qd de medicina cō-
muniter applicant de nocte: sed postea in die ab-
tergunt faciem ab his medicinis cū sacco. ple-
no fursuribus et violis quē infundūt in aqua cal-
da et facies applicant totiens qd fiat bona abster-
sio. Ideo dicit Auic. ppe finem capituli. et linat
mēbrū cū eo. s. in nocte. In maneyero cū decoctio-
ne violarū lauetur. ¶ Cura variolarū triplex bz re-
gimen. primū debetur tempore ebullitionis añq̄
appareant. scdm postq̄ appaerint vsq̄ ad com-
pletam exiccationē. tertium nō est cōmune vtriq̄.
¶ Primum regimen bz duas intentiones. prima
est euacuatio. scda est digestio sub qua compre-
ditur ebullitionis sedatio. Prima intentio. s. euacuo
complect cū flebotomia: et alijs modis sangui-
nem minuētibz. si ergo virtus et etas consentiūt
fiat flebotomia ex vena cōmuni in brachio dex-
tro et bauriatur quantitas sanguinis fm exigen-
tiam repletionis et virtutis tolerantia: que quāt-
tas sanguinis debet esse aliqñ multa: immo vsq̄
ad syncopim exclusiue fm Rasim. 18. continentis.
Sed credo prestantius esse plectoris existente ma-
gna partiri flebotomia. exēpligratia. primo fle-
botomatur vena cōmunis dextra. scdo sinistra: et
bauriatur sanguis fm exigentiam. Si vero nō cō-
senserit sicut est cōster ventose tur cū scarificatio-
ne: et sanguisuge apponantur spatulis aut nar-
ibus: aut puocetur sanguis ex naribus. buic tamē
euacuationi si venter fuerit stipticus premittatur cli-
stere lentium in cōi forma magis aut minus de-
clinans ad frigidum fm exigentiam febris: nec in
ipso ponantur iolutiua eligentia. ¶ Scda intentio
est digestio sub qua cōprehenditur ebullitionis se-
datio que perficitur cum frigidis ingrossantibus
moderate stipticis: nō tñ ventrē cōstringentibus
sicut aqua decoctionis oz. et iulubarū cū syrupo de
granatis aut de acetositate citri aut limonis. ag-
greste ribes et similibz: aut sine his que digestiua
debēt esse frigida. magis in morbillis q̄ in vario-
lis. et ad humi. et siccum aut temperiem in actiuis.
¶ Regimen scdm debitum variolis postq̄ appa-
ruerint bz tres intentiones. prima est eductio sup-
fluorum ad cutim. que sunt materia variolarum et
morbillorum vsq̄ ad maturatōnē. scda est ipsarum
maturarum apertio. tertia ipsarum exiccatio. Pri-
ma intentio cōpletur cum calidis subtiliantibus
aperientibus opilatōues et ducentibus materiā
ad cutim. sint tamē admixta aliqua que confortēt
et tueatur membra intrinseca a nocumento. ¶ Et
nota qd quāuis bec debeant esse calida: sint tamen
in initio remisse calida: et caliditas sicut remittit
feb. augendo pcedat. Et ex optimis que eligi ex
Auic. possunt est. R. ficuum citrinarū numero sex
lentium coctarum abiecta prima aqua. 3. ij. lacce
3. s. dragagant. sensculi añ. 3. ij. incidatur ficus

De vestigijs variolarum

et cum reliquis bullant in. ij. lib. aque vsq̄ ad con-
sumptiones medietatis et coletur. bec possunt aro-
matizari cum gra. iij. croci. scdo materia ducatur
ad cutim cū debita coopertura pannozū ita vt ca-
leat: nō tñ superflue. et si panni sint rubei trabunt
exterius rōne similitudinis et nō competunt olea
neq̄ alta exterius applicata. pbibētia extū. ¶ Se-
cunda intentio. s. ipsarum maturarū apertio. com-
pletur cū acubus de auro et sugatur humiditas
fluens cum coto: sed melius est vt remoueat al-
quid cum forpicibus de pelle ne recludantur.
¶ Tertia intentio. s. ipsarum exiccatio. completur
suffumigando cum tamarisco. et folijs mirri. et e-
granis. et Auicē. docet tacere super farina rissi mi-
lij fabarum et similia. et precipit saltionem que
nō est in vsu: sed medici nostri veneti tangunt eas
cum folijs absinthij viridis. et hoc tempore cauē-
dum est ab oleo et humectantibus. Oleū tñ cōue-
nit post eorum exiccationē ad faciendū crustas ca-
dere: et qd materia vnguetoz. ¶ Tertū regimē bz
duas intentiones. vna est correctio accidentum.
altera est regimē sex rerum. Prima intentio com-
pletur subueniendo sincopi sequenti superfluam
caliditatem cū inspiratione aeris frigidi et odore
campore et sandali et paulatim discooperiendo
eum in aere frigido. Dolo: aut qui sequitur matu-
rationem variolarum sicut in manibus et pedibz
sedatur infundendo loca in aqua calida: et acce-
rat maturatōnē et eruptionem earū. et cōfert cum
extrema infrigidantur ponere ea in aqua calida:
vlcera aut subsequētia variolas curant cum vn-
guento albo campozato: sed putrefactiones ex-
trematatum curatur cura cancrene. variolę future
in oculo subuenit cum aqua ro. in qua infusum sit
sumach. et si est magna caliditas. ponantur pro. 3.
s. aque supra scripte grana. iij. cāpore: sed in cho-
te pustula in oculo prima die. postea addatur bis-
parum sief albi. et curetur cura pustule oculi. vesti-
gio aut et caliginē remanenti in oculo subueniat
cum zucchero candi: et apud Auic. cum oleo de pbi-
sticis. Sed ad pbibendum nocumentum ozis: et
gutturis suctio succi granatorum expressorum cū
tota substantia cōfert. Similiter suctio morozū et
dyamozon cum aqua ro. in earum augmento et in
statu dyamozon cū aqua ozidi et passularū. et tue-
tur partes superiores narium cum aqua ro. et agre-
sta. et pulmo cū dyadraganto. et intestina cū trocis.
de spodio et clisterijs pprijs in dissintaria: sed ve-
stigia variolarum pbibentur ne fiat ligando ma-
nus. pueri aut alr. pbibendo ne scalpent. et epitibi-
metur cum hoc vnguento. R. farine lentium lupi-
norum fabarum ozobi litargiri ceruse ablute cati-
mie añ. 3. ij. cum oleo de lillo et assungia asini fiat
vnguentum et linimentū. Aliud Ras. R. litargiri
nutriti radice arūdinis ossium vetustozum fari-
ne cicerum farine rissi se. melonū mundo:ū ben co-
sti añ. quātū libz bec cū mucillagne fenugreci. et
se. lini misceantur: et ex altero eorum factes eorum
epitibimetur de nocte et in mane abstergat cū sac-
culo ex fursure et violis infuso in aqua calida. Se-
cunda intentio sex regimen sex rerū patere pōt ex
dictis: sed dīeta dz esse infrigidans et ingrossans
aliquāl stiptica: nō tamē ventrem pstringens de-
clinans ad siccum in variolis et in morbillis ad hu-
midum. Et dz cauere tempore ebullitionis a carni-
bus ouis et vino. postea debet ingrossari dīeta quā-
ro magis accidit ad sanitatem. et in summa sit
pportionata regimēni medicinali.

¶ De febris apostematum.

Cap. xij.
Jam scripsi

Sopb'ista Ale
xandrin' p'ria
Epidimiarum
In interpola/
tis quidem in
quib' rigores
fiut nō fit apo/
stema: in conti/
nuitis vero in q/
bus nō sunt ri/
gores aposte/
ma superuenit
aut materia
grossa existēte:
aut virtute nō
potente expel/
lere materiaz.

Min sciuisi dispositiōes febrū
que sequuntur apostemata ap/
parentia. et q' sunt scdm pluri/
mum de genere febrūz diei cū
apostemata ista scdm plurimū
nō perueniunt ad cor nisi cum calefactione
sua absq' sua putredine. et plurimum qui/
dem horum est a causis primitiuis. Cū aut
peruenit putredo eorū ad cor propter suas
magnitudinem aut ppter suam ppinqui/
tatem fit feb. fortasse nō de genere feb. diei
Et plurimum quidem similitum horum nō
fit nisi a causis antecedentib' corporis et re/
pletionalibus crudis. et quandoq' fiunt ex
viceribus ad que trahuntur materie mali/
gne et retinentur in carnibus mollibus.

Primo ponit que febres sequuntur apostema/
ta taz intrinseca q' extrinseca. secūdo signa. tertio
curam. partes patent. Primum capitulū diuidit
in duas partes. in prima ponit que febres sequā/
tur apostemata extrinseca. secūdo que sequuntur
apostemata intrinseca. secūda ibi. (Febres aut.)
In prima parte dicit q' tu tā sciuisi scz in effime/
ra scz ex apostemate cuiusmodi febres sequuntur
apostemata extrinseca. et q' in plurimum sunt de
genere febrūm effimerarum: cum scdm plurimū
apostemata ista non perueniant ad cor nisi cū ca/
lefactione absq' putredine idest calefactū cor nō
mittendo vaporem putridum ad ipsum. Secun/
do dicit q' plurimum horum apostematum est ex
causis primitiuis quando faciunt feb. effimeram
Tertio dicit q' cū fortasse. idest aliquando perue/
nit putredo idest putridus vapor ad cor propter
suam magnitudinem idest apostematis: aut pro/
pter suam propinquitatem ad cor sicut quando
esset in subassellis: aut sub māmilla sinistra nō fit
feb. effimera: sed supple fit febris putrida. Quar/
to dicit q' plurimum horum scz apostematum que
faciunt feb. putridas nō perueniunt nisi a causis
antecedentibus corporeis sicut sunt male comple/
xiones opilationes et a causis repletionalibus
crudis idest ab humoribus replētibus indigestis.
Quinto dicit q' hec apostemata quando fiunt ex
viceribus supple vel pustulis ad que vlcera attra/
bunt materie maligne et retinentur in carnibus
mollibus q' sunt in locis emunctorijs sicut post au/
res propter vlcera labiorum menti et collis. et sub/
assellis propter vlcera manuum et in inguinibus
propter vlcera in vřga aut in pedibus. Hec tamē
apostemata facta in locis emunctorijs: quādoq'
faciunt putridas: quandoq' effimeras iuxta affo/
rismum. In bubonibus omnes febres male dem/
ptis effimeris.

Febres aut que sequunt intrinseca apo/
stemata fortasse non fiunt ex applicatione
calefactionis ad cor sine putredine.

In parte presentī ostendit que febr. sequuntur
apostemata in trinsseca. secūdo ponit quasdam di/
uersitates febrūm sequentium apostemata. in ter/
tia ponit canones. secūda ibi. (Et vehementio/
res.) tertia ibi. (Et scias.) In prima parte dicit
q' feb. que sequuntur apostemata intrinseca for/
tasse non fiunt ex applicatione caliditatis ad cor
sine putredine. nam ab apostemate intrinseco fa/
cile putridus vapor peruenit ad cor propter pro/
pinq'uitatem ad cor. et propter viarum rectitudi/
nem et amplitudinem. econtra ab apostemate ex/
trinseco. aliquando tamen accidit ab apostema/
te intrinseco fieri effimeram propter sui paruita/
tem et distantiam sicut a paruo apostemate existē
te in extremitate int estini recti: immo quedā apo/
stemata intrinseca nullam faciunt feb. sicut glan/
dule et scroffule: et similes que non sunt calide: nec
per semet per accidens.

Et vehementiores quidem febres fiunt
ab apostematibus intrinsecis quādo sunt
ex genere herispille in quibusdam visceri/
bus et extenditur dolor et sitis et inflāma/
tio. et significant ea significationes permix/
tionis colere plurime euz sanguine. Et hec
apostemata intrinseca sunt sicut apostema
ta cerebri et velaminuz et sumach auris
et gutturis quandoq'. et in velamine quod
sequitur pectus. et epate et rene et vesica et
matrice et intestinis et que sunt eis similia.

In ista parte ponit diuersitates harum febrūz.
Habet hec pars ptes quinq' sicut quinq' sunt be
diuersitates. Prima diuersitas est quod, uehemen/
tes febres sequuntur apostemata colerica sicut be/
rispillam q' apostemata ab alijs humoribus pē/
dentia. secūdo dicit q' dolor sitis et inflāmatio
intēditur in his apostematibus colericis. tertio di/
cit q' apostemata colerica significantur per signa
permixtionis plurime colere cum sanguine. quar/
to dicit q' apostemata intrinseca que faciunt has
febres sunt sicut apostemata substantie cerebri et
pāniculorum eius. et sumach idest botum auris
siue nerui auditus ortum habentis a quinto pari
neruorum cerebri et apostema gutturis et aposte/
ma velaminis pectoris idest pleure. et per pleuraz
intellige ceteros panniculos pectoris intrinsecos
Item apostema renis vesice epatis matricis inte/
stinorum. et his similibus sicut stomachi splenis
mesenterij pulmonis et apostema cordis in hoc
excedit reliqua.

Primo notandum p declaratio/
ne partis pme
q' apostemata colerica sine dubio maiorē faciunt
febrē q' apostemata slegmatica aut melancoli/
ca. sed de sanguineis est dubium. in quo tenendū
est apostema colericum maiorē facere febrē in/
tensue q' apostema sanguineum. et econtra san/
guineum maiorē facere febrē extensue ppter
maiorē multitudinem vaporum eleuatorum ab
apostemate sanguineo q' colerico. De dolore etiā
est dubium quis sit maior. et credo q' in eodem mē/
bro vel proportionali maior sit dolor sequens fle/
gmonem q' herispillam. Primo q' hoc experimur
sepe in apostematibus extrinsecis. naz in flegmo/
ne magnus dolor est. in herispilla fere nullus. sic
etiā debet esse interius. scdo q' dolor magis se/
quitur solutionem continū q' malam cōplexionē
vt docet experientia. licet hoc nō placuerit Auer/
roy sed in flegmone maior est solutio continū q'
in herispilla: cum sanguis sit grossior colera. Itē
q' dolor sequens flegmonem est extensiuus et pulsa/
tiuus: sed sequens herispillam est punitiuus qui
est minor illis. Nec Aui. dicit oppositū huius de/
terminatiōis q'uis dicat q' dolor intendit aut ali/
ter extendit in herispilla. nō em cōparauit herisi/
pillam flegmoni: sed apatibus frigidis. Si tamē
z ij

Tractatus

textus dicitur extenditur est verū in verisipilla com-
parata flegmoni in qua dolor est magis extensus
in mēbro: cū colera spagat per mēbrū superficiem
sed i flegmōe sanguis magis in vno loco colligit
lz tñ intensior sic dolor in flegmone. **Secūdo** notā-
dum q̄ signa p̄mixtionis colere cū sanguine multū
sumunt ex signis cōplexionū q̄ vide scōa p̄mi.

Et diuersificantur febres eorū in vehē-
mentia et debilitate s̄m propinquitatē cor-
dis et longitudines.

Dec est scōa diuersitas: q̄ febres diuersificant
in magnitudine et p̄uitate s̄m propinquitatem et
distantiā ap̄atum a corde. que em̄ sunt p̄p̄inquo-
ra ceteris partibus maiorem faciunt febrem.

Et eorū iterū fe. q̄ sunt in mēbris carno-
sis est se. vehementior. et eorū feb. q̄ sunt in
p̄aniculis et eorum similibus est debilioz.

Dec est tertia diuersitas: q̄ feb. q̄ sequunt̄ ap̄a-
ta ex̄ntia in mēbris carnosiss sunt vehementiores
q̄ febres que sequuntur apostemata in pannicu-
lis et similibus que sunt neruosa.

Contra. oppositum vult Aucē. scōa p̄mi

cap. de signis ap̄atum. **Dicendū** q̄ febres dicit̄
tur vehementiores dupl̄. vno mō in calore. et sic fe-
bris ap̄atum mēbrū carnosū d̄: vehementior: quia
plus de materia aggregat̄ in mēbro carnosū et
plus calefit. s̄unt em̄ febres pluris caloris. Alio
mō d̄: feb. vehemens in acc̄tib? q̄busdā cōibus
sicut dolore vigilia sp̄asmo et s̄lib? et sic fe. ap̄atū
que sunt in mēbris neruosis sunt vehementiores.

Et eorū q̄ sunt in vicinitate arteriarū fe-
bris est vehementior: et eorū que sunt in vicini-
tate venarū solum feb. est debilioz.

Quarta diuersitas est q̄ feb. borū ap̄atum que
sunt in vicinitate arteriarū sunt vehementiores q̄
feb. ap̄atum que sunt in vicinitate venarū solum:
cū ca est: q̄ magis cōscant cordi per arterias
q̄ per venas ceteris partibus.

Contra. q̄ ap̄ata splenis sunt in mēbro
magis arterioso q̄ ap̄ata epa-
tis. et tamē minorē faciunt febrem. **Dicendū** cetera
nō esse paria. est em̄ d̄sp̄itas: q̄ epar cōscat cor-
di per venā maximā. s̄. per venā c̄bilis im̄mediate:
nō aut̄ splē im̄mediate cōscat cordi per arterias ma-
ximam. Itē est diuersitas. q̄ epar est m̄tus mem-
brū et nobiliss q̄ splen. Itē epar magis vicinatur
arterie magne q̄ splen. quāuis ergo splen habeat
plures arterias q̄ epar: q̄ epar nullā bz saltē s̄m
gibbū: nō tñ p̄pter causas d̄ctas sequitur ipsum
debere maiorem facere febrem q̄ epar.

Et nō euacuant̄ iste febres a periodis
scōm materias que effunduntur ad ap̄ata
earum. periodi nanq̄ earū sunt scōm gene-
rationem earum et scōm motus ipsarum et
secūdum attractionem caliditatis et dolo-
ris ad ea. vnicuiq̄ enim hūori est periodus
qui sibi conuenit.

Quinta diuersitas. febres ap̄atū habent diuer-
sos periodos s̄m diuersitatē materierū q̄ effundū-
tur ad ap̄ata ipsorū febricitantiū. periodi nanq̄
earū feb. s̄unt s̄m generationē materierū earū et
s̄m diuersum motū ipsarū ad ap̄ata: q̄ tam sunt
genita et s̄m alterationē caliditatis et doloris ad
ea. s̄. s̄m variā attractionē ipsarū materierū ad lo-
ca ap̄ata: que attractio s̄t a calore et dolore mē-

De signis

bris apostemati. vnicuiq̄ enim humorū inest perio-
dus qui sibi conuenit.

Pro huius partis notitia est sciendū q̄
Aucē. innuit hic oēs causas
periodicationis intrinsecas: quarū quedā de intē-
tio Gal. scōo de differentijs feb. sumunt̄ ex d̄spo-
sitionibus mēbrozū mittentū materias ad mem-
brum ap̄atum que materie cōtinent̄ in ipsi mem-
bris mittentib?. Quedā sumunt̄ ex dispositionib?
ipsorū mēbrozū ap̄atorū attrahētum que maxī-
me attrahunt per caliditatem et dolorem: et hi se-
tenent ex parte mēbrozū de quibus loquit̄ Ga. lo-
co allegato. Quedā se tenent ex pte diuersificato-
rum s̄m quātitatē. modū substantie. et ipsorū cō-
plexionē. et formā substantiāle: et p̄p̄rietatem resi-
stētiam. et be ponūtur a multis auctoribus: p̄eci-
pue ab Auc. in hac p̄ima quartū tractatu scōo ca.
p̄imo: quas oēs Auc. innuit in his paucis verbis
p̄imas se tenentes ex pte mēbrozū cū dixit. p̄so-
di nanq̄. scōas se tenentes ex parte humorū cū d̄-
xit: vnicuiq̄ humorū inest periodus qui sibi cōue-
nit. et hic vult Gale. feb. ap̄atum periodicare pro-
pter nouū motū materie ad membrū ap̄atum qui
motus diuersificat̄ p̄pter diuersitatē causarū su-
p̄scriptarū. s̄m plurimuz tñ flegma periodicat
quotidie: colera de tertio in tertium. melancolia de
quarto in quartū. sanguis quotidie affligit maxi-
me p̄pter suas formas substantiales et p̄p̄rietates
resistētias. Omittit aut̄ cas extrinsecas sicut regi-
mē sex rerū et influxus sup̄celestes quos astrologi
ponūt. S̄ de hac materia dicit̄ est sup̄ius quātū
est opportunū in questione de periodicatione.

Et scias q̄ multotiens sanatur aposte-
ma in pleuresi et alijs et remanet febris. et si-
gnificat tunc q̄ mundificatio non accidit.

Dic ponit duos canōn. Primus. multoties sana-
tur ap̄a pleureticū et feb. remanet. et similiter acci-
dit in alijs ap̄atibus. et hec remanentia feb. signifi-
cat q̄ nō est facta perfecta mundificatio. et hoc acci-
dit q̄n ap̄a nō est totaliter cā feb. im̄mo pars ma-
terie que facit febrem fecit apostema. stat ergo ap̄a
pendens a pauca materia terminari ante feb. ter-
minationē. Sicut me scribente super hoc capitu-
lo euenit magnifico equit̄ dño Cr̄stino Fr̄acisco
de beuilaqua veronēsi. aliq̄n accidit q̄n ap̄a nō p̄-
fecte curat̄: sed eūatis partibus subtilioribus re-
manent quedā ptes terrestres potentes febres cō-
tinuare. nō tamen dolorem tussim et alia acciden-
tia propria pleuresi facere.

Et iste quidez febres quādoq̄ plon-
gātur et perducunt ad ethicam et p̄p̄rie quā-
do apostemata sunt in epate. Ille vero que
sunt in velaminibus cum confirmantur nō
expectant vsq̄ ad ethicam.

Secūdus canō. Et iste q̄dē febres cū plon-
gātur ad ethicā. et p̄p̄rie q̄n ap̄ata sunt in epate.

Contra. quia ap̄ata pulmōis deberēt
magis ducere ad ethicā
p̄hibendo cordis euentationē. **Dicendū** est q̄
ethicam que est quedā tabes et exiccatio cū pau-
ca caliditate magis icurr̄ p̄pter apostema epa-
tis q̄ pulmōis p̄pter defectum nutrimenti qui
defectus est ab epate nō a pulmōe: sed ethicam
que est corporis arefactio cū inflammatione ma-
gis icurr̄tur ex apostemate pulmōis. scōo d̄-
cit q̄ ille febres que cōsequuntur apostemata in ve-
laminibus cū cōfirmantur apostematibus a qui-
bus pendent

bus pendent confirmatis nō expectāt vsq; ad etibi
ca m: q; moriunt prius q; fiant etibi. *Un Gal. 10.*
terapen. loquens de apatibus dyasfragmatis di-
cit. *Adulotieus* vidit interficere anteq; cōpletur
dīsta et desipientia: sed in quibus tales disposi-
tiones sunt plurimū moriuntur anteq; etibica gene-
retur. Ex his p; q; per apā cōfirmatum nō debes
intelligere apā existēs in statu: q; ab hoc cōtingit
euadere. Sed per apā confirmatum intellige ma-
xime fixum et in malitia confirmatum.

De signis earū et ipsarū indicijs. Cap. xliij.

Um febribus ex apatibus intrin-
secis inueniunt tres spēs signoz
et accētium. s. signa et accidentia
significantiā membrū infirmū: et
signa et accētia significantiā materiam: et
signa et accidentia significantiā dispositio-
nem infirmi. Prima aut signozū spēs est si-
cut pulsus ferrinus. et dolor pūgitiu^s apā-
tis in partibus pectoris. et similiter tussis
secca in prunis et humida in scdo et q; sunt
illis similia de signis pleuresis signifi-
cantiā bus apostema in partibus pectoris.

Primo ponit quandā diuisionē trimēb: ē signoz
rum et accidentiū febrū apatum et ipsam decla-
rat. scdo ponit quandā diuisionē fundatā sup pri-
mo mēbro diuisionis. tertio subdit quedam alia
signa feb. apatum intrinsecorum. scda ibi. (Et mē-
bra quidē occulta.) tertia ibi. (Et caliditas qdē.)
Prima in duas. nā in prima ponit diuisionē pre-
dictam. loco exēpli ponit signa pleuresis. in scda
ponit signa quedā gñalia apatis intrinseci. scda
ibi. (Et ad summū.) In prima pte dicit q; cū feb.
ex apatibus intrinsecis sunt tres spēs signozum et
accidentū significantiū mēbrū apostematū.
Prima est species signozū significantiū mēbrum
infirmū. Scda est spēs signozū significantiū ma-
teriam apantem. Tertia species est signozum et ac-
cidentium significantiū dispositionem infirmi. s.
quid sit futurū de infirmo. Et pro notitia signozū
primo: vult redire ad tertiu canonē. et pro scda
specie signozum ad tertiu quartū. et pro tertia spē
ipsorum ad secundā quartū vbi ponuntur signa p-
nostica. Ideo in omni specie omnium horū signoz-
rum hic abbreviat: et solum exēpli gratia dicit qd
dam. Secūdo declarans primā specie signozū di-
cit q; pulsus ferrinus et dolor lateris pūgitiuus
sunt signa apatis in partibus pectoris. s. pleures-
is. s. tussis sine sputo i pms. scdo cū sputo et filia
de signis pleuresis. s. se. pūna pūctio anhelu^s.

Et ad summū dolor et grauitas in mē-
bro. et est calidius reliquis mēbris addita
calescentia nō consueta et sicut spasmus:
qm̄ multotiens associatur apatib^{us} calidis
in mēbris neruosis. Species vero scda est
sicut significatio vehementie febris tertia-
ne significat q; materia est colerica. Acci-
dentia vero infirmi sunt dispositiones que
indicāt ei^{us} salutē aut indicāt ipsius mortē.

In ista parte dicit q; signa generalia apostema-
tis intrinseci sunt dolor. scdm grauitas. tertius ca-
liditas maior in mēbro apostemato q; in reliquis
est cū sicut fornar febris. xj. terapen. vltimo cap.
quartū q; in reliquis mēbris est addita caliditas
nō consueta. quintū est spasmus que frequēter se-

quitur apostemata calida in mēbris neruosis.
Et tu istis adde duritiem et tumores si illa apata
fuerint in mēbris que subiacent sensu. et tu cum
visitas aliquem hec septē signa semp habeas mē-
tē ne incidas in errorem nō bene excusabilē. Scda
species signozū est sicut se. tertiana que significat
q; materia apostematis est colerica: et quortidita-
na q; est flegmatica. et quartana q; est melancoli-
ca. et cōtinua cōclusa q; est sanguinea: s; fm pluri-
mum in processu paroxismi harum febrū cōfun-
dantur. Tertia species signozum significat salutē
vel mortem. et his similia ventura super egrum.

Et membra quidē occulta diuersifican-
tur in faciendo feb. et recipiendo eas. et p-
durationem earum et ipsarū periodis fm
magnitudinem eorum in se ipsis et magni-
tudinem venarum eorū: et fm membra sua.

In parte presenti pro declaratione primi mem-
bri diuisionis precedentis. s. q; quedā signa signi-
ficant mēbrū apatum. Aut. primo ponit vnā diu-
sionem. scdo declarat eam. tertio infert quosdam
canones. scda ibi. (Nā in mēbris.) tertia ibi. (Cū
autem aggregatur.) In prima parte dicit q; mem-
bra intrinseca apata diuersificantur in faciendo et
recipiēdo eas: q; primo fit calor in corde qui for-
maliter est feb. per mēbrum apatum: deinde reci-
pitur in eo et in alijs mēbris. hoc dicit q; dato
q; aliquid mēbrū habeat calorem extraneum et
ipsum alteri mēbro cōciet: ille tamē calor nō dicit
feb. nec alia mēbra recipientia calorem ab eo di-
cuntur febrē nisi calor prius fiat in corde. et post-
ea per cor alijs cōcietur: cū cor sit primum subie-
ctum feb. iuxta superius determinata. Et hec pri-
ma diuersitas cōcernit feb. magnitudinē aut par-
uitatem: salutē aut cōtrariū. nam quedam
mēbra apostemata faciunt maiorē febrē et ma-
gis mortalem sicut epa et pulmo. quedam mino-
rem et magis salubrē sicut renes et matrix. scda di-
uersitas est in duratione earū. nam quedā faciunt
longam sicut matrix: et quedā breuem sicut cere-
brum. tertia diuersitas est in periodis earū. Aliter
essū periodiscant febr. apatis: epatis. et aliter feb.
apostematis renū: quāuis he diuersitates insequā-
tur diuersitates materierū: tñ etiā insequuntur di-
uersitates mēbrozū. he aut tres diuersitates fiunt
fm magnitudinē ipsorum. s. mēbrozū in seipsis
que magnitudo attenditur penes tria. s. penes no-
bilitatem sue operatiōis: penes sensibilitatē suā:
et penes ppinquitatem ad cor. Aliter fm magni-
tudinem ipsorum. s. apatus in seipsis. s. fm q; apo-
stemata sunt magna vel parua. Secūdo aut pes-
nes quod diuersificantur membra apostemata in
faciendo feb. est fm magnitudinem venarum scilz
pullat illū et quietarū. et in hoc tangit maio-
rem aut minorem colligantā cum corde. Tertius
vero in quo diuersificantur membra apostemata
in faciendo febrē est fm membra sua scz alia a cor-
de quibus mēbris cōmunicat mēbrū aposte-
matum faciens feb. exēpli gratia. matrix cōciet
capiti. ideo apostemata matricis faciunt feb. cū
doloze capitis.

Nam in mēbris intrinsecis sunt que
sunt propinqua cordi et vehementis com-
munitatis: sicut velamē et pulmo: et de eis
sunt que sunt longinqua a corde et debilis
cōmunitatis sicut renes. ipsi enim nō sem-
per faciūt propter apostemata sua febres

Tractatus

fortes neque continuas et multotiens quidem sunt interpolate et sunt de genere februm commixtarum et februm tertianarum et quartane et quintane et sextane. et fiunt cum eis rigor et horripilatio: et ambiguum sit esse earum et significat eas grauitas in loco renum et in partibus allatum et dolor et proprietas caliditatis in membro maioris consueta.

Hic declarat predictam diuisionem: et quauis sua interesset ostendere quomodo membra diuersificata in magnitudine et paruitate et diuersificata secundum venas suas. et in summa secundum maiorem aut minorem colligantur cum corde. et tertio diuersificata secundum membra sua alia a corde quibus concitant faciunt febres diuersas in magnitudine et paruitate salubritate et mortalitate et longitudine et breuitate. Item diuersitas in periodis tamen quod hec sunt nota ex dictis in tertio canone solum exempli gratia. ostendit: quomodo membra diuersificata in longitudine et propinquitate ad cor: et in maiori et minori communitate cum corde cum apostemantur diuersificantur in faciendo febrem. Dicit ergo quod de membris sunt aliqua que sunt propinqua cordi et vehementer communitatis cum eo: sicut velamen. scilicet diaphragma et pulmo. et ista supple faciunt magnas febres et mortales et breues et continuas cum apostemantur. et de eis sunt aliqua longinqua a corde et debilis comitatis cum eo: sicut renes. ipsi enim non semper faciunt cum apostemantur feb. fortes: neque continuas: sed multotiens sunt interpolate: et multotiens non sunt interpolate. et sunt de genere februm commixtarum: et quandoque sunt tertiane et quartane et quintane et sextane: et fiunt cum eis rigor et horripilatio et ambiguum sit esse eorum. scilicet apostematam ignozatur enim cuius membris sint apostemata ista que faciunt tantas feb. diuersitates: et an sint apostemata renum. hec tamen apta renu significatur per grauitatem in allatum qui est locus renum. et per dolorem eius loci. et quod proprie in illo loco sentitur caliditas maior consueta. Et nota quod quauis huiusmodi inquisitio non pertineat ad hunc locum sed potius ad. 17. tertij quod ca tantarum diuersitatum in his febris est triplex. Prima est diuersitas materierum que faciunt hec apta. vnde ratione huius permiscetur feb. diuersa. scilicet est longinquitas huius membris a corde. vnde feb. eius quoniam non sunt continue: neque fortes. tertia causa est diuersitas in adustione cum apostemata hec croniscant: sicut frequenter accidit. vnde per adustionem materierum huius aptatis antecedentium: et consumptarum fit transmutatio harum in melancolicam. vnde fiunt quartane: quando sunt pluris quantitatis: et non ita per adustionem ingrossate. cum vero per adustionem magis paucificantur et ingrossantur fiunt tertiane et eodem modo sextane.

Cum autem aggregantur in membrum sit proximum principali: aut fortis communitatis cum eo: aut vehementis sensus et est nervosum: tunc cum vehementia feb. comitantium apostemata eius accidunt ei inquietudo magna et spasmus.

In parte primi infert cano primus. quoniam hec omnia aggregantur in membro aliquo. primum quod sit proximum principali. scilicet cordi. aut vehementis comitatis cum eo: ut puta per venas et arterias. aut vehementis sensus: quod sit nervosum: tunc cum vehementia feb. primum apta

De cura

eius accidunt inquietudo magna et spasmus. sicut exēpli gratia. in apta panticulorum cerebri.

Et fortasse comitantur ipsum accidentia extranea sicut apostemata matricis: associatur enim ei cum fe. sorda et dolor ceruicis.

Secundo infert quod aliqui cum comitantur apta membris intrinsecis: sicut apta matricis accitua extranea sit in eo sorda et dolor ceruicis. scilicet partis posterioris colli ad caput terminati. huius autem est causa: quod matricis dorso alligatur. vnde facilliter concitatur capiti et collo per nuda et venas et arterias que sunt in dorso. appellat autem hec accitua extranea propter magnam distantiam matricis a collo et capite. et quod matricis non est nervosa per nervos a cerebro et nuca ortum habentes. sic enim accideret spasmus in fortibus doloribus eius. quod bene sentit Auic. 21. tertij. capitulo de anat. huius matricis. et hoc est exemplum diuersitatis feb. sequentium membra apta diuersificata secundum membra alia a corde quibus communitat.

Et caliditas quidem quauis inflammatur in his aptibus. tamen non est valde vehementis acuitatis: sicut est in caufonide nisi sit res magna. et causa in eo est quoniam putredo non est sparsa neque mota ad exteriora.

Hic ponit signa aptatum intrinsecorum. primum est sumptum a caliditate. secundum a pulsu. tertium ab vna. partes patent. In prima parte dicit quod caliditas quauis sit intensa in his aptibus. non sit vehementis caliditatis. scilicet exterioris: sicut in caufonide nisi sit res magna. scilicet apta magnam ab huiusmodi multum calido. Et causa huius est. quod putredo. scilicet vapores putridi non est sparsa ad exteriora. tum propter debilitatem virtutis. tum propter inobedientiam materie. et causa est. quod mouetur interiorius ad locum aptatum.

Et pulsus quidem in febris aptatum intrinsecorum est pulsus febrilis putredinis paruus in principio velocis constrictionis apud statum: deinde magnificatur et fit velox et spissus secundum membra et materiam: et secundum sciuitur: deinde erit ferrinus et facies secundum membrum in nervositate et carnositate sua.

Secundum signum. pulsus in febris aptatum intrinsecorum est sicut pulsus in fe. putridis. paruus in principio. exacerbationis et velocis constrictionis apud statum. scilicet in statu vel parum ante statum: cum maior sit necessitas mundificationis quam euentationis. Deinde: huiusmodi notat ordinem locutionis et non tempus ut sit sensus: deinde debes scire quod pulsus magnificatur: et fit velox et spissus secundum membra et materiam sicut sciuitur. scilicet lib. primo fen. scilicet cap. de pulsu aptatum. et lib. tertio in proprijs capitulis. nam membro aptato existente carnosum et arteriosum ut materia existente calida pulsus sit magnus velox et frequens. e contra in membro e contrario se habente et materia frigida. Deinde. huiusmodi notat ordinem locutionis. ut sit sensus. etiam debes scire quod pulsus sit ferrinus aut vndosus. et secundum membrum in nervositate et carnositate sua. nam membro existente nervoso sicut panniculi sit ferrinus. et existente carnosum sicut substantia cerebri et caro epatis sit vndosus.

Et vna secundum plurimum est ad albedinem declinans et paucitatem tincture propter declinationem materie ad apta secundum quod sciuitur.

Altimum

¶ Altimum signum vrina que hinc plurimum est ad albedinem declinans. i. ad paucitatem tincture propter declinationem materie ad aqua sicut sciuit. cap. de effime. ex aqua. et fen. scda capi. de coloribus vrine.

Dubitat an ad apostemata viscerum sequatur febres continue arguitur quod non. materia feb. continuatur est intra venas. vt. s. cap. de putredine. sed materia apostemata exiit venas et in poris membri continetur. scdo. continuaturum proprium est non habere rigorem. primo de differentijs feb. sed quedam apostemata quorundam viscerum vt renum faciunt febres cum rigore vt hic Auzic. ¶ In oppositum est Gal. quarto afforismo. super illo afforiz. Febres quecumque deficientes. ¶ Dicendum quod licet hinc plurimum feb. apostemata viscerum sint continue. stat tamen ipsas esse interpolatas. primam partem huius conclusionis voluit Gal. loco allegato et quotidiana experientia comprobatur. secundam partem vult Auzic. in loco presentis. et multoties sunt interpolate.

Sed ad rationes in oppositum respodet. ¶ Ad primam negetur maior vniuersaliter intellecta. ¶ Ad secundam conceditur ad quod deducitur. est tamen neganda maior vniuersaliter intellecta. immo exacerbationes continuarum aliquando inclinant cum horrore vt in capitulo de lactea.

¶ Cura earum.

Capitulum.

xv.

¶ Ratio harum febrium est curatio febrium acutarum post curacionem apostematum. radix enim in eis est cura apostematis cum obseruatione cure feb. de infrigidatione et humectatione. ¶ Et in his febribus non conceditur potus aque frigide neque introitus balnei.

¶ Habet hoc capitulum duas partes. in prima ponit duas intentiones habendas in cura feb. apostematum. et ostendit que sit dignior. in secunda. exempli gratia. ponit curam apostematis colericis. secunda ibi. (Et si fuerit apostema.) ¶ In prima parte dicitur quod curatio harum febrium est curatio feb. acutarum post curacionem apostematum. nam radix idest fundamentum in curacione earum est cura apostematis. ¶ Nec enim est intentio prima cui maxime intendendum est. ¶ Secunda intentio est obseruatio cure feb. cum infrigidatione et humectatione. ¶ Notandum hic Auzic. multum abbreuiasse curam febrium apostematum: quia si radix cure est apostematus scita est in generali. quarta primi capitulo de cura apostematum. et scita est tertio canon. de cura cuiusque apostematis in trinfeci. Et intentio que est ad febres scita est in capitulo generali curacionis febrium putidarum. et in capitulo curacionis acutarum. et si intentio sit ad accidentia cura precessit in hac fen. ¶ Sed contra dicta Auzic instatur. quia cura harum febrium non semper est cura febrium acutarum: cum aliquando nec apostemata sint acuta neque febres sequentes ea sicut manifestum est in febribus sequentibus apostemata frigida. ¶ Secundo aliquando cura feb. est dignior quam cura apostematis: quando feb. est corpus arefactens: tunc quamuis obstat apostema competere potus aque frigide. vt voluit Auzic. in capitulo generali curacionis fe. et in caplo de rebus in quarum quibusdam etc.

¶ Ad primam conceditur ad quod deducitur. Sed intentio Auzic. fuit hic ponere curam feb. acutarum que sequuntur apostemata calida. quod feb. sequentes apostemata frigida parum aut nihil vertunt ad se curam. sed quasi totaliter attendit apostemati nisi fuerit et bica: que tamen raro accidit nisi post longum tempus nisi forte fuerit apostema pulmonis aut capsule cordis et similia impedientia de bitam cordis euentationem. et etiam nisi esset apostema epatis et stomachi quibus nutrimentum subtrahitur toti. hec enim satis festine ducunt ad et bica. ¶ Ad secundam conceditur similiter ad quod deducitur. sed dicta Auzic. in presenti parte veritates continent vt in pluribus. Et nota quod post positum in hoc textu non dicit ordinem temporis: sed ordinem dignitatis. ambe enim intentiones. i. que debet apostemati et que debet febri sunt simul tempore exequende. Scdo dicit quod in his feb. non conceditur potus aque frigide ne materia apostematis in crudetur. hoc tamen vt statim dixi veritate habet regulariter vt dixi et vt in pluribus neque conceditur introitus balnei ne materia putrefacta per balneum amplius fluat ad apostematum et terapeuticum.

¶ Et si fuerit aqua herispila habet positio rerum frigidarum et infrigidatarum actu de foris super ipsum sicut succus lactuce et sempuue et portulace cum aliquatulo de saucio ordei albi que sine cessatione infrigidant super nives et permittunt. et fortasse permiscet cum eis oleum onfacinum aut oleum rotatum. Et si comederit lactucas ablutas infrigidatas pertransit et iuuatur cum eis.

¶ Hic curat aqua colericum dictum herispila et interdicit repercussionem et multe infrigidationem ne corpus marasmetur. dicens super loco apostemato debent ponere res frigide. i. portulaca infrigidate actu sicut succus portulace lactuce sempuue frigide et huius in secundo cum aliquatulo de farina ordei que incessanter infrigidant super niuem et permittunt. Et fortasse. i. aliquando permiscetur cum eis oleum onfacinum. et istud est ex oliuis immaturis et oleo rosa. et hoc quoniam non esset opus tanta infrigidatione et maioris doloris mitigatione. 30 ar in primo Theysica. octauo timuit vngere cum oleo aliquo membrum quod cumque in quod colera dicitur. Scdo dicit quod si comederit lactucas ablutas infrigidatas. i. actu transit. i. loco cibi. quod erit satis subtilis dieta. et iuuat cum eis loco medicine. ¶ Sed nota quod lactuce non ablute sunt minus frigide quam lactuce ablute. scdo canone et proprie cum aqua calida. habet enim partem nitrosam in superficie que post ablutionem remouetur. propter hoc non ablute magis conueniunt sanis. sed ablute egris maxime patientibus herispilaz cuius opus sit vehementi infrigidatione. nec timeatur de ventositate. fortis enim calor herispile resoluunt illas. debent autem comedi cocte vel crude hinc vigorem digerentis. ¶ Cura feb. apostematis duplex habet regimen. vnum debetur febri complendum infrigidatione et humectatione. secundum debetur apostemati quod tripartitur. quoddam debetur cause antecedenti. quoddam cause coniuncte. tertium vtrique. Primus regimen habet tres intentiones. scilicet euacuationem. diuersionem. et fluxus interceptionem. Euacuatio autem maxime complenda est plethoromia aut aliquo tenente locum eius. Compleatur etiam solutio de integrata ministro ratiuo. digestiuo. et eradicatorio. que respiciant ma-

Tractatus

teriam peccantē et apātū membrū. Euacuatiua sint ita moderata vt euent materiā ppriā que est aīcedens et nō agitent materiā pūctā. Dūersio aut perficitur cū eūantibus tā dictis cū clisterib⁹ et similibus. Itē cōueniūt ventose sine eūone: fluxus interceptio perficitur cū sūptis applicitis super mēbrū: per qd fluit materiā ad mēbrū apātū. Itē cū ingrossantibus et cōtingentib⁹ materiā sicut sūptus de papauere: et similia. Scdm regimen debitiū cause cōiuncte hz tres intentiōes scz repercussione q̄ debet in p̄n°. scdo repercussio nē mixtam cū resolutione que debet post p̄ncipiū vsq; ad medium status. tertio resolutionē que debet deinceps q̄ si in viā maturatiōis tenderet adiuuetur et tandē erūpatur cū motibus. Item cū sūptis intertus. postea mundificet et cōsolidet. Tertius aut regimen hz duplicē intentiōem. scz curam accētium perficēdā fm eorū extēntiā. Secūda est regimē sex rerū qd declinet in p̄nū dīscrasie. et diēta d̄z esse magis tenuis in feb. apātū q̄ in quacūq; alia febre ne apāta augeantur.

De dīspōnīb⁹ febrū cōpositarū. Cap. xvi.

Febres quādoq; cōponunt adinui cem. Fortasse enī cōponuntur ex eis spēs ingrediētes in genera eiō gata sicut cōpositio feb. ethice cū feb. putrida. et quādoq; cōponūtur spēs ex eis in genere p̄mo cōueniētes sicut est cōpositio specierū feb. putredinis sicut tertiana cū flatica vt pote febris noiata emitriteus. et sicut cōpositio feb. apātū. Et q̄nq; cōponunt de eis spēs cōueniētes in spē sicut cōpositio duarū tertianarū et duarum quartanarū et trium quartanarū. Quare fiunt due tertiane in appitiōe dispositiōnis fm paroxisimos flatices. et tres quartane in paroxisimos flatices: et quādoq; cōponuntur tres de febrū tertianis. Si igitur fuerit fm coalternatiōē erit paroxisimus in die tertia vebementior qm̄ ptinet ei p̄odus diei p̄mi et inceptio diei tertij: et similiter in die quinto. et similitur hęc emitriteo sicut compositio duarum tertianarū similitur paroxisimos flegmatice.

Hic incipit determinare de feb. cōpositis. et p̄mo in ḡnali. scdo in sp̄ali determinat de quadā febre dicta emitriteus. scda incipit in p̄n. sequentis capli. Primū capli dīuidō in tres partes. in p̄ia ponit dūersas cōpositiōnes feb. sūptas ex dīuersitate fe. cōponentiū. in scda ponit canones. in tertia ponit tres dūersas cōpositiōnes feb. sūptas ex tpe cōpositiōnis. scda ibi. (Et p̄pter.) tertia ibi. (Et spēs.) Que dicit in p̄ia pte nota sunt pro maiorē parte. et sicut cōpositio feb. apātū intellexit q̄ fe. sequēs apā est fm plurimū cōposita ex dūersis spēs feb. que cōueniūt in genere b̄no raliū. et hoc q̄ apā vt plurimū fit de dūersis b̄no ribus p̄mo de accētū et morbo vltio cap. et tertia quartū. Et q̄nq; cōponūtur tres de febrū tertianis. si ergo fuerint fm coalternatiōē erit paroxisimus in die tertio vebementior: qm̄ cōiungit p̄mius paroxisimus tertie tertiane cū scdo p̄me tertiane. et ita per dies impares cōiungent duo paroxisimi. Sed nota q̄ dato q̄ paroxisimi nō coalternēt

De dispositionibus

immo cōiungere nē p̄vīā introitus aut cōstatis in paroxisimus in diebus iparib⁹ esset vebementior. sed exemplificauit de paroxisimos coalternantibus. qz illa cōpositio est manifestior. reliqua vero nota sunt.

Hic cadunt duo dubia. Primū vtrū effimera possit cōiungi cū alijs generib⁹ febrū. et hoc per me terminatum fuit in ca. de fe. effi. scdm vtrū putrida possit cōiungi cū ethice. In quo dubio tenendū est q̄ ethice possit cōiungi cū putrida et ethice precedere et putrida precedere. et ambabus a causavna vel dūersa pendentibus.

Et p̄pter h̄mōi nō op̄ vt tota occupatiōe occupetur cū paroxisimos: immo oportet vt occupet cum accidentibus.

In parte p̄nū ponit canones. et dīuidit in quatuor partes fm q̄ quatuor sunt canones. Primus canon. p̄pter h̄mōi cōditiōes op̄ vt medicus nō cōsidat in solis paroxisimos ad cognoscendū fe. imo op̄ vt cōsideret accidentia feb. per que deueniat in earum noticiam.

Et quādoq; accidit si fuerint fe. iste tertiane pure vt festinent paroxisimos earū ad contentā. i. ad illā que fortior est: ita vt destruat debilioz earum p̄uis.

Scds canō. q̄nq; accidit si fuerint feb. iste tertiane pure. i. due aut plures vt festinent. i. anticipent paroxisimos ad contentā. i. ad illā que fortior est fm expositiōē traductoris que merito d̄z contenta: qz tenet a causis magis fortibus q̄ febres min⁹ fortes. ideo paroxisimos anticipant: cū forte altiarū paroxisimos postponant. qz pendent a pauciori materia et minus irritante virtutē. id subdit q̄ destruit debilioz ea in p̄mis et remanet fortior posterius. Et notanter dicit si fuerint iste tertiane pure. qz si essent impure aut forte vna earū ipura fiaret q̄ debilioz: minus molestās et cuius paroxisimos postponerent remaneret posterius. qz p̄det a materia grossiori et minus calida. Et omitto alias expositiōnes quas ponit Bē. et alij. qz bec est de intentiōe traductoris et cōsona textui Aul. et multiplicatio expositiōnum est confusio.

Et quādoq; significat cōpositiōē reditio horripilationis post quietem.

Tertius canō. reditio horripilationis post quietem eius significat cōpositiōnem. i. si per notabile tempus redit post quietem: immo hoc est de signis emitritei vt videbitur.

Et turpe quidē est medico scienti significationes cuiusq; feb. et accētia ei⁹ vt non p̄cipiat cōpositiōē a p̄io die aut secūdo.

Quartus canō. turpe est medico scienti. i. q̄ scire d̄z signa cuiuscūq; feb. et accētia eius vt non cognoscat cōpositiōē earū a p̄io die vel a secūdo. Notandū q̄ cōpositio barū fe. que d̄z cognosci a p̄mo die vel scdo nō est cōpositio effimere cum ethice vel putrida. qz iuxta superius determinata bec cōpositio nō p̄t fieri saltē p̄ notabile tēpus. ethice etiā raro reperit a p̄ncipio. bec ergo cōpositio erit b̄no: alium adinuiem que si cōiungatur per vsam cōmunicatiōis cognoscuntur. quia non apparent accidentia vnius solius materie: neq; vnius solius paroxisimi. id tamen est valde difficile nisi apud medicos valde doctos et exercitatos.

citatos. Si autem componantur secundum viam introitus id est minus difficile. sed opus medicum continue assistere ut comprehendant coartationem pulsus secundam post primam. Si vero componantur secundum viam coartationis id est satis facile. *Gal.* tunc secundo de crisi: mitti locutus est dicens: si non cognoscis primam vel secundam die cognoscas tertiam vel quartam. Sed nota quod aliud est cognoscere hoc generale. scilicet quod plures febres sint compositae ad invicem. et aliud est cognoscere distincte febres componentes. Prima notitia est satis facilis quam medicus potest cognoscere propria die vel secunda. scilicet secunda est difficilis. de qua loquitur *Gal.* secundo de crisi.

Et compositio feb. ethice cum feb. putredinis est ex illis que valde ambigua sunt. quam ipsi vident interpolationes et inceptions rigoris et horripilationis. et reditionis sudoris si fuerint et horas particulares. quare estimant quod sint illic feb. putredinis tantum inseparabiles aut compositae ex continua et interpolata.

Hic est quintus cano. et est de compositioe ethice cum humoralibus quod compositio ethice cum febribus putredinis est de illis que sunt valde ambigua. quam medici vident interpolationes. scilicet remissiones et inceptions rigoris et horripilationis et reditiones sudoris post sudorem precedentem si in illa feb. fuerit rigor. et vident horas particulares proximorum. quare estimant quod sint febres putredinis. tantum continue aut compositae ex continua et interpolata. et non estimant ibi esse ethicam cum in ethica non sint excrementa neque typi neque sudores. et apparet sibi quod omnia accidia reducuntur in solas feb. humorales. **M**otandum quod multi medici secundum *Gal.* credentes se esse magnos iudicatores cum vident unam continuam que exsiccat corpus et vident aliquas vixine grossitate et tela vinctuosam in superficie vixine stantis iudicant esse complicatam ethicam cum putrida: cum tamen non sit. nam omnia hec accidia in pluribus putridis contingunt possunt. **N**ota tamen quod minus malum est iudicare egritudinem maiorem quam minorem multis ex causis que tibi note esse debent.

Et quandoque continuatur compositio ita ut appareat se. una continua similis que similitur sinocho. et tunc quidem non est excusatio reditionis ad significationes. **E**t si fuerint paroxysmi breves non consequuntur eorum continuatio nisi propter rem magnam de multitudine numeri eorum proprie. et fortasse vides interpolationes harum febrium longas.

Sextus cano. quod componuntur feb. a dinuente ut appareat feb. una continua similis. scilicet uniformis que similitur sinocho. scilicet feb. conclusa. et per cognitionem compositiois earum opus redire ad signa. scilicet ad notandum coartationes pulsus que erunt quam paroxysmi subingrediuntur alter alterum. et si paroxysmi erunt breves non poterit saluari illa uniformitas nisi sint multi: tunc videbis frequentes coartationes pulsus. et fortasse quam sunt breves et non multum videbis interpolationes longas inter unum proximum et alterum ita ut non seruetur feb. uniformitas. Si vero sunt longi et pauci tu videbis pauciores coartationes pulsus et erit difficile quod seruetur uniformitas feb. cum oporteat paroxysmos precedere per tempora sua que a medicis facile comprehenduntur. Si vero sunt multi et longi senties frequentes coartationes pulsus et feb.

augendo procedit. coartatio itaque pulsus est effica signum subingressionis paroxysmi. aut quod nova materia moueatur.

Et quam componuntur feb. diuerse sicut emitriteus eradicat postrema eorum et remanet cronica pura siue sint due interpolate aut due continue aut interpolata et continua.

Septimus cano. quod componuntur feb. diuerse sicut emitriteus que componitur ex colerica et flegmatica et eradicat postrema scilicet colerica que est postrema in paroxysmando cum proximetur de tertio in tertium flegmatica quotidie et remanet cronica pura scilicet flegmatica. et hoc est verum ut plurimum siue sint due interpolate aut continue aut interpolata. et continua dico ut plurimum cum posset esse flegmatica breuior certa colerica.

Et quandoque componitur cum emitriteo alia tertiana et flatuca et melica. nam si est cum tertiana eradicat tertiana et purus fit emitriteus. et si est cum flatuca aut melica eradicatur emitriteus et depuratur flegmatica et similiter melancolica.

Octauus cano. et quod componuntur cum emitriteo tertiana alia et flegmatica et melica. et si componitur eradicat tertiana et remanet emitriteus purus. Si cum flatuca aut melica eradicat emitriteus et remanet pura flatuca aut melancolica. **C**etera quod eque cito de eradicant colerica que componitur emitriteum sicut colerica addita emitriteo. et eque cito de eradicant flegmatica emitriteo addita sicut flegmatica componens emitriteum: cum non videatur causa diuersitatis. **R**hendetur quod causa diuersitatis quod flegma admixtum cum colera sicut est in emitriteo retardat motum colere et eius resolutionem: sicut cola accelerat motum flegmatis et eius resolutionem non ita est quando flegma et colera sunt in diuersis muneris.

Et quandoque accidit compositio in eis secundum alium modum et est ut componatur interpolata et continua diuersi generis aut conuenientes ambe in eo. aut conuenientes in specie sicut tertiana periodica cum tertiana inseparabili. et sicut componuntur due interpolate similiter componuntur due continue.

Hic ponitur nonum cano. secundo reprobat opinionem non quorundam. scilicet ibi (Quidam autem.) In hoc 9° canone ponitur plures compositioes duarum feb. simul nam quod componuntur continua et interpolata diuersi generis. ut puta humorales interpolate et continua ethica: aut conuenientes ambe in uno genere. ut puta interpolate colerica et flegmatica continua vel e contra aut conuenientes in specie sicut tertiana interpolate cum tertiana continua. **E**t similiter sicut componuntur due interpolate eiusdem specie: sicut due tertiane interpolate sic componuntur due continue eiusdem specie sicut due continue tertiane.

Quidam autem estimauerunt quod due continue non componuntur sicut due tertiane: quam quia do materia est intra venas non est potest diuersificetur illud in quo accidit putredo. putredo enim est procedens in toto.

In hac parte ponitur opinioem quorundam circa compositionem duarum continuarum eiusdem specie siue eiusdem humoris. secundo reprobat illas. secunda ibi. (Et hec quidem.) In prima parte dicit

Tractatus

quod quidam estimauerunt quod due continue. scilicet eiusdem humoris non componuntur adinuitim: sicut due tertiane continue non componuntur adinuitim: quoniam quando materia. exempli gratia. colerica est intra venas illud. scilicet locus in quo accidit putredo. scilicet vni? partis colere facientis vna tertiana non potest diuersificari a loco in quo altera continetur faciens alteram tertianam. putredo enim accensa in vna parte colere est procedens in tota colera que in illo corpore continetur: eo quod vna illius corporis sunt continue. similiter colera in illis venis contenta est continua. ergo ex illa colera non possunt fieri due febres. aliter sequeretur quod quilibet feb. esset due: immo plures quam due: cum humor faciens febrem sit diuisibilis in duas partes aut plures: quarum quilibet sufficeret facere febrem. relinquuntur ergo quod si debent esse due febres eiusdem speciei. ut puta due tertiane: quod materia vni? esse distincta a materia alterius loco. Hoc autem non potest esse ad intra venas propter causam dictam: sed bene ad extra: cum pori membrorum non sint adinuitim continui. possunt itaque due interpolate eiusdem speciei adinuitim componi. non autem due continue eiusdem speciei.

Et hec sententia non est de illis que necessaria sunt proculdubio apud me: quoniam putredo incipit proculdubio ex loco: deinde spargitur: deinde currunt indicia vehementie et interpolationis secundum gradationem putredinis prime. et secundum eam sunt ei motus. non ergo elongatur quin accidat putredo cui sit dominum aliquod incipiens in parte materierum: cui non sit dominum sequendi aliud: immo aggregatur in ea ut incipiat et ut sequatur simul: quare erit ei gradatio teporis qua experitur.

In presenti parte remouet horum opinionem et fundamentum suum. Sed pro huius textus difficultate declaratione: ut habeatur mens Aulic. premittitur quod ad hoc ut due continue eiusdem speciei. ut puta due tertiane componantur requiritur quod colere putredines vel multum disposite ad hoc ut putreat facientes istas duas tertianas sint discontinue ut vtriusque tam causa quam coniuncta sit discontinua a causa ante et coniuncta alterius. aliter sequeretur sicut dictum fuit quod quilibet feb. pendens a materia sufficiente pro duabus febribus essent due febres. quod non est absurdum. Hoc premisso pono casum Bentii. quod vna portio colere parata putredini continetur in venis orientibus a parte vene bilis descendente infra emulgentem sinistram que vene ramificant per totum eius sinistram. Similiter altera portio colere parata putredini continetur in venis orientibus a parte vene bilis ascendente ramificantis per brachium dextrum. et colera existens in omnibus alijs partibus sit bene disposita non parata putredini. Et pono die lune hora. 12^a. partem colere que continetur in venis cruris sinistri putredine et facere exacerbationem vnam que sit remissa et parum affligens sed die martis hora. 18^a. putreat vna pars colere existentis in venis brachij dextri et faciat exacerbationem forte et multum affligentem. postea die mercurij hora. 12^a. putreat altera portio colere que est in prima minera et faciat exacerbationem secundam prime similem in intensione et acutibus: sed die iouis putreat altera portio secundum minere hora. 18^a. faciens exacerbationem intensam et seuam similem alteri que incipit die martis. et sic desineps. et tandem leuioz feb. primo terminetur remanente secunda per

De dispositionibus

aliquot dies. tunc manifestum est has duas febres tertianas continuas simul componi. et sunt vere due: cum materia ante vni? et coniuncta sit loco distincta a materia alterius. **Et** tunc ad formam argumenti prime opinionis inquit Aulic. negando primam hanc vna sunt continue. ergo colera contenta in venis est continua: immo forte nullus humor est continuus nisi sanguis. Secundo negetur hec prima. colera est continua in venis. ergo non possunt fieri due febres continue a duabus portionibus colere putredibus ad intra venas. **Et** sicut dictum est de colera ita dicendum est de alijs humoribus quod a quocumque possunt fieri due febres continue. **His** premisis factis est expositio textus. **Et** hec quidem sententia non est de illis que a pud me proculdubio sunt necessaria: immo supplet non est vera: quoniam proculdubio putredo. scilicet calor putredinalis incipit ex loco. scilicet in parte materie que in loco determinato continetur: deinde putredo spargitur per partem materie sufficientis pro vno paroxismo: deinde currunt indicia vehementie id est crescentie et interpolationes inter vnam crescentiam et alteram secundum gradationem putredinis prime. scilicet secundum quod putredo. scilicet calor putredinalis accensus in prima parte materie egreditur ad reliquas partes. et secundum eam gradationem fiunt ei motus quibus periodicat: et hec dicta bucusque pertinent ad vnam febrem continuam. non ergo elongatur quin accidat putredo. scilicet calor putredinalis: in alia materia eiusdem speciei distincta loco a prima cui putredini sit dominum incipiens in parte materie illius: cuius putredini non sit dominum sequendi aliud. scilicet aliam materiam loco ab hac diuersam: immo aggregatur in ea. scilicet putredine ut incipiat in hac. scilicet materia secunda. et ut sequatur simul scilicet in eadem materia putrefaciendo partem post partem et faciendo nouas exacerbationes. quare erit et scilicet putredine gradatio partis inter vnam crescentiam et alteram qua experitur hanc esse febrem distinctam a prioribus. et hec pertinent ad secundam febrem.

Sed dubitatur. **de** sanguine que sine ebullitione appellatur possint componi. **In** quo dubio tenendum est quod due vere sine ebullitione sine putredine non possint componi adinuitim saltem pro tempore notabili quod sit de consideratione medici. nam cum sanguis sit in venis continuus: et propter aliquam causam primitiuam ipsum inflammatum incipiat ebullire: ebullitio in toto facilliter procedet. Similiter si propter superfluum quantitatem ipsius opilantes et prohibentem euentationem ebulliat sine putredine. **Secundo** dicendum est quod due aut plures sine ebullitione pendentes a sanguine malignato: propter alterius humoris mixtionem possunt adinuitim componi. ut puta si sanguis a furcula supra malignaretur et putresceret propter alterius humoris admixtionem. similiter ab inguinibus infra reliquo sanguine non existente malignato. **Tertio** dicendum est quod sine ebullitione sine putredine potest componi cum sine ebullitione pendente ab aliqua putredine alius sanguinis in aliqua parte corporis malignati propter alicuius humoris admixtionem ipsum putrefacientis. nam quantum propter causam primitiuam totus sanguis ebulliat: stat tamen vna parte putrescere et alteram non putrescere propter diuersam sanguinis dispositionem.

Et species quidem compositionis febrium sunt tres intrans. et coalternata. et coicans. **Et** intrans est ut ingrediatur vna earum super alteram.

per alteram. Et coalternata vt ingrediaf post eradicationem eius et cōicans est vt incipiat cum ea.

In ista parte ponit diuersitates cōpositionis febris sumptas ex tpe cōpositionis. d. q. sunt tres. Intrans coalternas et cōicans. Intrans est vt vna ingrediat super alteram. Coalternans est vt ingrediat vna earum post eradicationem alteri. Cōmunicans est vt vna incipiat cum alia.

Sed ad illa duo ^{dubia quibus vult} ^{Gen. excitare intel} lectus solertes facilis est responsio. Ad primū querens in quo differunt due feb. simul incipientes ab vna pendente a tanta materia quanta est materia ambarum. Rñdetur q. ille calor qui est in corde existens vnus numero pendens a duabus materiabus loco distinctis est due febres. alter vero oīno similis illi pendens ab vna materia existēte in vno loco que ē equalis duabus materijs fe. duarū se cōicantū est solū vna feb. Sed bec difficultas et similes determinate sunt in expositioe primū capituli butus fen. Ad scōm dubium querens in quo differt paroxysmus vnus flegmatice in quo postq. incepit calor post frigus iterum incipit frigus. postea calor vt aliqñ accidit iuxta superius dicta in cap. de flegmatica a porisimis duobus duarū flegmaticarū qui cōponant fm semitam introitus. Rñdetur q. in primo casu calor qui est in corde est vnus paroxysmus. in scōo casu calor vnus existens in corde est duo paroxysmi q. pendent a duabus materijs loco distinctis.

Et cū videris feb. cōclusam et est in ea rigor et non sudor. fortasse accidit in rigoribus pluribus sudor vnus. tunc testifica cōpositionem.

Hic ponit duos canones. Primus cū videris febrem cōclusam. i. forte et vniformē siue pendeat a colera siue a sanguine. et est in ea rigor et nō sudor q. forte materia lz putreat extra venas et faciat rigorem nō tñ est sudatiua. et fortasse accidit in rigoribus pluribus sudor vnus: q. forte tantum materia vnus feb. erit sudatiua et reliqua nō: quāuis putreat extra venas. tūc testifica cōpositionē. Est em̄ manifestū in cōclusa nō accidere rigorem nisi tpe crisis iuxta afforismū. A causone habito rigore.

Et similr cū videris in cōclusa supfluitatem in frigore extremitatū et rigoris: sed parū de ambobus. tūc fortasse est in cōclusa.

Secūsus canō. Alr cū videris in cōclusa superfluitatem in frigore extremitatū et rigore testifica cōpositionem: sed parū de ambobus. i. frigore fortasse est in cōclusa absq. q. sit alta feb. secum cōposita. Ex his ergo inferē q. in feb. colerica cōtinua cui nō sit admixta alta feb. pōt esse parū frigidis et rigoris. vel q. vene habēt obtusum sensus in earū cōcausate: vel q. aliquis vapor colericus acutus in pn. exacerbationis motus extra posset aliquid facere: aut tertio q. ppter suffocationē caloris inati aut aliud nocumētū intrinsecum caloris naturalis fugit inter? sicut in lattica. bñ tñ ty. pñ in cōtinuis parui sunt. Nota cura feb. cōpositarum multū pendet ex notitia curatiōis feb. simplicium cōponentiū. Itē ex canonib. traditis superius in capitulis gñalibus. Sed hic attende q. feb. cōposite aut sunt similes aut aliquo mō contrarie. si similes eodē regimie regende sunt. si vero contrarie magis attendendū est ei que magis infestat

et sine cuius curatione altera curari nō pōt: altera tñ nō neglecta. ppterea sanū cōsiliū est vt in morbis hīs cōpositis medicine cōtrarie misceatur que nō sint fermentate vt natura sagax possit dirigere vnanquāq. cōtra suū cōtrarium corrumpendum. Vel primo cura illā que periculosior est et minores dat inductas: deinde reliquas. Vel tertio elige medicinas medias inter vtrūq. cōtrarium nā medium cōtrariaf extremis: et est aptū vtrūq. corrumpere cum auxilio nature: cū remissum semper remittat intensum.

De emittiteo.

Capitulum. xvij.

Emittiteus est febris cōposita ex duabus febribus. quarū vna est tertiana. et altera est flatica.

Primo notificat emittiteū ponens diuersitates et causas. scōo signa eius. tertio ponit curā. scōa ibi. (Adagis p. prius signorum est.) tertia ibi. (Necessarium.) Primū capitulum diuidit in tres partes. in prima describit emittiteum. in scōa ponit quasdam diuersitates eius. in tertā ponit canō. pnosticos. scōa ibi. (Et fit in die vno.) tertia ibi. (Et fortasse extenditur.) In pma parte dicit q. emittiteus est fe. cōposita ex duabus quarū vna ē tertiana et altera flegmatica. In qua descriptione ponitur fe. loco generis. Ex quo apte intelligere possumus emittiteum quāuis componatur ex duabus feb. esse fe. vnica cuius vnitas seruat in minera vna. nā in emittiteo flegma et colera facientes duas feb. sunt in vna minera. vt etiā clarus videbit statim. Ex quo inferē q. si due feb. cōponerent vna flegmatica et altera colerica quarum minere essent distincte loco. ille feb. non essent emittitei: q. nō seruaret vnitas in minera.

Et fit in die vno paroxysmus tertiane et quotidiane simul: aut fm semitā cōitatis et inuentionis: aut fm semitā coalternatiōis et vicinitatis: aut fm semitā introitus. Et de diuisionibus difficilior ad cognoscendum est prima: deinde secunda.

In hac parte ponit diuersitates q. sunt quatuor: prima q. in emittiteo fit in vna die paroxysm? tertiane et quotidiane simul et fm semitā cōitatis et inuentionis: q. porisimi ambo simul incipiūt: aut fm semitā coalternatiōis et vicinitatis: q. finito vno alter incipit: aut fm semitā introitus: q. scōs subingreditur post inchoationē pmi et ante finē eius. scōo dicit q. de his diuisionibus. i. mēbris diuisionis difficilior ad cognoscendum est p. ia: deinde scōa. Morandū fm Gen. q. scōa nō accipitur hic vt distinguitur cōtra tertā. esset em̄ sermo falsus. nā intelligeret ex hoc q. emittitea cōposita fm semitā coalternatiōis et vicinitatis esset difficilior ad cognoscendum q. emittitea cōposita fm semitā introitus: sed hoc est falsum: q. porisimi quāto magis distincti inuadūt tanto est minor cōfusio et maior certitudo. sed distinctius inuadūt q. cōpositio est fm semitā coalternatiōis. ergo emittiteus talis cōpositionis est facilioris cognitionis. et illa que est fm semitā cōitatis est difficilioris cognitionis. illa aut que est fm semitā introitus medio modo se bz. Accipit ergo hic scōa pro scōa et tertā. et est sermo Gal. p. io de dñtijs fe. vbi pmissit q. duplex est dñsa fe. emittitee cōplicationū: q. nō qdē inuadētib. porisimis eadē hora sicut quādoq. fm diuersa tpa subdit q. emittitee fm diuersa tempora inuadentes sunt facilis cognitio

Champerius. Febris bec mixta ē tabida: putrida q. pituita cum amara bñ lī tabida cōposita ex vtrūq. Amphemeris nō quidē cū frigiditate ingreditē: tertiana vero cū rigore mixta ex vtrūq. horrozem incutit: rigores quidem minus aliquatenus habente. Adalus autē circūgruēte frigore: quibus mixtis nō bñ est extremū maximum.

Tractatus

nis scz respectu eius emittitee: cui? paroxisimi ea/ dem hora inuadūt. hoc Gale. sed cum postea sub diuiditur certū est qd ea cuius paroxisimi coalter/ nant est facilior ad cognoscendum q̄ illa cui? pa/ roxisimi subintrant.

Et quandoq; sunt febres due cōtinue: qm̄ due putredines sunt intrinsece: et quan/ do due sunt periodice eradicanur: qm̄ due putredines sunt extrinsece: et quandoq; est cōtinua colerica: qz eius putredo est extrin/ seca. et flegmatica est ecōtrario: et quādoq; est econtrario.

Idem est scōa diuisio quadrimēbris. et est nota: quā posuit Ga. scōo de differentijs fe. qd qñq; sunt ambe cōtinue: qñq; ambe interpolate: qñq; est cō/ tinua colerica flatica ecōuerso: qñq; econtra.

Et quidā posuerūt emittiteū purū feb. cōpositā q̄ sit ex tertiana extrinseca et flati/ ca intrinseca. et illā q̄ est p̄ter eā nomināt nō puram. Et non est illud de illis in quib? su/ perflua occupatio sit habenda.

Tertia diuisio fe. emittitea. quādoq; est pura. i. vera et est fm̄ medicos. s. Gal. scōo de differentijs feb. et Aliabatem. 8. theozice. 7. Jo. Serap. 6. sue prac. Cōposita ex tertiana interpolata et flatica cōtinua. et alias tres ponūt non veras. scōo dicit qd hoc nō est de illis in quibus superflua occupa/ tio sit habenda cū nō sit qd nisi de noie. **U**ic no/ ta fm̄ Gen. anteq̄ libri Ga. et Au. ad nos venirēt in scientia emittitee: multa erat varietas. Nā Sa/ lernitani diuiserunt emittiteū in maiore minores et medium. Et dixerūt qd maior emittiteus est qñ colera putret intus et melancolia extra. minor qñ colera intus putret et flegma extra: media quādo flegma putret intus et colera extra. Aliqui dixerūt sicut passionarius qd maior emittiteus est cōtina/ ctus quartane. ita qd p̄ter flegmaticam et coleri/ cā cōsūcta sit vna quartana. **M**ino: emittite? est cōiunct? vni quotidianae. media tertiane. Sed bec est octosa cōtentio. et qui vult videre has diuersi/ tates: legat Gilbertum anglicum.

Et fortasse antecedēs ad putredinē est colerica: et fortasse antecedēs ad putredinē est flegmatica: et fortasse veniūt simul.

Quarta diuisio. aliquid ahs ad putredinē est cole/ rica. qz prima die paroxisimus eius incipiat. et secū/ da die paroxisimus flegmaticis. et tertia die ambo paroxisimi. et sic semp duo cōponentur paroxisimi in diebus imparibus. Si aut erit ecōtra qd prima die incipiet paroxisim? flegmatice. et scōa die pa/ roxisimus colerice in diebus paribus concurrent ambo paroxisimi: et fortasse simul venient quia am/ bo paroxisimi in prima die simul incipient: et tūc fiet afflictio maior per impares. Aliter posset ex/ poni: qd quando fient ambo paroxisimi in eodem die: aliquando prius incipiet paroxisimus coleri/ ce: aliquando prius paroxisimi flegmatice: et aliquid simul venient fm̄ semitam cōmunitatis.

Et iterū quandoq; est materia faciens feb. flegmaticam magis dominās: et quan/ doq; est materia faciens feb. colericā magis dominans: et quocunq; sit materia flegma/ tice ponit paroxisimos colerice longiores et tardioris crisis et materia crisis et materia

De emittiteo

colerice ponit paroxisimos flaticae ecōtrario. **Q**uinta diuisio: qd quandoq; materia flegmatica est magis dñans: qñq; colerica. et tu supple qd qñq; sunt equales. vel quo ad moles v̄ quo ad vir/ tutem: sed rarissime quo ad molem colera equatur et dñatur flegmaticae. scōo dicit qd quocunq; sit ma/ teria flegmaticae ponit paroxisimos colerice lōgioris et tardioris crisis. et materia colerice ponit pa/ roxisimos flegmaticae ecōtra. s. breuioris et veloci/ ris crisis. Ex quib? inferē id qd dictū fuit super? qd colera et flegma facientes has duas feb. sunt in eades minera: alr nō possent agere et pati adiutē.

Et fortasse extendit emittiteus lōgo tē/ pore. s. vsq; ad septē mēses et supra: et qñq; sit ex emittiteo egritudo acuta.

Uic ponit canones. Primus qd quādo extēditur emittiteus vsq; ad septē mēses. et est supple p/ pter diuersitates materierū quib? natura nequit facilliter dñari. et quādoq; sit ex emittiteo egritu/ do acuta qñ forte materia est pauca et propinqua vijs ductuuz. Vel forte sit aliquādo egritudo acu/ ta: qz permutatur ad aliquod mēbrum nobile et cō/ to interficit.

Et quandoq; est emittiteus de febrib? magis interficiētibus: qm̄ pducit ad ethi/ cam et egritudines cronicas et difficiles.

Scōs canon: qd qñq; est de febribus magis in/ terficiētibus: quādo perducit ad eibicam: et ad egritudines cronicas. i. in quibus sit error digesti/ ue: sicut est ydropisis maxie ppter lōgitudinē ei?. **S**igna emittitei. Lap. xvij.

Magis proprium signorum eius et p̄mū eorum: lz necessaria sint cōparia alia: est vt sit spacium huius febris vno duozū dieruz longius spacio tertiane et ma/ gis dieta: deinde sit in die alio leuioris pa/ roxisimi et pauciorum accidentium.

Hoc capitulum sex bz partes. In prima ponit signa emittitei absolute. In scōa signa eius diuer/ sificate fm̄ tpa. tertio signa sumpta ex parte die/ rum. quarto aggregat signa diuersorum modozū quinto ponit signa dñij vel equalitatis. sexto po/ nit signa emittitei sumpta ex parte componentiu secunda. ibi. Et quādoq; fiunt.) tertia ibi. (Et in bac febre.) quarta ibi. (Et quandoq; accidit signi/ ficatio.) quinta ibi. (Et non expectet.) sexta ibi. (Et quandoq; compositio.) In prima parte po/ nit tria signa. Primū qd est magis proprium cete/ ris. qz sumitur ex natura humorū: lz sint necessaria alia comparia. i. pariter cū hoc significātia. et est vt spacium huius febris sit in vno duozū dierum. s. in quo inuadunt ambo paroxisimi longius spa/ cio tertiane pure et magis quiesca quo ad acciden/ tia sequentia impressionem materie. s. sitim instā/ tiam vigiliarum inflammationem et similia. Dein/ de sit in alia die. s. in qua est solum paroxisimus fle/ gmatis leuioris paroxisimi et pauciorum acciden/ tium qd altera et verificaret hoc primum signum. Dixit autē lz sint necessaria alia comparia: quia possent esse due tertiane note: quarum vna esset lō/ gior et vehementiorum accidentiu qd altera. et veri/ ficatur hoc primum signum.

Et quādoq; iteratur in ea horripilatio fm̄ plurimum aliquotiens ppter illud qd accidit de

accidit de pugna duarū materierum: aut in
troitu vnius earum super alteram. Et for-
tasse accidit hec iteratio tribus vicib⁹: aut
quattuor: et iam calefiunt membra aliqua
horripilatione fixa adhuc.

¶ Scdm signū q̄ horripilatio que est dispositio in
qua homo sentit diuersitatē in frigore cum pūctio-
ne i cute ⁊ in lacertis iterať multoties in emitriteo
scz in die in quo ambo veniunt paroxisimē scdm se
mitam cōtatis: aut introitus. Ideo dicit ppter illud
quod accidit de pugna duarū materierū: aut in-
troitu vnius earum super alterā. Et fortasse acci-
dit hec iteratio tribus vicibus: aut quattuor: ⁊ iam
calefiunt mēbra aliqua horripilatione existēte ad-
huc fixa in aliquibus mēbris propter diuersitates
materierū quarum vna iam calefacta calefacit ali-
qua mēbra. altera vero nuper mota in frigidat ali-
qua. ¶ Pro busus partis declaratiōe. nota q̄ hec
varietas ex horripilatiōe ad calozē iterata toties
et similiter diuersitas in calefactiōe quorundā mē-
brorum et eorū horripilatiōe sequitur pugna fleg-
matis et colere quē humores sunt aliquo mō con-
trarij: et p̄p̄se quādo sunt quasi eque potētes. nā
colera pungit mēbra: ⁊ in frigidat faciendo calozē
retrahit: et sicut flegma suffocando calozē si putret
intra in frigidat. si putret extra cū primo venit ad
mēbra sensibilia in frigidat. deinde postea colera
calefacta calefacit membra. postea flegma motus
in frigidat dictis modis: sed nō multus in frigidat
propter cōtraoperantiā colere: nec colera facit ri-
gorē purū propter cōtraoperantiā flegmatis. fit
ergo dispositio media: scz horripilatio que multo-
tens iteratur ex causis dictis. propterea hec itera-
tio non fit quādo humores ambo putrent intra ve-
nas. nec quādo colera putret intra ⁊ flegma extra:
q̄ sic non fieret horripilatio: s; frigus: sed fit quā-
do flegma putret intra et colera extra: aut quādo
ambo putrent extra.

¶ Et hac quidem que est emitriteus cor-
pus non mundificatur integre.

¶ Tertium signū: quod ex emitritea corpus nō mū-
dificatur integre. nam si ambe sunt continue: aut
vna est cōtinua res est clara. si vero ambe interpo-
late: adhuc propter flegmaticam remanent que-
dam reliquie calozis a quibus corpus nō integre
mundatur.

¶ Et quandoq; fiunt p̄cipiū eius et aug-
mentū ipsius vehementis cōmotiōis: ⁊ pro-
prie quādo fuerit cōicatio: aut fuerit introi-
tus in huius hora: tūc em̄ fiunt horripila-
tioni reditiones: et est status longinquus: ⁊
cum extimatur q̄ corpus iam calefactum
est: et febris habet statum inuenis horripila-
tionem redeuntem: et ista accidētia sunt
propter pugna humorū. Et status quidem
huius egritudinis in horis particularibus
et vniuersalibus est ante statum flegmatice
et velocior statu eius et tardior statu coleri-
ce: qm̄ caliditas non expanditur nisi cum la-
boze: et proprie in primis: et fit fortis eius
acuitas apud statum: et similiter fit declina-
tio longa propter illud quod accidit de statio-
nibus quas efficit reluctatio vnius duarū

materierum cum alia: et parum quidem te-
pescit cum sudore.

¶ In hac parte ponit signa emitritei diuersificati
scdm tēpora. et primo scdm p̄ncipiū et augmen-
tum. secundo penes statū. tertio penes declinatio-
nem. partes patent. Dicit ergo quod quādoq; fit
p̄ncipiū et augmentū: scilicet particulare vehe-
mentis cōmotiōis et alterationis. ⁊ proprie quā-
do fuerit cōicatio: aut introitus busus paroxisimē
in alterū in bususmodi boza. tunc enim horripila-
tio redit pluries: sicut dictū est in parte precedentē
et est status: scilicet particularis longinquus: et cum
estimatur q̄ corpus iam calefactum est: et est feb-
ris in statu. scz particulari inuenis horripilationem
redeuntem: et ita accidentia sunt propter pugna
humoris: vt dictum est in parte precedentē. Si em̄
finita paroxisimatiōe vnius humoris alter humor
coalterna inuasiōe moueatur: nō fit pugna: et sta-
tus quidem busus egritudinis in horis particula-
ribus et vniuersalibus est ante statum flegmatice
et velocior statu eius: quia colera velocitat statū
flegmatis: et tardior statu colerice. quoniam caliditas
nō expanditur nisi cum labore flegmate tardā-
te: et proprie in primis quando materia est cruda.
Unde Gale. scdo de differentijs febris. Colerice
velocitatem detinet humor flegmatis. flegmatice
vero tarditatem et pigritiā colerice colligit. ⁊ fit
eius acuitas apud statum ambobus humoribus
tam notabiliter calefactis. et similiter fit declina-
tio longa: scilicet vniuersalis et particularis pro-
pter id quod accidit de stationibus. quia licet ince-
perit declinare: non tamen declinat vniiformiter:
quas scilicet stationes efficit reluctatio: id est pu-
gna vnius duarum materierū cum alia. colera em̄
velocitat declinationem: flegma retardat. et pro-
pter hanc reluctatiōem accidunt stationes. ⁊ pa-
rum quidem tepescit: id est declinat cū sudore fleg-
mate prohibente. Et est credendus quod secundū
plurimū minus accidit sudorū: emitriteo quā in
colerice. et magis quā in flegmatica propter cau-
sas ab Aulcen. sepe dictas.

¶ Et in hac febre dies tertius de diebus
eius est similis primo ⁊ quartus secūdo.

¶ In hac tertia parte ponit tertium genus signorū
sumptorum ex parte dierū dicens: quod in emit-
riteo tertius dies est similis primo et quartus se-
cundo: et sic in toto processu dies impares similan-
tur inter se: ⁊ pares similiter similanť inter se: s; im-
pares dissimulantur partibus. causa nota est.

¶ Et quandoq; cadit significatio sup emi-
triteum ex modis diuersis. nam quandoq;
accidit ex consuetudinibus: et quandoq;
accidit ex accidentibus.

¶ In hac quarta parte ponit quattuor modos si-
gnorum. secundo prosequitur. scda sibi. (Et casus)
In prima parte dicit quod super emitriteis cadit
significatio ex modis diuersis. nam quandoq; si-
gnificatio super emitriteis ex consuetudinibus. quāq;
ex accidentibus: quid sit vtrūq; statim patebit.

¶ Et casus consuetudinū est sicut si in cor-
pore hominis multiplicetur colera et pu-
tredo eius. deinde vtatur delitijs ⁊ dimittat
exercitia et vtatur cibis de speciebus regi-
minis generantibus flegma: aut multipli-
cetur in corpore hominis flegma et putre-
do eius. deinde exercitetur plurimū et vtat

eo quod generat coleram de speciebus regiminis: si fecerit necessarium etas illud in eo ita ut fiat adolescens post pueritiam et dominium humiditatis: aut fiat senex post iuventutem et acuitatem complexionis.

¶ Hic ponit signa sumpta ex consuetudinibus. secundo ex accidentibus. secunda ibi. (Ex accidentibus vero.) In prima parte dicit quod casus consuetudinum est sicut si in aliquo multiplicet colera et putredo etus quod forte erit merito complexionis: aut regiminis: deinde utatur delictis sicut somno multo multitudine ciborum et dimittat exercitia et utatur regiminibus generatibus flegma: sicut accidit clericis impinguantibus per adeptiones pinguis bene effectorum cum fuerint pauperes et multum vigilassent et laborassent ut consequeretur sine optatum: quibus opter colera prior tempore multiplicata: et propter flegma multiplicata. postquam facti sunt pingues: incurrunt iusto dei iudicio emittentem ex quo frequenter moriuntur. Similiter accidit e contra si in aliquo multiplicetur flegma merito regiminis aut complexionis: deinde in eo multiplicetur colera per exercitium et vigilias et regimen ipsorum multiplicans incurrunt emittentem ambobus humoribus simul peccantibus. Similiter accidit merito etatis: ut si quis fiat iuuenis post pueritiam in iuventute incurrunt emittentem propter flegma reservatum ex pueritia et colera multiplicata in iuventute. Similiter accidit: si aliquis fiat senex post iuventutem et acuitatem complexionis in senectute incurrunt emittentem ex similibus causis. hec autem dicuntur consuetudines. quia consuetum est hos humores secundum exigentiam regiminis et etatis multiplicari. ex quibus simul multiplicatis est aptus sequi emittentem.

¶ Ex accidentibus vero sicut pulsus et urina et processio eius quod procedit ex vomitu et egestione et dispositione digestionis: et signa eius: et dispositio sitis: et dispositio tactus: et dispositio horripilationis et rigoris: et dispositiones horarum et paroxysmorum.

¶ Hic ponit signa emittentem sumpta ex accidentibus et primo enumerat ea. secundo declarat. secunda ibi. (Pulsus aut.) Dicit in prima parte quod accidentia quibus cognoscitur emittentem sunt pulsus urina et processio eius quod procedit ex vomitu et egestione dispositio digestionis et signa quibus ipsa significatur: sicut tactus horripilatio rigor. Item indispositiones horarum et paroxysmorum.

¶ Pulsus autem fit in ea minoris magnitudinis et velocitatis et frequentie quam ille qui est in tertiana et contrarie earum sunt minores quam ille que sunt in flegmatica.

¶ Hic declarat signa sumpta ex pulsu dicens: quod pulsus in emittente est minor tardior et rarior quam in tertiana: et e contra maior velocior et frequentior quam in flegmatica. Locus causa est: quia in emittente est minor necessitas euentandi quam in tertiana: et maior quam in flegmatica. Sed contra. pulsus flegmatice est frequentior pulsu tertiane: sicut dictum est in capitulo de flegmatica. ergo etiam est frequentior pulsu emittente. Soluatur sicut solutum fuit superius in cap. de flegmatica.

¶ Urina vero est tarde digestionis.

¶ Intelligo respectu urine tertiane et non est tante structure quanta est in tertiana.

¶ Et vomitus est permixtus ex colera et flegmate: et egestio est permixta ex colera et flegmate.

¶ Et vomitus est permixtus ex colera et flegmate: et similiter egestio. nam talis est materia que dominatur. Hinc accipe quod vomit in quo flegma est permixtum colere est aliquando peior quam vomitus colere purioris: quia vomitus permixtus ex colera et flegmate cadit in signis tertiane pure quam febris est salubrior quam emittente.

¶ De dispositione autem calefactionis et frigoris et sitis et horripilationis et horarum paroxysmorum iam locuti fuimus quod oportuit.

¶ Hic succincte loquens de ceteris signis comprehensionis sub hoc quarto genere signorum: dicit quod de dispositione calefactionis et frigoris que accidunt in paroxysmis emittente iam locutus est quod oportuit. Et tam similiter de siti cum superius dixit: quod est paucorum accidentium: et similiter de horripilatione cum dixit: quod multoties iteratur: similiter de dispositione horarum: scilicet uniuersalium et paroxysmorum cum comparauit in hoc capitulo loam flegmatice et colerice. dicens quod status huius egritudinis in horis particularibus et vltimus est ante statum flegmatice et tardior statu colerice.

¶ Et non expectatur statio super dominantem duorum humorum nisi per vincentem ex significationibus. nam si dominatur flegma sunt paroxysmi longiores et horripilatio minor et coartatio et proprie in pulsu fortior: et extremitates sunt velociores ad suscipiendum frigus in principiis egritudinis et tardioris mundificationis a suo frigore et sitis est minor: et vomitus colere minor et urina vehementioris albedinis et cruditatis et sudor minor et etas. pueritia aut senectus et complexio corporis significat eam: et similiter consuetudo et que currunt cum ea. Et si dominatur colera sunt paroxysmi breuiores et extremitates velociores ad calefactionem et sitis et vomitus colere plus et sudor magis eruberans. et fortasse declinat ad horripilationem que est sicut rigor: et sitis urina vehementius tincta: et etas est iuuetus. et complexio corporis quandoque significat eam. et similiter consuetudo et que currunt cum ea. Et quando equatur duo humores frequentantur significationes et est horripilatio pura completa non rigor: et non perueniens ad rigorem.

¶ Hic ponit signa dominij humoris aut equalitatis. et primo ponit signa quando flegma dominatur. secundo quando colera dominatur. tertio quando equantur. In prima parte dicit quod non expectetur statio: id est firma indicatio humoris peccantis siue dominantis nisi per vincentem ex significationibus: id est nisi quando signa vnius humoris vincunt signa alterius. Nam si dominatur flegma sunt paroxysmi longiores et horripilatio est minor quare accedit plus ad frigiditatem. et coartatio in pulsu fortior: et extremitates ad suscipiendum frigus in principiis particularibus egritudinis: et quod tardius mundificantur a frigore et sitis minor: et vomitus colere minor et urina magis alba et cruda: et sudor:

et sudor: minor: et etas pueritiae et senectutis: quia in his magis multiplicatur flegma quam in iuuetute: et complexio corporis: scilicet flegmatica significat eam: et similiter consuetudo patendi flegmaticam et consuetudo in cibis multiplicatibus flegma: et que currunt cum ea: scilicet ars et sexus. Et quando dominatur colera sunt signa bis contraria que patent ex dictis: et quando equantur duo humores frequentantur significationes: scilicet utriusque et est horripilatio pura: idest vera. et completa: idest fortis non rigor: et non perueniens ad rigorem: quia significatur dominium colere: et tu supple nec perueniens ad infrigidationem: quia significaret dominium flegmatis: sed est media: et sic est multa mediorum signorum apparitio.

Et quando compositio est manifestior in periodica et continua que plures hominum appropriant nomine emitritei puri. et est continua ipsa flegmatica est rigor debilior: quoniam materia extrinseca est colerica: et non est contrarium ei ex parte flegmatis extrinseci cum ea in eo quod necessarius est de rigore: sed est debilior. et fortasse iteratur in ea frigus et horripilatio ita ut faciat errare in statu sicut scis. et multiplicatur in ea caliditas viscerum et ventris cum frigore extremitatum: et fit pulsus vehementioris paruitatis et raritatis. Si autem continua est ipsa colerica non fit rigor: neque magna horripilatio. et fit pulsus maior et velocior et angustia vehementior: et si componuntur due continue non erit rigor omnino et accidit tertiane continue ut alleuietur ante alleuiationem flegmatice. licet non redeat ante eius reditionem.

Ubi ponit signa emitritei. et primo veri compositi ex flegmatica continua et colerica interpolata. Secundo emitritei compositi ex colerica continua et flegmatica interpolata. Tertio quando ambe sunt continue. In prima parte dicit quod quando emitriteus componitur ex flegmatica continua et colerica interpolata quem plures appellant emitriteum purum: idest verum est rigor: quoniam materia colerica est exterius que est apta facere rigorem et non habet flegma extrinsecum impediens rigorem faciendo frigus: sed ille rigor est debilior: propter flegma fuisse mixtum cum colera quando erat sub forma cause antecedentis quod fregit acuitatem eius. Et fortasse multiplicatur in ea frigus et horripilatio propter fugam caloris interius et punctiorem factam a colera: ita ut faciat errare in statu ut scis: scilicet ex dictis in primo genere signorum: quia quandoque corpus calefit et apparet principium recessisse: et postea redeunte frigore et horripilatione constat ipsum non recessisse. et multiplicatur in ea caliditas: scilicet viscerum cum frigiditate extremitatum caliditate fugata interius propter nocuum maximum maxime a flegmate interius putrente causatum. et fit pulsus vehementer paruus propter flegma intrinsecum suffocans calorem. fit etiam vehementer rarus in comparatione ad emitriteum in quo ambe materie putrent intra venas: et etiam in comparatione ad illum in quo colera putret intra et flegma extra. **S**i autem continua est ipsa

colerica non fit rigor neque magna horripilatio: quia materia acuta non peruenit ad membra sensibilia: sed supple fit frigus propter flegma petens membra extrinseca: et fit pulsus maior et velocior propter maiorem necessitatem supple et frequentior: et angustia vehementior propter magnam caliditatem spiritualem. Et si componantur due continue non fit rigor omnino: quia nulla materia petit membra extrinseca sensibilia: et accidit tertiane continue ut alleuietur: scilicet ex illa exacerbatione ante alleuiationem flegmatice. licet non redeat ante eius reditionem: quia citius redit flegmatica cum redeat omni die. et colerica de tertio in tertium. **C**onsiderandum quod omittit signa emitritei compositi ex flegmatica et colerica interpolatis: quia sunt ex dictis intellecta. et proprie ibi cum dicit. Et quando equantur. et etiam cum dicit de reditu horripilationis. in hac enim est apta horripilatio frequenter iterari maxime cum ambe componuntur secundum semitam introitus.

De cura emitritei.

Cap. xix.

Necessarium est in emitriteo ut vehementem habeas sollicitudinem in euacuando materiam secundum species euacuationis ex solutione ventris et vomitu et prouocatione et sudatione plusquam vehementia que est per extinctiuam.

Post theoreticam emitritei ponit curam eius. Secundo quia febres compositae et proprie emitriteus est recidivialis: ponit canones in cura recidive. secundum ibi. in principio sequentis capituli (Recidivatio.) Primum capitulum in tres partes dividitur. In prima ponit canones generalem in cura emitritei. In secunda prosequitur et declarat illum canonem. tertio ponit medicinas convenientes in cura eius. secunda ibi. (Et cum solutiuis.) tertia ibi. (Medicine vero.) In prima parte dicit esse necessarium in emitriteo ut multum sis sollicitus in euacuando secundum species euacuationis in hoc casu opportunas: scilicet solutione ventris: vomitu prouocatione urine et sudoris et multo magis quam in extinguendo caliditatem febrilem. Huius autem canonis causa est: quia emitriteus est multum repletionalis: sed non est multum inflammatus.

Sed hic cadit dubium discussione dignum. cum emitriteus sit multum repletionalis et repletioni maxime opponatur flebotomia. quare Auicenna hic non precipit flebotomiam. Amplius si flebotomia precipitur in tertiana et flegmatica: ut patet in capitulis precedentibus. quare non precipitur in emitriteo ex utrisque composito. **D**icendum quod flebotomia secundum plurimum competit in emitriteo et multo magis quam in tertiana et flegmatica cum sit magis repletionalis. **P**reterea sicut dicitur statim timetur in eo permutatio ad apostema intrinsecum a quo maxime preseruat flebotomia. Auicenna tamen omittit loqui de flebotomia breuitati indulgens: et quia satis datur intelligi eius convenientiam per ea que dicta sunt in capitulo generali curationis feb. putridarum. necnon per dicta in cura tertiane et flegmatice.

Et cum solutiuis oportet ut conueniat digestio nisi sint ex genere que leniunt naturam et soluunt et non inquietant sicut aqua

Tractatus

lubleb cum geleniabin. si fuerit illud quod superat flegma. et sicut tereniabin: et sira cost et infusio tamarindi. et syrupus viol. si dominans fuerit colera et sicut quod coponitur ex istis si fuerit duo humores quasi pares. et post apparitionem digestionis si euacuatio fiat humoris cum fortibus pertransit.

In presenti parte prosequitur casus. tam dictum in euacuatione. et primo per solutiu. Secundo per vomitiua. Tertio per prouocatiua vrine et sudoris. secunda ibi. (Et vomitus iterum.) tertia ibi. (Et prouocatio.) In prima parte dicit quod opus est cum solutiu conueniat digestio: id est quod oportet ut materia solutione euacuanda sit predigesta nisi illa solutiu sint ex genere eorum que leniunt naturam sicut aqua ordei et passularum et parum cassie. et nisi sint de genere eorum que soluiunt etiam electiue: sed non inquietant: id est agitant materiam sicut aqua decoctionis lubleb. 3. iij. cum duab. 3. melis ros. dominante flegmate et sicut tereniabin. Et ut. R. mane syrupi violati ana. 3. s. aque infusiois tamarindorum. 3. ij. misce durante colera. Et sicut quod componitur ex istis si duo humores fuerint quasi pares. R. lubleb. 3. iij. mane. 3. s. mellis ros. syrupi violati ana. 3. s. moderni tamen communiter daret. 3. iij. floris cassie cum aqua decoctionis prunorum et passularum. Sed pro notitia doctorum sciendum quod aliqua solutiu sunt solum lenitiua sicut passule et ficus et earum decoctio sicut pinguis. Alia vero cum hoc quod sunt lenitiua sunt etiam solutiu electiue sicut cassia et manna: et hec si dantur in pauca quantitate solum leniunt et non eligunt. in multa vero eligunt et leniunt. et hec ambo possunt exhiberi non premissis digestiuis: sed de speciebus solutiuiorum. et quot modis fiat solutio dictum est oportune in capitulo generali curationis feb. putridarum. Secundo dicit quod post apparitionem digestionis si euacuatio fiat cum fortibus sicut turbith scamonea et similibus non pertransit quin magis inuat minorando quam noceat agitando. oportet enim sicut dictum est in capitulo de flegmatica. in bis moribus repletionalibus paulatim digerere et paulatim euacuare. Sed quando esset completa digestio non diceret pertransit: sed diceret quod est regimen conueniens. quia illa euacuatio inuaret absque no cumento notabili: sed apparente digestionem et non completa aliquantulum nocet agitando. manus tamen est inuamentum no cumento. ideo dicit pertransit.

Et vomitus oportet ut sit iterum secundum humorem dominante aut ex aqua raphani cum syrupo acetoso calido aut syrupo acetoso cum aqua calida.

In hac parte ponit vomitiua dicens quod vomitus fiat secundum humorem dominante: ut ex succo raphani. 3. iij. flegmate dominante. et cum syrupo acetoso. 3. ij. aut. 3. iij. cum aqua tepida colera dominante et potest esse syrupus acetosus succubarum aut melinus secundum exigentiam complexionis humoris et temporis anni.

Et prouocatio oportet ut fiat cum eis in quibus est equalitas: et cum festinatur in potando decoctiones ante digestionem timeatur firsen.

Idem ponit ca nonem in euacuatione per vrinam et sudorem. et primo ostendit qualia debent esse. Secundo tempus vsus illorum quando sunt fortia. scda ibi.

De cura

(Et cum fortia festinatur.) In prima parte dicit quod prouocatiua vrine et sudoris quibus utimur nondum completa digestionem debent esse equalia id est non fortia: sed mediocria. lenta vero debet esse illa quibus utimur in principio sicut dicitur fuit in capitulo generali. Et causam addens dicit quod cum festinat in potando decoctiones: scilicet fortis ante digestionem: sed completa timeatur firsen: id est apostema cerebri. Morandum quod medicis ne prouocatiue vrine et sudoris sunt calide subtilis substantie: et quanto sunt fortiores sunt calidiores et magis subtilis substantie: et sunt triplices quedam leues ut aqua ordei et decoctio se. frigidorum. et hoc conceditur in principio nondum apparente digestionem. quedam mediocres sicut sunt aqua decoctionis radicis apij feniculi petroselinis. et hec conceduntur apparente digestionem. quedam fortes: et hec conceduntur completa digestionem sicut decoctio assari rubee mlij solis et similia. Et hic dicit Gentilis quod rudes expositores intelligunt per decoctiones medicinas solutiuas. Et quod sic intelligentes dupliciter errant. Primo quia tam de solutiuis dixit canones completos. Secundo quia deficeret scilicet Autenne in canone de tempore vsus prouocatiuum. quapropter dicit per decoctiones Autenna intelligit decoctiones prouocatiuas vrine et sudoris. Conuenientes enim medicine prouocatiue vrine et sudoris dantur in forma decoctionis ut fluat in venis. medicine autem solutiue quarum parum euacuat parum ex malo: et plurimum euacuat plurimum ex malo conuenientius dantur in substantia quam in decoctione: ut supra dixi in capitulo de tertiana non pura. Tum ergo iste medicine prouocatiue habentes fortitudinem aliquam dantur ante digestionem timeatur firsen. id est apostema cerebri. agitant enim materias et faciunt eas fluere ad caput vel ad pectus vel ad alias partes corporis: sed solum dicit de partibus superioribus: quia ista prouocatiua inflamant et agitant materias que ascendentes faciunt firsen. Ego autem credo hunc textum accommodari et amplari ad medicinas exoluentes que exhibite ante digestionem inducunt apostema agitando materias et faciunt eas fluere ad locum debilioris sicut frequenter videtur accidisse. et proprie in febribus repletionalibus medicine itaque soluentes leniendo non eligendo: aut que licet eligant: non tamen inquietant possunt dari in principio ante digestionem: sed eligentes non tamen exoluentes aut leniter exoluentes dantur apparente digestionem. fortiter autem exoluentes non dantur nisi completa digestionem. Ademor esto tamen semper quod est melius infra subsistere quam exquisitissime euacuare. et ita dico de medicinis prouocatiuis.

Medicine vero iuuatiue in via perueniente ad statum ad rectificandum materiam et maturandum ipsam et succurrendum nocumentis eius. Ex singularibus est absinthium verum post septimum et apparitionem digestionis ita ut sit romanum quod ex ipso bonum est. et cum tu festinas cum eo mouet humores et non euacuat eos: cumque similiter facit accidere angustiam et tristitiam et nauisam: deinde reuertitur super eos cum sua caliditate et ericcat eos et cum sua stipticitate facit eos pigros.

Idem ponit aliquas medicinas: et primo ponit medicinam unam simplicem: scilicet absinthium. Secundo medicinam

eundo medicinā Gal. Tertio quasdam compositas scda ibi. (Et Gal.) tertia ibi. (Composita vero) In prima parte dicit qd medicine inuasiue in vta perueniente ad statum: idest in augmento ad rectificandam materiā: scz minorādo materiā et inaturando ipsam scz equādo substantiā eius et succurrēdū nocumentis eius que sunt horripilatio et membrorum debilitas. Ex simplicibz est absinthiu maxime romanum bene cōdittonatū: et quāto vris: ipsum magis solutiū et aperitiū elige qd est magis amarum. Secūdo dicit qd absinthiu debet administrari post septimū et apparitionē digestionis. nō em̄ concedit nisi apparēt qd digestio que cōter post septimū consuevit apparere. propterea inter alios dies maxime nominatū septimū. Et causam reddens dicit quod cum administras ipm ante apparitionem digestionis mouet hūores et non euacuat eos. et facit accidere angustia ppter nocumentum in spiritalibus: et tristitiam propter nocumentum stomachi et nauſeā humoribus qui sunt in stomacho cōmotis et nō eductis: deinde remanens cum humoribus exccat eos sua caliditate et stipticitate: et facit ipsos pigros et inepros euacuationi.

Dubitatur vtrū digestionē apparētē cōpetat absinthiu in emistiteo. et arguitur quod nō: quia non euacuat flegma: cuius maxime necessaria est euacuatō. scdo apparētē digōne aliqua et pars nō est digesta. ergo illaz mouebit et nō euacuabit. et sicut illam exccabit et faciet pigrā. In cōtrariū est Aui. et ceteri doctores.

Pro solutione sciendū qd absinthiu calidū est in primo. et sic cū in scdo. sed succus eius et flos est calidior: accedens ad scdm. et per substantiā suā calidā est aperitiū opilationū et solutiū colere et flegmatis aquosi. et per substantiā terrea est membrorum confortatiū et partiu laxariū sua stipticitate pgregatiū et confert feb. lōgi tps et feb. opilationū: et mirabilem est appetitū faciens. Scdo notandū qd possumus vti succo eius et aqua decoctōis et distillationis et. Itē sua substantia puluerizata et trociscata: aliqñ damus ipm viride solū cū alijs rebz pmtū sicut passul: et alijs fm diuersas necessitates.

His premisis sit bec p̄ia cōclusio. Absinthiu nō puenit in principio ante apparitionē digestionis: qz multa nocumenta facit agitādo materiā et nō educendo. Itē qz remanēs cum materia exccat: et facit ipsam inepitam euacuatōi: sicut dictū fuit in textu. Itē quia stiptica nō cōueniunt ante digestionē: sicut de intentione Aui. declaratū fuit in ca. gñali curatiōis febrū putridaz. Scda cōclusio. apparētē digōne succus eius puenit: et aqua decoctōis et distillationis eius. euacuat nāqz coleraz et aquosum flegma proprie succus et aqua decoctōis et distillationis eius: et cū hoc aperit puocat et mēbra pfortat et nō facit sua stipticitate materiā inepitaz euacuationi cū tam semidigesta sit. Tertia cōclusio. cōpleta digestionē multo magis puenit tam in decoctionibz quā in sua substantia exhibitū: cū materia sit paratissima eponi et mēbra indigeāt pfortatiōe. Sed sup̄est respondere ad rōnes adductas in cōtrarium huius determinationis. Ad primū dicit qd quāuis nō euacuet flegma viscosum: tamē inuat multuz euacuando colerā et flegma aquosum. Ad scdm negetur p̄na. nā euacuat partē paratā euacuatōi: et cū illa extra corpus educetur. vnde nō poterit exccare residuum materis: nec poterit ipsam facere pigrā sua stipticitate: et si forte faceret aliqd nocumē

et erit multo maius suuamentum.

Et gale. quidē et qui ante eum fuerunt curauit eos cum aqua ordeī in qua est virtus piperis.

In parte p̄nti ponit medicinā Gal. scdo ponit redargutionē Alexandri p̄tra Gal. tertio ponit errorem Alexandri: et redarguit ipm. scda ibi. (Et dixit quidā.) tertia ibi. (Ipse quidē.) In prima parte dicit: qd Gal. et qd fuerūt ante ipm. s. bypo. et alij curauit. s. in terapētica ad Blauconez patētes emistiteum cum aqua oz. in qua est virtus piperis. vi. R. oz. mundi. 3. j. piperis. 3. f. aque. 3. xx. bullant ad apertionem ordeī.

Et dixit quidā primoz medicoz qd Gal. transgressus est in alienatione: et stetit: vbi opz vt miretur de eo: et nō scuit qd piper inflāmat feb. et aqua oz. pigrā efficit materiā.

Ponit Auiēna dicta Alexandri vituperatis Gal. dixit namqz iste qd Gal. alienat et stetit: sicut illi qui errant et loquūtur: et nesciūt quid dicāt. vnde mirandū est de eo: et loquēs interrogatiue dicit non scimus qd piper inflāmat feb. et aqua ordeī infrigidando pigrā facit materiā supple. flegmaticam.

Et iste quidē cōtradictor errauit errore qui nō appropriat in hac intentione: imo canon datus in adiutorio nature quādo pparatur ad resistēdū huiusmodi materijs est cum medicinis cōpositis ex infrigidatibus et calefacientibus vt discernat natura inter duas virtutes quare occupat infrigidatiū cū fe. et partibus cordis: et calefactiū cum materia: et qd est qd curet emitriteū absqz hoc.

Idic remouet opinionē Alexandri primo ostendēs qd eius error est error gñalis et p̄futat quoddā eius motiū vituperādo eum. scdo in speciali remouet quendā errorem eius redarguens eū ex dictis suis. tertio ad laudē Gal. mirat de quodā dicto huius cōtradictōis. scda ibi. (Et iste quidē.) tertia ibi. (Amplius mirabile.) In prima parte dicit qd error nō est solū in cura emistitei: imo supple in cura cuiuscūqz morbi in quo exgūtur intentiones cōtrarie. in illis enim miscemus medicinas p̄trarias cōfidentes qd natura discernat. ideo subdit: imo canon datus est in adiutorio nature qñ p̄parat ad resistēdū huiusmodi materijs vt cū medicinis cōpositis ex infrigidatibus et calefacientibus: vt discernat natura inter duas cōtrarias virtutes qualiter occupat infrigidatiū cum feb. et partibus cordis: supple et cum materia colerica: et calefactiū cum materia colerica: et interrogatiue loquens dicit. et quis est qui curet emitriteū absqz hoc.

Et si natura non est fortis ad discurrendum: tunc nō prodest curatio quocūqz modo fiat: et errauit in alijs modis: allatione quorum nō est necesse nos incedere via prolongantium.

Idic remouet dubiū: posset em̄ cōtradictor dicere qd natura nō est potēs ad discernēdum inter bec cōtraria. Respondet qd si natura nō est fortis ad discernēdū: tunc nō prodest curatio quocūqz modo fiat siue fiat cū medicinis mixtis ex cōtrarijs scdm opinionē Gal. siue fiat scdm modū Alexandri qd statim ponet. Nam vt sepe dictū est cū deficit virtus non valet curatio. Ultimo dicit qd ille cōtradictor errat

Tractatus

alijs modis: quos nō est necessarium nobis afferre in medium ne sermo prologetur.

Et iste quidē cōtradictor dicit: q̄ op̄z vt administrētur subtiliātia quib⁹ non est fortis calefactio: sicut ap̄iū ⁊ anetū: ⁊ nō sciuit q̄ possibile est vt piper infrigidet minoratio- ne sui: ad hoc vt frāgatur eius calefactio et nō abbreviet eius subtiliatio a subtiliatioe ap̄ij plurimi: et fit aqua oz. adiuuās ip̄m in faciēdo puenire virtutē eius ⁊ destruēdo su- perfluitatē ei⁹: et faciēdo cadere materias ad ipsum vt alleuietur penetratio virtutis eius in eis.

In parte presentī ponit op̄inionem Alexandri in cura emittitei. Secundo ex dictis suis probat op̄inionem Galeni esse bonā. secūda ibi. (Et nō sciuit.) In prima parte dicit quod iste cōtradictor in cura emittitei dicit debere administrari subtilian- tia in quibus non est fortis calefactio. sicut ap̄iū ⁊ anetum faciēdo ex eis decoctionem. secundo ex his verificat op̄inionem. Gale. interrogatue di- cens. Non sciuit iste contradictor quod possibile est vt piper infrigidetur minoratioe sui: ad hoc vt frangatur eius calefactio. ⁊ non abbreviatur eius subtiliatio a subtiliatioe ap̄ij plurimi: id est quod piper potest in tanta quātitate minorari quod pa- rum calefaciet: et tamen ita subtiliet sicut ap̄ium in quantitate multa. **E**t ex his patet quod medi- cina calida quarti gradus: sicut piper per minora- tionem sui potest calefacere precise in secūdo gra- du: quia tunc non administratur in debita dosi se- cundum quod est ab autoribus graduatum: et fit aqua ozdei adiuuans ipsum piper et faciēdo per- uenire virtutem eius ad partes distantes: et in des- truendo superfluitatem. scilicet caliditatis eius. et tertio in faciēdo currere materias ad ipsum vt alleuietur penetratio virtutis eius in eis i bumectā- do materias et in faciēdo eas fluxibiles: vt facile patiant a pipere et penetret ei⁹ virtus ad eas: vbi forte v̄t̄ ē ypalage in faciēdo currere materias ad ip̄z. i. ip̄m currere ad materias. **E**t ex his p̄z r̄sio ad rationes Alex. Negat enim Au. q̄ piper inflā- mat febrem: sed natura dirigit piper ad materias flegmaticas. et negat quod aqua ozdei facit ma- teriam p̄igram: quia natura dirigit illam ad par- tes cordis ad infrigidandum ipsum. Et si aqua ozdei agit in materiam ipsam preparat: vt facile patiat a pipere: et facit alia duo iuuamenta que dixit.

Ampli⁹ mirabile fuit q̄ ipse posuit gal- de illis qui ignorant q̄ piper inflāmat febrem et nominat ipsum de illis qui obliuiscuntur ab hoc: vbi iudicat de hoc.

Hic Aucenna laudat Galenum in practica bu- tus scientie summis laudibus dicens quod mira- bile fuit quod iste posuerit Galenum in numero il- lozum qui ignorant quod piper inflāmat febrem quasi dicat quod bene piper est calidum in quar- to: ⁊ mirabile est q̄ ipse nominet ipsum inter illos qui obliuiscuntur alicuius rei particularis circa quam fert iudicium: ideo dixit vbi iudicet de hoc: id est de aliqua re particulari. quasi dicat. ipse fuit doctissimus in practica et in rebus particularibus sicut sibi bene imponit Auerro. dicens quod multa mouit in ramis. pauca in radice.

De cura emittitei

Eōposita vero de medicinis quibus op̄z in hac hora vti sunt sicut trocisci de absin- thio et trocisci de rosīs. Trocisci leues boni ad emittiteum. **R**ecipe rosarum. radicū li- quiritie ambozū ana. ʒ. iij. tereniabim. ʒ. iij. spice. succi absinthij. spodij omniū ana. pō- dus. ʒ. ij. fiant ex eis trocisci. Trocisci alij ad inflātionem. **R**ecipe rosarū. ʒ. vj. seminis acetose. gummi omniū ana. ʒ. iij. amili pon- dus. ʒ. iij. berberis spodij se. portulace om- num ana. pondus. ʒ. ij. dragagati croci spi- ce reubarbari omniū ana. ʒ. . camphore pō- dus tertie. ʒ. j. fiant trocisci. Trocisci alij bo- ni habētibus hanc febrem. et proprie quādo cōqueruntur cum hoc de solutione ventris et tussi. **R**ecipe spice aromatice xilaloes croci berberis et succi eius omnium ana. ʒ. iij. reubarbari. ʒ. quattuor spodij rosarum. cum capitibus suis lacce gummi torrefacti harabe omnium ana. ʒ. quinqz seminis ace- tose torrefacti. ʒ. vj. crete romane. ʒ. septem. fiant trocisci. **D**escriptio alia bona. **R**ecipe rosarum rubearū. ʒ. vj. berberis gummi se- minis acetose omniū ana. ʒ. quattuor. spice eupatorij spodij amili semis portulace gra- norum cucumeris omniū ana. ʒ. ij. seminis endiuie seminis cuscute omniū ana. ʒ. j. suc- ci liquiritie. ʒ. j. lacce reubarbari ambozum ana. ʒ. semis aggregentur illa et fiant troci- sci. **P**illule bone ad hanc egritudinem ⁊ om- nes cronicas et febres ledentes viscera. et pprie: quādo materia flegmatica ē magis vincēs. **R**e. aloes. mastice mirabolanoz ci- trinoz. reubarbari. succi eupatorij succi ab- sintij. rosarū rubearum omnium ana. par- tes equales. croci partē mediam fiant pil- lule cum aqua endiuie. **E**t sit dosis. ʒ. ij. cum syrupo acetoso. **D**escriptio bona cōueniēs post digestionē. **R**ecipe aloes mastice suc- ci absinthij rosarū omnium equaliter croci ʒ. ʒ. informētur pillule cum aqua endiuie. et sit dosis. ʒ. ij. cum syrupo acetoso.

Hic Aucen. primo nominat quāsdā medicinas compositas. scōdo describit quāsdā: et nulla ista- rum conuenit a principio: sed postq̄ apparuit di- gestio: illarum quas describit. prime quattuor sunt trocisci digerentes ⁊ confortates. secunde due sunt pillule solutue ⁊ cum hoc confortatue. et simpli- cia has componentia secundū plurimū sunt nota ad inflāmatū. id est in qua colera domnatur. reu. id est reubarbarum in tertia descriptioe quam dicit conferre in hac febre quādo coniungitur: cum tussi ⁊ solutione ventris multa ponuntur cōferen- tia solutiōi ventris: sed ad tussim solū ponitur cro- cus et gūmī. **C**rete romana est sicut nostra: s̄ loco illius melius est vti bolo arme. aut terra sigillata. **I**n prima recepta pillularū posset argui aloem soluere magis p̄legma quā cholera. **I**n vltima descriptioe dicit p̄pe digestionē. s. cōpletā. ideo tex. qui ē in margine ē melior. **S**ed hic nota fm **Gentilem**

Sentit qd oēs bt trocisci et pillule cōuenientio res sunt pfecta digestione et factis aliquibus euacuationib⁹ quā in aliquo alio tpe. licet in augmēto postq̄ digestio appuit possint competere. et cā nota est ex pcedentib⁹. Cura emittit decē exigit intētiones. Prima ordinat regimē sex rerum. secūda len t ventrem. tertia flebotomat. quarta digrit. quita euacuat materā pblegmaticā. be due debent iterari scdm exigentiam. sexta est puocatio vomitus. maxime natura tentate. septima puocatio vrine. octaua puocatio sudoris. nona mēbroz cōfortatio. decima accidentiū correctio. Regimen sex rerū debet ad humidū et frigidū declinare maxime dominante cholera. et debet in pncipio dieta attenuari saltē per tres dies: quia est morib⁹ repletionalis. postea igrossari. et quāto magis accedit ad statū debet magis attenuari. Unde in pncipio vniuersali subtrahendū est vinum regulariter: cui nō obstat psuetudo. Tibi sut debēt esse mixti cū calidis et frigidis sicut medicie digestiue. aut debēt esse circa tēpertē pot⁹ leuiter ad frigidū et humidū declinātes: et debēt eē boni et copiosi nutrimenti. post primos tres dies cum egritudo sit cronica reliquū regimen pōt esse notum ex regimine tertiane nō pure. Pro secunda intētione Autēna variat lentitua scōz qd magis pblegma aut cholera dominat intēdens forte ad aliquale materie pprie minorationē absq̄ agitatione. et cassia cū decoctione fructuū est ppria. et in processu teneat venter: lenis cum clisteribus. Tertia intentio est flebotomia que scdm plurimū est necessaria scdm qd dictū fuit cū sit morib⁹ repletionalis: et fiat cōster ex basilica: aut cōst: aut ex sapientis: si in causa esset retētio menstruorum aut emorroydarū. Pro quarta intētione sint digestiua mixta: quedā cōtra cholera: quedam ptra pblegma nō fermētata: et debēt esse in pncipio icisua q̄ absteriua et parū apitiua postea magis apitiua. Pro q̄nta intētione etiam solutiua sint mixta euacuatia cholera et pblegma nō fermētata: aut eligat vnū simplex euacuas vtrūq̄ bñōrē: et sepe iterāda est digestio et euacuatio: sicut in pblegmatica et tertiana nota. et nō est pperādū ad solutiua fortia. Prouocet autē vomit⁹ iuxta sextā intētione maxime natura inuitate in pncipio cū leuioribus in pcessu cū fortioribus q̄ accōmodetur vtrūq̄ bñōrē scdm exigentiā. Septima intētio. s. puocatio vrine pficit cū decoctioe radicū apij fentuli et seminū p̄muntū. et si opus sit fortiorib⁹ addātur in decoctioe radices sparagi. et ponātur magis calida aut minus scdm exigentiā humoris dominātis. Prouocatio aut sudoris iuxta octauā intētione pficit cum aqua ordeī cui parū vini subtilis addi potest: et sumat calidum infirmo bene p̄antis coopto. Adēbroz aut cōfortatio iuxta nonā intētione pficitur cū trociscis i textu descriptis. Itē cū aromatico ros. dyarodon abbatīs fm dñiū bñōris dñiantis. Corri ganē aut accidētia iuxta decimā intētione fm ipsozū extgētā: sed iter cetera succurrat casus appetitus maxime cū egritudo est longa.

De reciduatione. Cap. xx.
Reciduationo est deterior radice. Primo ponit iudiciū. scōo dat causā telā in curatone. scōa tbi. (Et consiliū.) In prima pte dicit qd recidua est deterior radice sua: cuius causa est. quia inuenit virtutem debilem.

Et consiliū quidē est vt in ea nō fiat inceptio ad curandū donec manifest⁹ sit modus egritudinis. nā scdm plurimū est seua. Quid dicit qd cōsiliū est qd medicus nō incipiat curare ipsam nisi pmo sit manifest⁹ modus egritudinis. i. nisi pmo sit nota causa recidue. et q̄ egritudo et quāta sit in cōparatiōe ead virtutē: nā fm plurimū est seua. et pprie cū est a causa intrinseca cū verisimiliter causa illa intrinseca sit fortis et inueniat virtutē debile. Et nota qd licet hoc psiliū sit generale non solū in recidua: sed in quacūq̄ febre: imo in quacūq̄ egritudine iuxta Autē. in capitulo generalī curatōis feb. cū inquit. Et scias qd nō ē tibi possibile vt cures fe. nisi postq̄ cognoueris eam: attamē pprie seruandū est in recidua in qua ex pcedētī egritudine virt⁹ est facta debilis. et quia aliquando in pncipio licet recidua appareat leuis est tamen praua occulta prauitate. Si igitur multiplicas remedia et pprie notāda sicut medicinā solutiua detegit malitia et moritur infirmus: et tu eris infamatus absq̄ tua culpa. pcede igitur cū lenibus sicut cū clisteribus si opus est euacuatiōe. et attenua dietā donec manifesta sit tibi egritudo et causa eius. nā que pendeta causa extrinseca ē leuis. que vero a causa intrinseca ē fortis fm plurimū. Quid omitto solutiōne q̄stionis an recidua et sua radix sit vna egritudo. quia de hac dixi quantū ē oportunū in questione de maiortate morbi. et eius solutio magis pertinet parti theorice. Cura recidue est eadem scdm plurimū cum cura sue radicis. verū oportet nos esse magis sollicitos de virtute cū sit debilitor: et laborare vt recidue causa amoueat.

Et in hoc finitur expositio sen prime quarri casus nonis Autē. edita per. d. magistrū Joannē Merculanū Aeronēsem doctorē famosissimū. Expēsis honesti viri Vincentij de portonarijs de tridino de mote ferrato Lugduni cusa anno dñi. 1518. in edibus Jacobi myt sexto mensis Decēbris die.

Registrum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S
 T U X Y Z et Omnes sunt q̄terniones exceptis
 Z et qui terniones sunt.

Merculeo armulphus genitus sacra saxa Joanni
 Nec statuit merita pro pietate patri.
 Ille vir Hypocratem medicās et Apollina vicit.
 Atq̄ fuit nostro tempore verus apis.
 Doctrīne preclara sue monumenta reliquit:
 Adulcē per doctos scripta Joannis eunt:
 Lodicibus febres pestes cunctosq̄ nocentes
 Corporibus morbos scripsit in orbe tribus.
 Pulchra salutifero Aeronā exultat alumno.
 Huius enim medicam mundus adorat opem.
 Sub duce quem borso clarum Ferraria vidit:
 Fataq̄ corpus habent: cetera cuncta deus.

¶ Finis.

